

Mellan lekmiljö & vuxenvärld

– Hur Uppsala kommuns riktlinjer kan stödja
tonåringars användning av utemiljöer

*Between environments for play & adult world - How Uppsala municipality's
guidelines can support teenagers' use of outdoor environments*

Frida Jonsson

Självständigt arbete 30 hp
Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Masterprogrammet landskapsarkitektur för hållbar urbanisering
Uppsala 2021

Mellan lekmiljö & vuxenvärld – Hur Uppsala kommuns riktlinjer kan stödja tonåringars användning av utemiljöer

Between environments for play & adult world – How Uppsala municipality's guidelines can support teenagers' use of outdoor environments

Frida Jonsson

Handledare: Viveka Hoff, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Examinator: Antoinette Wärnbäck, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Biträdande examinator: Lena Steffner, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Omfattning: 30 hp

Nivå: Avancerad nivå, A2E

Kurstitel: Independent Project in Landscape Architecture, A2E – Landscape Architecture for Sustainable Urbanisation – Master's Programme

Kurskod: EX0945

Kursansvarig institution: Institutionen för stad och land

Program/Utbildning: Masterprogrammet landskapsarkitektur för hållbar urbanisering

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2021

Upphovsrätt: Samtliga bilder i arbetet publiceras med tillstånd från upphovsrättsinnehavaren. Där inget annat anges är bilderna författarens egna.

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se/>

Nyckelord: riktlinjer, utemiljöer, parker, tonåringar

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakultet för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelningen för landskapsarkitektur

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i JA, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i NEJ, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här:

<https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Förord

Hatten av till tonåringarna från Gränbyskolan som ville delta i intervjuerna. Jag hoppas att de tonåringar som ville men inte kunde delta, får en ny chans vid ett annat tillfälle.

Till kurskamraten Helena från *Stadsrum för barn och unga* vill jag säga tack för att du peppade och inspirerade mig till att fortsätta skriva om tonåringar och våga genomföra intervjuer, trots att det innebär att släppa kontrollen. Det är ju det som är så spännande!

Stort tack till er på Uppsala kommun som engagerade er i min uppsats och svarade på mina frågor.

Viveka, tack för handledningen!

Frida Jonsson

Sammanfattning

Forskning om tonåringar och hur utemiljöer bör utformas efter deras behov är relativt limiterad. Det finns kommunala riktlinjer i Uppsala som guidar i planeringen av parker och grönytor. Det är dock oklart huruvida, eller hur väl riktlinjerna hanterar tonåringars behov av utemiljöer. Denna masteruppsats kommer fram till förslag på hur kommunala riktlinjer kan stödja tonåringars användning av utemiljöer.

När Lina Sandells park i Gottsunda rustades upp deltog tonåringar i dialoger med representanter från kommunen. Idag står Gränbyparken inför en stor upprustning, vilket gör att erfarenheterna från parken i Gottsunda är viktiga att ta hänsyn till. Erfarenheterna sätts i relation till kommunala riktlinjer för att belysa kommunens arbete i frågor som rör utemiljöer för tonåringar.

Uppsatsens metod består av två delar. I den första delen används intervjuer och observationer vilket bidrar till kunskap om hur tonåringar använder och vill använda parkmiljöer i Uppsala idag. Två tonåringar intervjuades. Den andra delen i metoden undersöker hur riktlinjerna kan utformas för att involvera tonåringar som målgrupp. Till detta gjordes intervjuer och en dokumentstudie av Uppsala kommuns riktlinjer för parker och grönytor.

Resultatet pekar på att tonåringar har sökt sig till sittplatser. Tonåringar i Uppsala vill ha fler och alternativa sittplatser inom en utemiljö, delvis av trygghetsskäl. Utformningen av sittplatser ska vara social och fungera året om vilket fångas upp genom att inkludera en typritning av en sådana sittplatser i riktlinjerna. Därför är varma sittplatser ett alternativ som kan användas oavsett årstid. Det finns skillnader i hur barn i olika åldrar använder utemiljöer, vilket bör återspeglas i riktlinjerna, men detta perspektiv ges lite utrymme idag. En tydligare beskrivning av kvalitativa värden, som barns behov sett till olika åldersgrupper skulle sätta tonåringar och yngre barn i centrum och komplettera de administrativa enheternas kvantitativa mätvärden. De kommunala riktlinjerna skiljer sig från empirin då frågor om trygghet inte tas upp. Trygghet är särskilt viktig i samband med en diskussion ur ett genusperspektiv. Bilder i riktlinjerna som visar tonåringar kan göra målgruppen mer synlig, detta saknas dock idag. Erfarenheterna från uppsatsen visar på att det kan finnas svårigheter i att få tonåringar att delta, vilket kommunen bör vara medveten om och hantera.

Nyckelord: riktlinjer, utemiljöer, parker, tonåringar

Abstract

Research on teenagers and how outdoor environments should be designed according to their needs is relatively limited. There are municipal guidelines in Uppsala that guide the planning of parks and green spaces. However, it is unclear whether, or how well, the guidelines address teenagers' needs for outdoor environments. This master's thesis suggests how municipal guidelines can support teenagers' use of outdoor environments.

When Lina Sandell's park in Gottsunda was refurbished, teenagers participated in dialogues with representatives from the municipality. Today, the Gränby park is facing a major refurbishment, which means that the experiences from the park in Gottsunda are important to take into account. The experiences are put in relation to municipal guidelines to shed light on the municipality's work on issues concerning outdoor environments for teenagers.

The method consists of two parts. The first part uses interviews and observations, which contributes to an understanding of how teenagers use and would like to use park environments in Uppsala today. Two teenagers were interviewed. The second part of the method examines how the guidelines can be designed to involve teenagers as a target group, by interviews, and a document study of Uppsala Municipality's guidelines for parks and green areas.

The results indicate that teenagers have applied for seats. Teenagers in Uppsala want more and alternative seats in an outdoor environment, partly for safety reasons. The design of seats should be social and work all year round, which could be captured by including a type drawing of such seats in the guidelines. Therefore, warm seating is an option that can be used regardless of the season. There are differences in how children of different ages use outdoor environments, which should be reflected in the guidelines, but this perspective is given some space today. A clearer description of qualitative values, such as children's needs in terms of different age groups, would put teenagers and younger children in focus and complement the administrative units' quantitative measurement values. The municipal guidelines differ from the empirical data as issues of safety are not addressed. Safety is especially important in connection to a discussion with a gender perspective. Pictures in the guidelines showing teenagers can make the target group more visible, but this is missing today. Experience from the thesis shows that there may be difficulties in getting teenagers to participate, which the municipality should be aware of and handle.

Keywords: guidelines, outdoor environments, parks, teenagers

Popular Science Summary

The Covid 19-pandemic has impacted our daily life and has moved indoor activities outdoors. Spending time outside in park environments is good for many reasons, both for the psychical health and social well-being. There is a lot of knowledge of how to plan outdoor spaces for younger children, like schoolyards. However, there is a lack of knowledge in what is an attractive park environment for teenagers. This calls for a need to find out what teenagers like to do outside and what features in parks are they interested in.

Certain municipal guidelines affect the quality and long-term planning in parks and green areas. However, it is unclear whether, or how well, these guidelines address teenagers' needs for outdoor environments.

In Uppsala – Sweden, there is a neighborhood called Gränby that has a big park. The municipality is about to refurbish the Gränby park, in other words – give the park a facelift, since the area has had a negative spiral recently regarding safety and people feeling unsafe.

There was recently another park, Lina Sandell's park, that got refurbished after dialogues with teenagers. All in all, this is a great chance to study these places as experiences from the previous project and lessons learned about teenagers as a group, can be highlighted in the forthcoming refurbishment of the Gränby park.

Aim

The thesis aims to develop proposals on how municipal guidelines can support teenagers' use of outdoor environments. The goal of the thesis is to contribute to better planning of park environments in Uppsala and in the long run, a better outdoor environment for teenagers.

Research Questions

1. How do teenagers use and want to use park environments in Uppsala today?
2. In what ways can Uppsala municipality's guidelines for parks and green spaces involve teenagers as a target group?

The thesis contributes with a scientific basis on how to create park environments that appeal to teenagers.

Method

The method can be divided into two separate parts which correspond to the research questions. The first part consisted of how teenagers use park environments in Uppsala and was conducted by interviews and observations. Two teenagers from Gränby who volunteered for the project were interviewed. The Gränby park was observed in order to see how the park is used by teenagers today. A municipal spatial planner who participated in the project of Lina Sandell's park was interviewed since this person had information about what the teenagers wanted for that park. Finally, Lina Sandell's park was also observed to see if and how the DJ-booth and the various seating's in the park were used by teenagers. These elements in the park are of special interest since teenagers had expressed a need for these elements in a previous dialogue.

The second part of the method was dedicated to the municipal guidelines. The ways Uppsala municipality's guidelines can involve teenagers were studied by interviews and a document study of the following guideline documents: Guidelines for Parks, Guidelines for Play Environments, and Guidelines for Seatings. Two officials, also authors of the guidelines, were interviewed to get information about what a good guideline is and, worked as a complement to the guideline documents. The document study was done by qualitative text analysis, that aimed to figure out how the documents communicate information about teenagers. The material from interviews and the document study was analyzed by creating themes and later merge the themes.

Results

Warm seats and social seating were highlighted as important to the teenagers interviewed. When it comes to *safety* teenage girls feel safer with other people around,

while the teenage boy does not reflect much about safety. Teenage girls from Lina Sandell's park expressed that more seats within the park are a safety factor because it enables them to move away from other people. *Dialogue* in planning situations can serve several purposes and support arguments in design choices, but it might be hard to get teenagers to participate. The *observations* in Lina Sandell's park showed that no teenagers used the park, while ten teenagers were seen in the Gränby park, sitting on benches or other seats, away from the playground.

Six main themes emerged from the analyzed guideline documents. Firstly, the use of guidelines is a way of working towards the same goal within the municipality. The expression 'less is more' is preferred according to interviewees from the municipality, since trying to involve too much in the guidelines tends to make them unattainable. Secondly, safety is not included in the guidelines, which on the contrary is a great deal in refurbishing the Gränby park, and girls and boys seem to experience safety differently. This is why the guidelines should involve a safety perspective considering gender. Thirdly, environments for play have a straightforward age categorization of the different environments. The guidelines do mention that teenagers have other needs than younger children, however, it is not developed further. An interesting result when it comes to age is that the definition of children (0-17 years) is not well represented neither in the text nor in the pictures, since the pictures show very young children (no teenagers). Fourthly, distance and mobility are expressed in the guidelines on a structural level which puts the different needs for teenagers and younger children aside. The fifth theme represents different functions of seating. The social function that seating may have is given (short) attention in guidelines for seating and is omitted in the other guidelines studied, which indicates that the guidelines in this particular case can be considered to complement each other. The sixth and final theme concluded that the guidelines do make a difference considering an example where its complementing documents could be used as an argument to keep a playground from being removed. This indicates that if teenagers as a group are visible in the guidelines, better outdoor environments for teenagers can be created.

Discussion

In this summary I have chosen to discuss two of the themes mentioned above. Firstly, warm seating is discussed, and secondly safety.

A recurring theme during the interview with the teenagers was a desire for a place that shuts out the cold and provides seating. This indicates that teenagers want to be able to use seats that are available in all seasons, which is also supported by the study by Van Hecke (et al. 2018). With the Covid-19 pandemic, more indoor activities have moved outdoors, which indicates a generally increased need for outdoor meeting places that work regardless of the season. Warm seats can therefore be appreciated by teenagers as well as by other target groups. More pandemics can be expected in the future (IPBS 2020:2). Therefore, the teenagers' proposal for a warm place in the Gränby park is highly relevant in the long term.

The two teenagers who were interviewed said that they mostly felt safe in the Gränby park and Gränby. Nevertheless, it is very likely that if I had talked to more or other teenagers, they would have expressed other experiences. Statistics show that the perceived unsafety for high school students in Uppsala County has increased for places such as residential areas (evening hours) and in central urban environments (Region Uppsala 2018). The safety perspective that Uppsala municipality works with, of which the refurbishment of the Gränby park is a part, suggests that there are probably more people who experience more unsafety than the teenagers expressed.

A discussion about safety inevitably leads us to how municipal planning can relate to users of different gender. The results that emerged confirm differences that previous research describes regarding girls' and boys' different experiences of safety (McCray & Mora 2011). Both the teenage girls in the dialogue about Lina Sandell's park, and the teenage girl I interviewed, highlighted the presence of families with children and groups of other people present as a factor for increased safety, which goes hand in hand with what previous studies have concluded (Jacobs & Hjukström 2005; McCray and Mora 2011). The teenage boy respondent's reasoning about safety can be explained by the fact that boys generally have greater confidence in their ability to take care of themselves (McCray & Mora 2011). This is one reason why safety, in general, and based on gender, should be included in the guidelines. When renovating the Gränby park the municipality takes its starting point from a safety perspective (Uppsala kommun 2020a). However, safety is a perspective that the studied guidelines, hardly touch on which is contradictory. Anchoring of the safety perspective in the guidelines would match the guidelines with what the municipal is working towards – create safe outdoor environments in Uppsala.

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	1
Figurförteckning	2
1. INTRODUKTION	4
1.2 Problemformulering	5
1.3 Syfte och forskningsfrågor	6
1.4 Avgränsningar	7
1.5 Begreppsförklaring	8
2. METOD	9
2.1 Tonåringars användning av parkmiljöer i Uppsala	12
2.1.1 Intervju med tonåringar om utemiljöer	12
2.1.2 Observation och intervju - Lina Sandells park	14
2.1.3 Observation i Gränbyparken	16
2.2 Riktlinjer – intervju och dokumentstudie	17
2.2.1 Intervjuer med tjänstepersoner om riktlinjer	17
2.2.2 Kvalitativ dokumentstudie av utvalda riktlinjer	18
3. BAKGRUND	21
3.1 Tidigare forskning om ungdomars användning av utemiljöer	22
3.1.1 Kännetecken i utemiljöer som ungdomar söker sig till	22
3.1.2 Trygghet och deltagande	25
3.1.3 Mobilitet	29
3.2 Riktlinjer för utemiljöer	32
3.2.1 Förekomst av kommunala riktlinjer för lek – ett nationellt urval	33
3.2.2 Styrdokumentshierarki Uppsala kommun	35
3.2.3 Användningen av riktlinjer skapar tydlighet	35
3.3 Platsbeskrivning	37
4. RESULTATREDOVISNING	39
4.1 Tonåringars användning av park- och utemiljöer	40

4.1.1 Varma och sociala sittplatser	41
4.1.2 Utemiljöer och ålder	42
4.1.3 Tonåringarna känner sig trygga, eller?	45
4.1.4 Dialogens påverkan på gestaltningen	48
4.1.5 Observationerna	50
4.1.6 Sammanfattning av kännetecken	56
4.2 Riktlinjer med (frånvaro av) tonåringar som målgrupp	57
4.2.1 Riktlinjerna saknar ett trygghetsperspektiv	57
4.2.2 Barn i olika åldrar	59
4.2.3 Avstånd och mobilitet	62
4.2.4 Sittplatser för vila och som mötesplats	63
4.2.5 Riktlinjer som gör skillnad	64
 5. DISKUSSION	 67
5.1 Varma och sociala sittplatser som kännetecken	68
5.2 Trygghet och genus	70
5.3 Åldersskillnader	71
5.4 Tonåringars rörelse mellan platser	73
5.5 Dialog och deltagande	74
5.6 Slutsats	75
5.7 Reflektioner	76
5.7.1 Metoder som använts	76
5.7.2 Källkritik	77
5.7.3 Framtida studier	78
 6. REFERENSER	 79
Elektroniska källor	82
Intervjuer	83
Bildkällor	83
Bilagor	84
Bilaga 1 – Intervjuguide tonåringar om utemiljöer	84
Bilaga 2 – Typritning av sittplats, från riktlinjer för sittplatser	85

Tabellförteckning

TABELL 1. ÖVERSIKT ÖVER NÄR LINA SANDELLS PARK OBSERVERADES OCH HUR VÄDRET VAR. VID ENA TILLFÄLLET BÖRjade DET REGNA LITE LÄTT.....	15
TABELL 2. ÖVERSIKT ÖVER NÄR GRÄNBYPARKEN OBSERVERADES OCH HUR VÄDRET VAR. VÄDRET VAR FINT VID BÅDA TILLFÄLLENA.	16
TABELL 3. KÄNNETECKEN SOM UNGDOMAR SÖKER SIG TILL. OBSERVERA ATT UNDERLAGET BASERAS PÅ RESPONDENTER I ÅLDERN 11–20 ÅR OCH INTE ENBART TONÅRINGAR. TABELLEN ÄR MIN EGEN SAMMANSTÄLLNING BASERAT PÅ FORSKNINGSSAMMANSTÄLLNINGEN AV VAN HECKE ET AL (2018).....	23
TABELL 4. SAMMANSTÄLLNING AV RESULTATET FRÅN OBSERVATIONERNA I LINA SANDELLS PARK. PARKEN BESÖKS INTE AV TONÅRINGAR UTAN MEST AV YNGRE BARN OCH VUXNA. DJ- BÅSET ANVÄNDES VID ETT TILLFÄLLE.	52
TABELL 5. GRUNDTABELLEN ÄR SAMMA SOM TABELL 3, MEN HÄR HAR TONÅRINGARS PERSPEKTIV INVOLVERATS OCH TOLKATS I RELATION TILL DE KÄNNETECKEN SOM TIDIGARE TAGITS UPP I FORSKNINGEN. KÄNNETECKEN I GRÅ TEXT BERÖRDES INTE UNDER INTERVJUN MED TONÅRINGARNA FRÅN GRÄNBY ELLER UNDER INTERVJUN OM DIALOGEN I LINA SANDELLS PARK.	56
TABELL 6. OLIKA LEKMILJÖER HAR OLIKA MÅLGRUPPER. NÄRLEKPLATS OCH LITEN OMRÅDESEKPLATS HAR TYDLIGA MÅLGRUPPER - YNGRE BARN SOM INTE ÄNNU ÄR I TONÅRSÅLDERN. TABELLEN HAR SAMMANSTÄLLTS AV FÖRFATTAREN BASERAT PÅ INNEHÅLLSANALYSEN AV RIKTLINJER FÖR LEKMILJÖER (UPPSALA KOMMUN 2019A).....	60

Figurförteckning

FIGUR 1. BILDEN GER EN ÖVERSIKT ÖVER HUR FORSKNINGSFRÅGORNA KOPPLAS TILL DE OLIKA METODERNA. RESULTATET AV FORSKNINGSFRÅGA ETT HJÄLPER TILL ATT BESVARA DEN ANDRA FORSKNINGSFRÅGAN SOM SEDAN MYNNAR UT I FÖRSLAG PÅ HUR RIKTLINJERNA KAN INVOLVERA TONÅRINGAR.	10
FIGUR 2. TONÅRINGARNA SOM INTERVJUADES VAR EN TJEJ OCH EN KILLE SOM BÅDA ÄR HÖGSTADIEELEV PÅ GRÄNBYSKOLAN.	13
FIGUR 3. EN ÖVERSYN HUR TEKNISK HANDBOK ÄR UPPLAGD. TEKNISK HANDBOK BESTÅR AV FEM OLIKA OMRÅDEN, DÄR UPPSATSEN FOKUSERAR PÅ OMRÅDET SOM HETER "PARKER OCH GRÖNYTOR" OCH TRE RIKTLINJER SOM FINNS UNDER DET OMRÅDET. ILLUSTRATION AV FÖRFATTAREN. KÄLLA: UPPSALA KOMMUN (U.Å.B; 2013; 2019A; 2019B).....	19
FIGUR 4. NYCKELASPEKTERNA GER EN ÖVERSIKT AV VAD SOCIAL HÅLLBARHET INNEBÄR (WEINGAERTNER & MOBERG 2011). ALLA DELAR BERÖR PÅ ETT SÄTT UPPSATSEN, MEN FOKUS LIGGER FRAMFÖRALLT PÅ LOKAL DEMOKRATI OCH DELTAGANDE, HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE SAMT SÄKERHET I FORM AV TRYGGHET.	26
FIGUR 5. STEGEN ILLUSTRERAR ÅTTA STEG AV DELTAGANDE FÖR BARN OCH UNGA. DET OLIKA STEGEN INNEBÄR INTE LIKA DELTAGANDE FRÅN BARN OCH HANDLAR OM I VILKEN UTSTRÄCKNING SOM BARN TILLÅTS OCH STÖTTAS I DELTAGANDEPROCESSER. DÄRFÖR BEHÖVER DET INTE VARA EFTERSTRÄVANSVÄRT ATT PROJEKT RÖR SIG HÖGST UPPE. STEGEN ÄR ETT VERKTYG FÖR YRKESVERKSAMMA ATT REFLEKTERA ÖVER HUR DE ARBETAR MED BARN OCH UNGA. ILLUSTRATION AV FÖRFATTAREN MED INSPIRATION FRÅN HART (1992).	28
FIGUR 6. MÅLPUNKTER SOM TONÅRINGAR OFTA RÖR SIG MELLAN. UTGÅNGSPUNKTEN ÄR FRÅN HEMMET VILKET INTE ILLUSTRERAS I FIGUREN. NÄRMARE 90 % AV UNGDOMARS RESOR ÄR SKER MELLAN MÅLPUNKTERNA OVAN (BASTA, RICHMOND OCH WIEBE 2010). ILLUSTRATION AV FÖRFATTAREN.	30
FIGUR 7. BODELIUS OCH KYLIN (2015) UNDERSÖKTE HUR MÅNGA AV ETT URVAL AV KOMMUNER (27 ST) SOM HAR ELLER SAKNAR RIKTLINJER, VILKET VISAS I CIRKELN TILL VÄNSTER VISAR. DEN TILL HÖGER VISAR EN UPPDATERAD VERSION EFTER MIN SÖKNING PÅ KOMMUNERNA, DÄR FLER KOMMUNER HAR TAGIT FRAM RIKTLINJER.	34
FIGUR 8. UPPSALA KOMMUNS STYRDOKUMENTSHIERARKI. RIKTLINJER TILLHÖR KATEGORIN NORMERANDE STYRDOKUMENT. EFTERSOM UPPSATSEN FOKUSERAR PÅ JUST RIKTLINJER ÄR DE ÖVRIGA DELARNA I BILDEN INTE LIKA FRAMTRÄDANDE. ILLUSTRATION AV FÖRFATTAREN MED INSPIRATION FRÅN UPPSALA KOMMUN (2020D).....	35
FIGUR 9. EN LEKPLATSANALYS SOM VISAR KOMMUNENS OLIKA TYPER AV LEKMILJÖER I FÖRHÅLLANDE TILL ANTAL BARN SOM HAR PARKEN SOM SIN NÄRMASTE LEKPLATS. GRÄNBYPARKENS LEKPLATS STICKER UT DÅ NÄRMARE 1600 BARN BOR I NÄRHETEN. ÄVEN LINA SANDELLS PARK HAR MÅNGA BARN SOM BOR I NÄRHETEN. KÄLLA: UPPSALA KOMMUN – INTERNT MATERIAL, DELVIS OMARBETAD AV FÖRFATTAREN.	38
FIGUR 10. ÖVERSIKT ÖVER GRÄNBYPARKEN. PARKEN OMGES AV GC-VÄGAR, HAR STORA ÖPPNA GRÄSYTOR OCH EN BASEBOLLPLAN. GRÄNBYPARKENS LEKPLATS ÄR INRAMAD I KARTAN. KÄLLA: UPPSALA KOMMUN, OMARBETAD AV FÖRFATTAREN.	40

FIGUR 11. BÄNKEN SOM K RITADE ENLIGT HENNES UPPFATTNING OM HUR EN BÄNK SKA SE UT. BILDEN HAR KALKERATS AV MIG FÖR ATT DIGITALISERAS. ORDEN I BILDEN ÄR DE ORD SOM K BESKREV RITNINGEN MED.....	42
FIGUR 12. PLATSERNA SOM TONÅRINGARNA I GRÄNBY SA ATT DE BESÖKER, VILKET GER EN BILD AV VAR I STADEN TONÅRINGARNA RÖR SIG. BILDKÄLLA: UPPSALA KOMMUN WEBBKARTA, OMARBETAD AV FÖRFATTAREN	43
FIGUR 13. GUNGAN LÄNGST TILL VÄNSTER I BILDEN SOM K UPPSKATTAR, MEN GENERELLT TYCKTE BÅDA TONÅRINGARNA ATT DET MEST FANNS SAKER ATT GÖRA FÖR YNGRE BARN I GRÄNBYPARKEN.....	44
FIGUR 14. LINA SANDELLS PARK. SITTPLATSER FINNS BÅDE I OMRÅDE 1, 2 OCH 3. EN SKOGSHÖJD MED SPÅNGBRO SYNS I SÖDER. BILDKÄLLA: UPPSALA KOMMUN (2020E), OMARBETAD AV FÖRFATTAREN.....	46
FIGUR 15. NÅGRA AV DE SITTPLATSER SOM GESTALTADES I LINA SANDELLS PARK. FLERA OLIKA SITTPLATSER SKAPAR FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ATT FLER SKA TRIVAS. TONÅRSTJEJER KAN BYTA PLATS INOM PARKEN OM ETT KILLGÄNG KOMMER. BILDEN VISAR OMRÅDE 3 I FIGUR 14	47
FIGUR 16. DJ-BÅSET SOM ÖNSKADES AV TONÅRSTJEJER VID DIALOGEN I LINA SANDELLS PARK. SKOGSHÖJDEN MED SPÅNGBRON SKYMTAS I BAKGRUNDEN	48
FIGUR 17. BILDER FRÅN LINA SANDELLS PARK. TILL VÄNSTER SYNS KONSTGRÄSDELEN INTILL DEN HÖGA LÅNGSMALA KLÄTTERSTÄLLNINGEN OCH TILL VÄNSTER I BAKGRUNDEN SKYMTAS OLIKA SITTPLATSER. BILDEN TILL HÖGER VISAR HÄNGMATTAN DÄR EN BESÖKARE SÅGS LIGGA UNDER OBSERVATIONEN. ÄVEN EN GRILLPLATS, HÄNGPLATSER OCH DJ-BÅSET SKYMTAS LÄNGRE BAK.....	49
FIGUR 18. VISAR VEM SOM GÖR VAD I LINA SANDELLS PARK UNDER DE TRE OBSERVATIONERNA SOM GENOMFÖRDES. INGA TONÅRINGAR SÅGS ANVÄNDA PARKEN. BILDKÄLLA: UPPSALA KOMMUN (2020E,) OMARBETAD AV FÖRFATTAREN. ...	51
FIGUR 19. OBSERVATIONER I GRÄNBYPARKEN. TONÅRINGARNA SOM SÅGS I PARKEN SATT ELLER SPELADE FOTBOLL. KÄLLA: UPPSALA KOMMUN INTERNT MATERIAL, OMARBETAD AV FÖRFATTAREN.....	53
FIGUR 20. OBSERVATIONSKARTA INZOOMAD PÅ GRÄNBYPARKENS LEKPLATS. TONÅRINGAR SÅGS ANVÄNDA SOFFLIKLANDE SITTPLATSER I SÖDERLÄGET FRAMFÖR LINBANAN. KÄLLA: UPPSALA KOMMUN INTERNT MATERIAL, OMARBETAD AV FÖRFATTAREN.....	54
FIGUR 21. BILDERNA GER EN UPPFATTNING AV VAD SOM FINNS I GRÄNBYPARKEN, FRAMFÖRALLT I LEKPLATSEN. SIFFRORNA I FIGUREN ÅTERFINNS I KARTAN I FIGUR 20	55
FIGUR 23. BILDEN SKULLE KUNNA REPRESENTERA TONÅRINGAR I RIKTLINJER FÖR LEKMILJÖER VILKET KAN ERSÄTTA FIGUREN TILL HÖGER, FÖR ATT LEVA UPP TILL DEN SKRIFTLIGA DEFINITIONEN AV BARN SOM ÄR MELLAN 0–17 ÅR. KÄLLA: PIOTR MALECKI (2011)	61
FIGUR 22. ETT EXEMPEL PÅ EN BILD FRÅN RIKTLINJER FÖR LEKMILJÖER SOM BIDRAR TILL ATT RIKTLINJEN MER FOKUSERAR PÅ YNGRE BARN. KÄLLA: UPPSALA KOMMUN (2019A).....	61
FIGUR 24. SOCIOTOPSNURRAN VISAR DET LÄNGSTA AVSTÅNDET MELLAN BOSTADEN OCH SOCIOTOPVÄRDEN. SOCIOTOPVÄRDEN ÄR BLAND ANNAT PLATSER FÖR LEK ELLER HÄNGPLATSER, SOM SKA FINNAS INOM 300 M FRÅN BOSTADEN. BILD AV FÖRFATTAREN MED INSPIRATION FRÅN UPPSALA KOMMUN (2013).	62
FIGUR 25. KLÄTTERKUBER I KÄLLPARKEN SOM ETT EXEMPEL PÅ HUR KOMMUNEN JOBBAR I GRÄNSLANDET MELLAN SPONTANIDROTT OCH LEK. BILDKÄLLA: KARAVAN (U.Å.).....	65

1. INTRODUCTION

Det finns en hel del kunskap om hur utemiljöer i städer ska planeras för att vara barnvänliga (Gill 2021). Mycket kunskap finns också om hur skolgårdar ska gestaltas för att gynna barns utveckling och hur barnens perspektiv på deras närmiljö kan fångas upp i deltagandeprocesser (Selander 2003; Bishop & Corkery 2017; Derr, Chawla & Mintzer 2018; Flannigan & Dietze 2018). Flertalet studier har tidigare fokuserat på barn och kopplingen mellan fysisk aktivitet och olika offentliga utemiljöer, som exempelvis torg, lekplatser och parker (Kaczynski & Henderson 2007; Van Hecke et al. 2018).

Parker är viktiga platser för informella och organiserade aktiviteter, dessutom är parker en stödjande miljö för den psykiska hälsan (Baran et al. 2014). Parker och friytor är utrymmen som är av stor betydelse för ungdomars lek, utveckling och identitetsskapande (Lieberg 1998; Höglhammer et al. 2018:816). Vistelse i parkmiljöer ger både naturkontakt, sociala knytpunkter och ökat välbefinnande, samtidigt är vetskapen om vad som är attraktiva parkmiljöer för ungdomar liten (se avsnitt 1.5 för uppsatsens definition av barn, tonåringar och ungdomar) (Veitch et al. 2017). Mycket av den kunskap som finns rör (yngre) barn och begreppet *barn* används enligt Weller (2006) inte sällan synonymt med unga människor.

Den synonyma användningen av begreppen barn och unga människor som Weller (2006) belyser, talar för att riktlinjer som ligger till grund för planeringen av utemiljöer bör undersökas för att lyfta fram tonåringars perspektiv - perspektiv som hittills har gått under begreppet *barn* som ett paraplybegrepp (Weller, 2006). Allt för lite uppmärksamhet har

emellertid riktats mot tonåringar, hur de använder offentliga platser och stadens utemiljöer (Höglhammer et al. 2018; Vanderstede 2011).

De lagar som styr utformningen av utemiljöer regleras bland annat i Plan- och bygglagen, Miljöbalken och Skollagen. Det saknas dock nationella riktlinjer vilket har gjort att kommunala riktlinjer vuxit fram (Bodelius & Kylin 2015). Barnkonventionen (UNICEF 2019), som nyligen blev en del av svensk lagstiftning, understryker barns rätt att få sina åsikter respekterade och sin röst hörd i frågor som berör dem

Uppsala kommun är en kommun som har tagit fram egna riktlinjer för parker och grönytor. I Uppsala sker utveckling i stadsdelen Gränby, där Gränbyparken planeras att rustas upp för att öka tryggheten i området. Lina Sandells park i Gottsunda har tidigare rustats upp och då deltog tonåringar i dialoger med representanter från kommunen. Idag står Gränbyparken inför en stor upprustning, vilket gör att erfarenheterna från parken i Gottsunda är viktiga att ta hänsyn till. Kommande upprustning av Gränbyparken aktualiserar de kommunala riktlinjerna ytterligare. Det som behöver undersökas är om och hur tonåringar innefattas i begreppet barn i Uppsalas kommunala riktlinjer för att kunna säkra tonåringars rätt till utemiljöer.

1.2 Problemformulering

Inledningsvis har det konstaterats att vistelse i parker och utemiljöer är bra för ökat välbefinnande. Den forskningen som finns om tonåringar och hur utemiljöer bör utformas efter deras behov är begränsad (Vanderstede 2011; Veitch et al. 2017; Höglhammer et al. 2018), därför behövs mer kunskap om just denna åldersgrupp. Det finns vissa kommunala riktlinjer som berör kvalitet och långsiktighet i planering av parker och grönytor. Det är dock oklart huruvida, eller hur väl, dessa riktlinjer hanterar tonåringars behov av utemiljöer.

1.3 Syfte och forskningsfrågor

Uppsatsen syftar till att utarbeta förslag på hur kommunala riktlinjer kan stödja tonåringars användning av utemiljöer.

För att kunna fånga in en del av denna problematik har följande målsättning formulerats inom ramen för uppsatsen. Målet är att arbetet ska bidra till en bättre planering av parkmiljöer i Uppsala, samt i förlängningen en bättre utemiljö för tonåringar. Två forskningsfrågor har formulerats för att kunna nå målet med uppsatsen:

1. Hur använder och vill tonåringar använda parkmiljöer i Uppsala idag?
2. På vilka sätt kan Uppsala kommuns riktlinjer för parker och grönytor involvera tonåringar som målgrupp?

Uppsatsen bidrar med att på en vetenskaplig grund kunna skapa parkmiljöer som tilltalar tonåringar.

1.4 Avgränsningar

Vad gäller utemiljöer fokuserar uppsatsen på två liknande geografiska områden, nämligen två parker i Uppsala som har eller ska rustas upp av Uppsala kommun. Det är Gränbyparken och Lina Sandells park. Se avsnitt 1.5 för vidare definition av utemiljö. Eftersom parkerna ligger i en stadsmiljö fokuserar således uppsatsen på tonåringar i städer och inte på landsbygden.

Följande riktlinjer valdes ut för analys med anledning av att de på något sätt berör utemiljöer som tonåringar rör sig i, samt eftersom dessa riktlinjer i högsta grad är aktuella för upprustningen av Gränbyparken:

Uppsalas parker – riktlinjer, 2013. Kontoret för samhällsutveckling, Uppsala kommun

Riktlinjer för lekmiljöer på allmän plats i Uppsala kommun, 2019-04-10. Gatu- och samhällsmiljönämnden. Dokumentansvarig: Linda Wallgren. Diarienummer: GSN-2019-1054

Riktlinjer för sittplatser på allmän plats i Uppsala kommun, 2019-12-10. Stadsbyggnadsförvaltningen. Handläggare: Anna Lennartsson och Åsa Blomberg. Diarienummer: GSN-2018-0153

Genom att utarbeta förslag på hur Uppsala kommuns riktlinjer för parker och grönytor kan involvera tonåringar som målgrupp, skapas ett färdigt format för uppsatsen att jobba inom vilket genererar en naturlig avgränsning för arbetet. Uppsatsen avser att skapa förslag till befintliga riktlinjer. Med detta sagt, kommer uppsatsen inte att resultera i ett gestaltningsförslag, utan uppsatsen illustrerar istället den problemförståelse som en gestaltning behöver baseras på.

1.5 Begreppsförklaring

Barn – Vidare i uppsatsen kommer jag referera till barn för personer som är under 18 år (UNICEF 2019:58; Uppsala kommun 2019a) men när det är möjligt kommer den exakta åldern som tidigare studier berör att skrivas ut i syfte att vara transparent.

Tonåring – används som en konkretisering av ungdomar, för att hänvisa till gruppen 13–18-åringar och de 15-åriga respondenter som intervjuats.

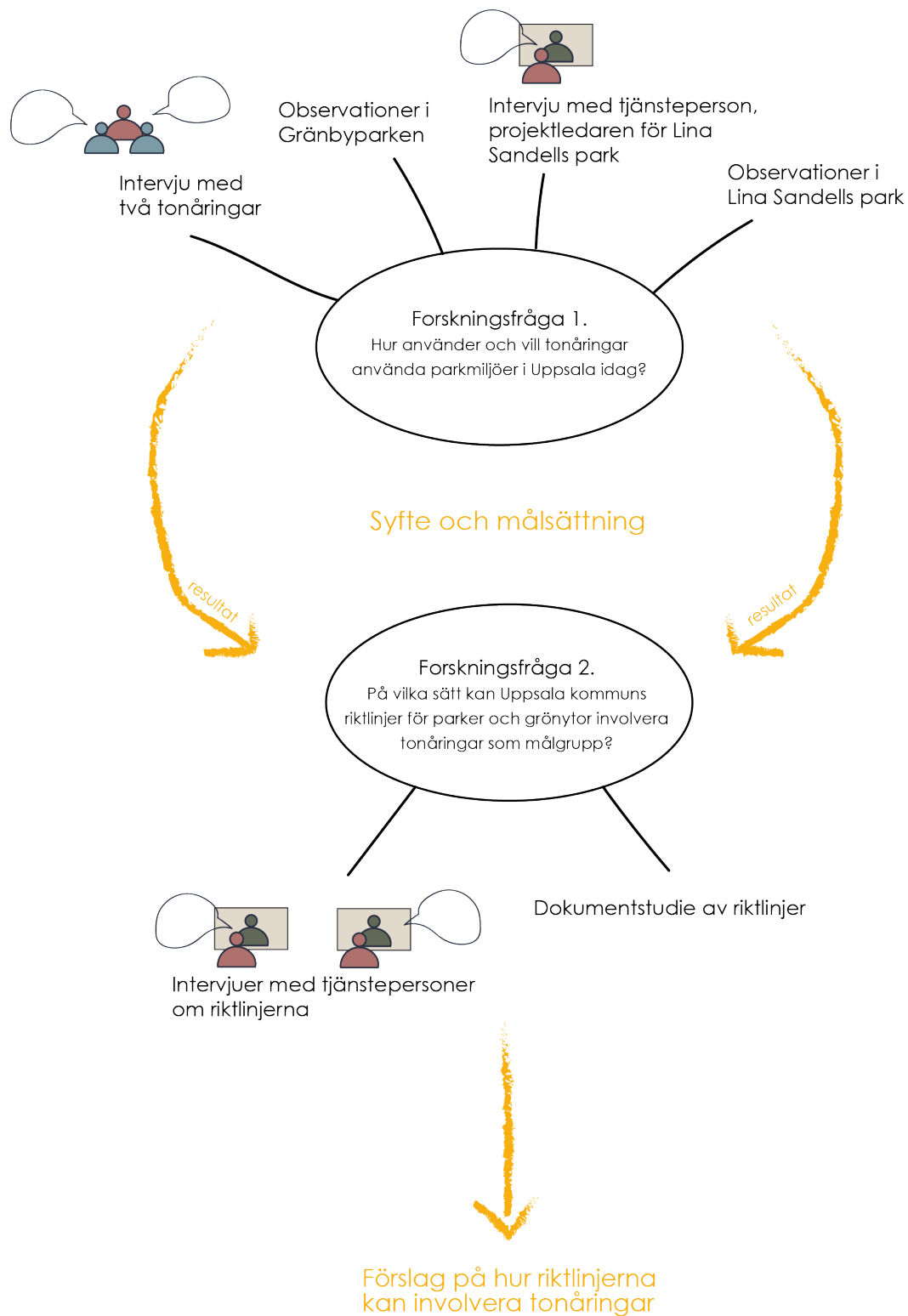
Ungdomar – avser generellt personer i åldern 11–20 år baserat på forskning om utvecklingspsykologi (Clark och Uzzell 2006). Exakt ålder anges i löpande text när det varit möjligt att ta reda på.

Utemiljö – Vanligtvis nämns begreppet utemiljö i relation till barn, i studier om skolgårdar eller förskolegårdar (Mårtensson 2009, Boverket 2015). Utemiljö kan också beskrivas som ”livet mellan husen” (Mårtensson 2009:184), vilket är definitionen som uppsatsen utgår från. Stadsdelsparker och utflyktslekparker är en del av utemiljön. Förutom anlagda parker innefattar begreppet också offentliga rum i stadsmiljöer.

2. METOD

Kapitlet är indelat i två huvuddelar, där varje del kan knytas an till en av forskningsfrågorna. Den första delen (2.1) redogör för de metoder som använts för att undersöka hur tonåringar använder Uppsalas parkmiljöer. Här presenteras en *intervju* med en grupp tonåringar som genomfördes på Gränbyskolan. Efter det redogörs för *observationer* som gjordes i Lina Sandells park samt en intervju med parkens projektledare om tidigare genomförda dialoger med tonåringar, och avslutningsvis observationer i Gränbyparken. Den andra delen (2.2) i metodkapitlet syftar till uppsatsens andra forskningsfråga om riktlinjer och förklarar tillvägagångssättet för digitala intervjuer med två tjänstepersoner från Uppsala kommun. Slutligen redogörs för *dokumentstudien* av utvalda riktlinjer.

Flertalet metoder har kombinerats i uppsatsen (se figur 1) i syfte att täcka in flera aspekter vilket i slutändan bidrar till ett mer innehållsrikt material, som ger ett bättre stöd för tolkning och analys av innehållet (Repstad & Nilsson 1999; Valentine 2005). Resultatet av observationerna kombinerades med intervjuer med tonåringar, vilket gör att metoderna kompletterar varandra.

Figur 1. Bilden ger en översikt över hur forskningsfrågorna kopplas till de olika metoderna. Resultatet av forskningsfråga ett hjälper till att besvara den andra forskningsfrågan som sedan mynnar ut i förslag på hur riktlinjerna kan involvera tonåringar.

Kombinationen av att observera Lina Sandells park och intervjua projektledaren tillförde ett deltagandeperspektiv till observationerna. Metoden att studera riktlinjer och samtidigt intervjua tjänstepersoner som skrivit och använder riktlinjerna, bidrog till en ökad förståelse för hur kommunen planerar för tonåringar som målgrupp. Därför kan kombinationen av dessa metoder komplettera varandra, trots att flertalet olika metoder inte behöver innebära att de bästa metoderna används. Samtliga steg i metoden redovisas nedan och därtill en motivering till val av metoder.

För att undvika upprepning samlas gemensam information om intervjuer och den tematiska analysen här. Totalt genomfördes fyra intervjuer med tre tjänstepersoner. Med anledning av deras yrkesroller ansågs de besitta värdefull kunskap för uppsatsen vilket gjorde dem aktuella för intervjuer. Alla intervjuer med tjänstepersonerna genomfördes via kommunikationsverktyget Teams och samtliga godkände publicering av deras namn. Resultaten från de inspelade intervjuerna, både med tjänstepersoner och med tonåringarna, analyserades tematiskt efter att valda delar transkriberades (Bryman 2016). Liknande teman från intervjuerna och dokumentstudien av riktlinjerna sammanfördes för att ge en helhetsbild av resultatet. Det bidrog till att kunna identifiera överlappade teman och gemensamma drag, likväl till att hitta framträdande teman (ibid). Dessa teman valdes ut utifrån vad som jag ansåg vara relevant i förhållande till forskningsfrågorna och syftet med uppsatsen. Inget digitalt verktyg användes för tematiseringen. Identifieringen av teman gjordes manuellt genom färgkodning av innehållet i utskrifter av de transkriberade intervjuvaren och de studerade riktlinjerna.

2.1 Tonåringars användning av parkmiljöer i Uppsala

Hur tonåringar använder och vill använda parkmiljöer i Uppsala idag studerades genom Gränbyparken och Lina Sandells park som exempel. Nedan presenteras intervjun med tonåringar, observationen i Lina Sandells park, intervjun med projektledaren och slutligen observation i Gränbyparken.

2.1.1 Intervju med tonåringar om utemiljöer

Gränbyparken besöktes under en dag i slutet av februari, enbart av mig, för att få en känsla över hur parken hänger ihop med omkringliggande område, i syfte att ha en bättre lokalkännedom inför intervjun med tonåringarna. Intervjuer ger möjlighet att få svar på hur tonåringar vill använda utemiljöer vilket bidrar till att främst besvara första forskningsfrågan. Intervjuer ger utrymme för svar som är oväntade, som inte hade visats i exempelvis en enkät (Esaiasson et al. 2014), vilket är passande för målgruppen eftersom tonåringar kan vara spontana (Lieberg 1998). Upplägget för intervjun bestod av en första informationsträff följt av en andra träff som var en intervju. Nedan presenteras de olika delarna av upplägget mer i detalj.

Urval och informationsträff

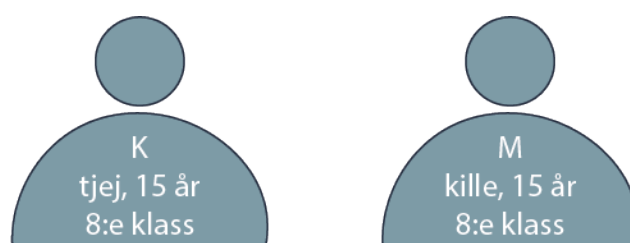
Urvalet av respondenter grundade sig på en åldersmässig och geografisk avgränsning. Målet var att få deltagare i 9:e klass, vilket baserades på att 9:e-klassare åldersmässigt är i mitten av tonårsåldern (15–16 år) och därför är i gränslandet mellan att vara barn och vuxen.

Gränbyskolan representerar den geografiska avgränsningen och valdes ut som en kontaktyta att utgå från för att komma i kontakt med personer som ville delta. Genom Uppsala kommun förmedlades kontaktuppgifter till en anställd på Gränbyskolan och genom denne upprättades en kontakt. På så sätt fick jag en intervju med två elever inbokad i början av mars, som på intervjudagen ställdes in och sedan inte genomfördes. Skolan besöktes istället vid ett annat tillfälle i mitten på mars (16/3), under lunchtid i samråd med kontaktpersonen för att fråga elever om de ville delta. Besöket tajmades in

när högstadiel eleverna hade lunchrast. På skolan gick jag fram till grupper av elever som satt utanför matsalen, jag berättade om uppsatsen och frågade om de ville delta. De elever jag pratade med i årskurs 8 eller 9, fick en informationslapp med tillhörande samtyckesblankett att läsa, för att senare ge besked om deltagande. Deltagarna informerades om uppsatsens syfte och upplägg och vad de själva skulle bidra med genom att delta (Brinkmann & Kvale 2018:32). Det klargjordes också att deltagandet sker på frivillig bas och att de när som helst kan välja att avbryta sitt deltagande (ibid). Telefonnummer byttes mellan mig och några elever från varje grupp. De kontaktades en eller två dagar senare via sms med en förfrågan om deltagande. Totalt samtalade jag med 13 personer i årskurs 8 eller 9, varav nio personer tackade nej och fyra personer ville ställa upp på intervju.

Intervjun

Den semistrukturerade intervjun skedde på skolan den 19 mars i ett rum bokat för intervjun. Två av de fyra som tackade ja kunde av olika anledningar inte delta. Därför intervjuades enbart två personer (se figur 2), med hjälp av en intervjuguide (se bilaga 1). Vidare i uppsatsen benämns respondenterna som K och M. K som intervjuades är en 15-årig tjej och går i åttonde klass på Gränbyskolan. M är en 15-årig kille och går också i åttonde klass. Båda bor i Gränby, inom 10 minuters promenad från skolan och har bott i stadsdelen en länge tid. Det faktum att tonåringarna varit bosatta i området länge och därför inte är nyinflyttade utgör ett argument för att respondenterna kan anses vara representativa. Representationen hade dock varit bättre om fler tonåringar hade deltagit.

Figur 2. Tonåringarna som intervjuades var en tjej och en kille som båda är högstadiel elever på Gränbyskolan.

Semistrukturerade intervjuer ger mer detaljrika svar än informella eller ostrukturerade intervjuer (Derr, Chawla & Mintzer 2018:119). Nackdelen är dock att de semistrukturerade intervjuerna med öppna frågor och följdfrågor tenderar att ta längre tid, både under själva intervjun och i analysen efteråt. Därför var det en fördel att prata i mindre grupp (ibid). Eleverna valde själva gruppen på två personer vid intervjutillfället, vilket är att föredra då barn ofta upptäcker platser tillsammans med vänner (Derr, Chawla & Mintzer 2018:164). Följdfrågor ställdes i försök att få klarhet i tonåringarnas svar, vilket skapade en stabil grund till analysen av resultaten. Dessutom kan respondenter genom följdfrågor uppfatta att forskaren faktiskt lyssnar och är intresserad av vad de har att berätta (Brinkmann & Kvale 2018:66). Att vara uppmärksam på hur respondenterna säger något eller hur deras kroppsspråk förändras kan vara lika viktigt som det som sägs i ord (Derr, Chawla & Mintzer 2018:118) – därför försökte jag vara observant på de icke-verbala uttrycken. Efteråt transkriberades utvalda delar av intervjun (Bryman, 2016).

Etiska överväganden

Forskning som involverar personer som är 14 år eller yngre kräver skriftligt samtycke från vårdnadshavare samt att barnet själv ska samtycka till deltagandet. I denna studie är deltagarna 15 år vilket gör att endast deras eget skriftliga samtycke samlades in genom samtyckesblanketter (Vetenskapsrådet 2017:27). I den skriftliga informationen stod tydligt att medverkan var frivillig och att de när som helst utan förklaring kunde välja att avbryta sitt deltagande. Muntlig information gavs också och samtycke till ljudinspelade intervjuer bekräftades muntligt så väl som i samtyckesblanketten (ibid). Jag försökte vara tydlig med att säga att jag inte är den som beslutar om vad som ska byggas i Gränbyparken och att allt vi pratar om inte kommer bli verklighet. På så vis gavs förutsättningar för deltagarna att ha realistiska förväntningar på sitt deltagande.

2.1.2 Observation och intervju - Lina Sandells park

Platsen observerades för att undersöka hur tonåringar använder parken idag. Ett DJ-bås och en tillhörande yta för dans i parken är extra intressant att observera användningen av. Detta grundar sig i det faktum att tonåringars uttryckta behov av musik och dans tillgodosågs i parken vid en tidigare upprustning, genom att ett DJ-bås med yta för dans

skapades. Med anledning av att dessa önskemål av tonåringar omsattes till verklighet i Lina Sandells park, är användningen av denna yta av intresse i relation till kommande upprustning av Gränbyparken. Observationerna i Lina Sandells park var unika eftersom det möjliggjorde en uppföljning av hur element, (sittplatser och DJ-bås) som önskades av tonåringar, faktiskt användes. Observationerna kopplas framförallt till första forskningsfrågan samt indirekt även andra forskningsfrågan om hur riktlinjer kan involvera tonåringar, eftersom frågorna delvis bygger på varandra.

Observationerna genomfördes vid soligt eller för årstiden varmt väder, vilket var en medveten strategi i tron om att fler vistas utomhus vid fint väder. Tabell 1 nedan visar en översikt av när observationerna gjordes.

Tabell 1. Översikt över när Lina Sandells park observerades och hur vädret var. Vid ena tillfället började det regna lite lätt.

DATUM	VECKODAG	VÄDER	TID
2 mars	Tisdag	+9 °C 	Lunch 11.55-12.40
30 mars	Tisdag	+ 14°C 	Kväll 19.30-20.00
19 april	Måndag	+ 16 °C 	Eftermiddag 15.30-16.15

Enligt Parfitt (2005:100) bidrar en observation inte till att besvara frågor om varför en park ser ut som den gör. Andra forskare inom fältet menar att genom systematiska observationer kan förutfattade meningar om hur människor använder en viss yta antingen bekräftas eller ge en mer verklighetstrogen uppfattning om användningen (Derr, Chawla & Mintzer 2018:60–61). Inom ramen för denna uppsats användes Gehl och Svarres (2013:22–35) metod för observation som kartlägger *vem* som *gör vad* och *var*. Det innebär att parkens besökare karterades utifrån var besökaren befann sig och vad de gjorde – satt de ner, stod de upp, låg de ner eller utförde flera olika rörelser? Noteringar om besökarnas uppskattade ålder togs. Detta ger en bild av hur platsen används och av vem (ibid). På så vis bidrar observationerna till ökad förståelse för hur parkens olika delar används, däribland DJ-båset (se figur 16) som är speciellt önskat av tonårstjejer. Delar i metoden av Gehl och Svarre (2013) behandlar andra typer av observationer, som att dra linjer på en karta där människor går eller att följa efter personer på en plats. Dessa metoder

används inte i uppsatsen eftersom kartering i punktform ansågs nog för att undersöka hur tonåringar använder parken och DJ-båset idag.

Intervju med projektledaren

Tjänstepersonen Henrik Ljungman på Uppsala kommun tillfrågades att delta i en intervju utifrån hans roll som projektledare för Lina Sandells park när den upprustades. Intervjun kan ses som komplement till observationerna och skapade en djupare förståelse för dialogprocessen inom projektet, samt användes som metod för att få kännedom om tonåringars åsikter om parkmiljöns funktion. Mest fördelaktigt hade varit om tonåringarna som deltog i dialogprocessen kunde intervjuats, men de gick, trots försök, inte att spåra.

Intervjun med Ljungman genomfördes den 24 februari. Intervjun var semistrukturerad (Bryman 2016) och frågorna till Ljungman handlade om hur dialogarbetet i Lina Sandells park genomförts samt hur det i slutändan påverkade gestaltningen. Ljungman kontaktades på mail vid ett senare tillfälle för att besvara en följdfråga. Intervjun spelades in efter godkännande.

2.1.3 Observation i Gränbyparken

Gränbyparken observerades vid två tillfällen (se tabell 2) enligt samma metod som observationerna i Lina Sandells park för att undersöka hur tonåringar använder parken idag. Observationerna i Gränbyparken stärker därför de relativt få intervjuer med tonåringar från Gränbyskolan som genomfördes.

Tabell 2. Översikt över när Gränbyparken observerades och hur vädret var. Vädret var fint vid båda tillfällena.

DATUM	VECKODAG	VÄDER	TID
31 mars	Tisdag	+ 15 °C 	Kväll 17.00-17.45
11 maj	Tisdag	+ 22 °C 	Eftermiddag 14.30-15.15

2.2 Riktlinjer – intervju och dokumentstudie

På vilka sätt som Uppsala kommuns riktlinjer för parker och grönytor kan involvera tonåringar som målgrupp studerades dels genom intervjuer och dels genom en kvalitativ dokumentstudie av riktlinjerna. Tillvägagångssätten presenteras nedan.

2.2.1 Intervjuer med tjänstepersoner om riktlinjer

Intervjuer med tjänstepersoner kompletterade analysen av riktlinjer, eftersom intervjuerna gav en möjlighet att ställa frågor om innehållet och information om implementering av riktlinjer i den dagliga verksamheten kunde fås. Denna typ av information är svår att få på annat sätt (Bryman 2016).

Följande tjänstepersoner intervjuades angående riktlinjer:

Linda Wallgren, landskapsingenjör och projektledare park, Uppsala kommun

Anna Lennartsson, landskapsarkitekt och projektledare anläggning, Uppsala kommun

Båda valdes till uppsatsen utifrån deras tidigare arbete med riktlinjer och nuvarande insyn i upprustningen av Gränbyparken. Wallgren är i sin arbetsroll förvaltningsledare för teknisk handbok och ansvarar för området som rör parker och grönytor. Lennartsson är en av de som har arbetat med att ta fram riktlinjer för sittplatser inom Uppsala kommun.

Wallgren intervjuades vid två tillfällen. Första tillfället var den 1 februari och det andra den 16 februari 2021. Samtalen gav möjlighet att få tillgång till interna dokument, GIS-underlag och en icke publicerad handlingsplan för Gränbyparken. Den första intervjun var utforskande och ostrukturerad i den meningen att ingen intervjuguide användes (Bryman 2016). Efter intervjun renskrevs anteckningarna medan informationen fanns färskt i minnet. Till det andra samtalet med Wallgren användes en intervjuguide och tillvägagångssättet kan beskrivas som en semistrukturerad intervju (Bryman 2016:201). Till skillnad från första intervjun spelades andra intervjun in eftergodkännande av Wallgren, för att få en utförlig bild av vad som sades. Syftet med andra intervjun var att få svar på vilka riktlinjer som kan anses vara mest aktuella i projektet med Gränbyparken.

Därför ställdes bland annat följande frågor: vilka riktlinjer är mest aktuella i arbetet med Gränbyparken, hur arbetar ni med riktlinjerna och vad kännetecknar riktlinjer som är lätt att använda? Efter intervjun transkriberades delar av intervjun som ansågs relevanta för uppsatsen (Bryman 2016). Wallgren kontaktades vid ett senare tillfälle på mail för att klargöra ett intervjuvar.

Den första intervjun med Wallgren påverkade resterande intervjuer med Lennartsson och Ljungman (se avsnitt 2.1.2 om intervjun med Ljungman gällande Lina Sandells park), framförallt på grund av att den väckte intresse för vissa frågor som jag ville veta mer om. Detta påverkade i sin tur intervjuguiden till andra intervjun med Wallgren, som senare omarbetades och användes till intervjun med Lennartsson och Ljungman. Under intervjuerna med Lennartsson och Ljungman ställdes frågor som kommit upp efter de första två intervjuerna med Wallgren. På så vis var första intervjun vägledande i de andra intervjuerna. Likaså påverkade intervjun med Wallgren val av de riktlinjer som analyserades genom beskrivningar av vilka riktlinjer som är relevant vid upprustningen av Gränbyparken.

Intervjun med Lennartsson ägde rum den 11 mars och var likt intervjun med Ljungman semistrukturerad, spelades in och transkriberades.

2.2.2 Kvalitativ dokumentstudie av utvalda riktlinjer

Syftet med dokumentstudien av riktlinjer är framförallt att identifiera dess nuvarande innehåll, både skriftligt och bildmässigt, men även strukturer för att kunna anpassa resultatet av uppsatsen till ett liknande format. Ett bekant format gör troligen resultatet mer lättillgängligt för kommunala tjänstepersoner och andra som använder riktlinjerna idag. Metoden knyter an till uppsatsens andra forskningsfråga, då resultatet av dokumentstudien av riktlinjerna skapar förutsättningar för att kunna utarbeta förslag på hur riktlinjerna kan involvera tonåringar som målgrupp.

Den övergripande utformningen samt funktionen av parker och offentliga rum regleras bland annat i Uppsala kommuns tekniska handbok genom dess tillhörande riktlinjer

(Uppsala kommun u.å.b). Teknisk handbok är utformad av Stadsbyggnadsförvaltningen och finns tillgänglig digitalt som vägledning i projekt. Totalt består handboken av fem områden (se figur 3). De områden i den tekniska handboken som berör projektering, gator och torg, tekniska anläggningar samt schakt och återställning exkluderades eftersom parker och grönytor är mer aktuella sett till uppsatsens syfte. Därför fokuserar uppsatsen enbart på tre riktlinjer som berör området parker och grönytor, nämligen (1) *Uppsalas parker – riktlinjer*, vidare riktlinjer för parker, som är den övergripande riktlinjen, (2) *Riktlinjer för lekmiljöer i Uppsala kommun*, vidare riktlinjer för lekmiljöer och (3) *Riktlinjer för sittplatser på allmän plats i Uppsala kommun*, vidare benämnt som riktlinjer för sittplatser (se figur 3).

Teknisk handbok

Figur 3. En översyn hur teknisk handbok är upplagd. Teknisk handbok består av fem olika områden, där uppsatsen fokuserar på området som heter "parker och grönytor" och tre riktlinjer som finns under det området. Illustration av författaren. Källa: Uppsala kommun (u.å.b; 2013; 2019a; 2019b).

Ytterligare tre dokument med riktlinjer gällande *Uppsalas stadsmiljö*, *Uppsalas innerstadsstrategi* och *riktlinjer för arbetet med Uppsalas offentliga konst* finns inom området parker och grönytor, men exkluderades ur studien. Anledningen är att riktlinjerna är på en mer övergripande nivå eller anses vara mindre relevant för uppsatsens ämne.

Tillvägagångssättet för dokumentstudien är en kvalitativ text- eller innehållsanalys med utgångspunkt i Esaiassons (2012) metod för att läsa text och bild. Metoden går ut på att plocka ut information från dokumenten som är mest väsentlig genom att ställa frågor till texten för att undersöka om texten, eller forskaren själv efter egen läsning, kan ge ett svar på frågorna. Denna metod är lämplig då vissa delar är viktigare än andra delar (ibid). I uppsatsen är delar som berör uppsatsens målgrupp – tonåringar, viktiga.

Som stöd i analysen ställdes följande frågor till samtliga riktlinjer: *Hur kommunicerar dokumenten information om tonåringar och andra åldersgrupper? Vad är det riktlinjen reglerar eller styr och på vilket sätt?* Den första frågan ger en bild av hur riktlinjerna tillgodoser olika åldersgruppers behov, där uppsatsen framförallt är intresserad av tonåringar. Den andra frågan kan ge ett mer konkret svar på vad riktlinjerna reglerar och kan också förklara hur. Tillsammans ger frågorna en bild av hur riktlinjerna involverar tonåringar i dagsläget för att sedan kunna besvara uppsatsens andra forskningsfråga.

Riktlinjerna lästes både före och efter intervjuer med tjänstepersonerna. Analysen av riktlinjerna läts medvetet influeras av det som kommit upp under intervjuerna och av tidigare forskning för att hålla ihop de olika metoderna. Med hjälp av frågorna som ställdes till riktlinjerna fokuserade analysen på att lyfta fram de delar som berör tonåringar och olika åldersgrupper. Innehållet som plockats ut systematiserades i olika teman (Bryman 2016). Exempelvis hittades ett tema från dokumentet riktlinjer för sittplatser som döptes till funktion, där två typer av funktioner (vila och socialt) växte fram. I en sådan typ av tematiserande analys riskerar delarna som plockats ut ur riktlinjerna att förlora kontexten (Bryman, 2006:583). Trots det kan en tematisk indelning vara till hjälp då det lättare ger en överblick (Kvale & Brinkmann, 2014:241–243). För att motverka denna risk lästes riktlinjerna inte enbart i dess mindre avsnitt utan också sett till riktlinjerna som helhet.

3. BAKGRUND

Bakgrunden består av tre delar. Den första delen (3.1) berör tidigare forskning om ungdomars användning av utemiljöer vilket involverar kännetecknen för utemiljöer som tonåringar söker sig till, trygghet och deltagande, och till sist tonåringars mobilitet. Mot bakgrund av uppsatsens första forskningsfråga ger den första delen i detta kapitel en förståelse om hur tonåringar använder olika utemiljöer och en generell förståelse för tonåringar som grupp. Den andra delen (3.2) beskriver först tidigare studier som berör riktlinjer för utemiljöer och riktlinjer i en kommunal svensk kontext belyses, vilket knyter an till uppsatsens andra forskningsfråga. Efter det redogörs för Uppsala kommuns styrdokumentshierarki och hur riktlinjerna används av kommunen. Den tredje och sista delen (3.3) utgör en platsbeskrivning för uppsatsens studerade områden där val av studieplats motiveras och situationen beskrivs.

3.1 Tidigare forskning om ungdomars användning av utemiljöer

Nedan presenteras kännetecken för utemiljöer, både generellt på offentliga platser och mer specifikt i parkmiljöer. Trygghet och deltagande är en viktig del för att ta reda på vad tonåringar själva uppskattar i utemiljöer, vilket var en stor del av projektet i Lina Sandells park. Baserat på handlingsplanen för ökad trygghet i Gränby (Uppsala kommun 2020a) är trygghetsaspekter fortsatt aktuellt för upprustningen av Gränbyparken, därför presenteras forskning om just trygghet och deltagande. Avslutningsvis introduceras läsaren till forskning om tonåringars mobilitet.

Kärt barn har många namn är ett talesätt som indikerar att det finns flera olika namn för samma person, vilket också är aktuellt när det kommer till forskning om barn och unga, där flera olika begrepp används om vartannat. *Ungdom*, eller *adolescence*, är ett begrepp som används frekvent inom forskningsområdet för barn och unga, trots det finns ingen genomgående definition (Höglhammer et al. 2018:815). Genom att konstatera den flytande begreppsanvändningen uppmärksammas läsaren på rådande inkonsekvens inom den forskning som finns.

3.1.1 Kännetecken i utemiljöer som ungdomar söker sig till

Van Hecke (et al. 2018) har undersökt vilka kännetecken på offentliga platser som gör att ungdomar vistas där. Åldersspannet i undersökningen varierar mellan 11–20 år, men kan trots det ses som en källa till inspiration. Följande tabell (3) är en egen sammanställning av de kännetecken som förknippas med att ungdomar använder platsen, vilket baseras på forskningssammanställningen av Van Hecke (et al. 2018).

Tabell 3. Kännetecken som ungdomar söker sig till. Observera att underlaget baseras på respondenter i åldern 11–20 år och inte enbart tonåringar. Tabellen är min egen sammanställning baserat på forskningssammanställningen av Van Hecke et al (2018)

Kännetecken	Beskrivning
Idrottsanläggningar	basketplaner, fotbollsplaner, BMX hopp
Lekanordningar	anordningar för lek i varierad utformning
Grönytor	för bollspel, utomhusbio - växlande aktiviteter, okoordinerade, icke begränsade, öppna ytor
Vattenelement	bäckar med grönska, dammar
Mobilitet	stigar, gång- och cykelbanor, cykelställ
Klättrbara träd	träd som går att klättra i
Naturliga element	stigar, bäckar med lövverk, träspångar
Staket	för lek, rumsindelning, och till inhägnade platser för hundar
Service	toaletter, dricksfontäner, grillmöjligheter
Sittplatser	bänkar, uppvärmda sittplatser, bord
Skyddande tak	tak som skyddar mot väder och vind
Rent	fritt från dålig lukt, graffiti, skräp och glassplitter
Äventyrliga element	branta långa rutschbanor, klätterutrustning, stora gungor
Estetik	moderna element, historiska statyer, vackra naturvyer, växter och olika livsmiljöer runt stigar
Omhändertaget	en väl underhållen plats - avsaknad av trasiga lampor, hål i staket och vandalisering
Trafiksäkert	säkra övergångar, få bilar

Nästkommande tre stycken förklarar tabell 1 ovan. Att kunna växla aktiviteter är viktigt vilket gör att möjlighet till det bör ges (Van Hecke et al. 2018), exempelvis genom att en grönyta både kan fungera som en plats för bollspel och för utomhusbio. Träd som går att klättra i uppskattas (ibid). Vidare kan cykelställ uppskattas av unga eftersom cykel är ett vanligt transportsätt för dem. Staket kan vara ett bollplank eller en gräns som skapar avskildhet för ungdomar för att vuxna inte ska se dem (ibid). Element i den byggda miljön som kan få ungdomar att stanna längre på en offentlig plats är toaletter, dricksfontäner, bänkar, uppvärmda sittplatser, platser med tak som skyddar, bord och grillmöjligheter (ibid). Vackra vyer i naturen, mycket träd och grönska, växter som ser fina ut och inbjudande gröna livsmiljöer runt stigar gör att unga kan söka sig till en offentlig plats, likt ett torg eller en park (Van Hecke et al. 2018). Hur en park används av ungdomar beror

på parkens storlek och design, vilka rekreativa faciliteter som finns, hur parken sköts och underhålls samt i vilken utsträckning ens vänner använder parken (Baran et al. 2014:770).

Förutom kännetecken som lockar till vistelse finns det också kännetecken som gör att ungdomar helst undviker en plats. Tonåringar kan avstå från att besöka platser som är designade för mindre barn eftersom de kan känna sig för gamla för platsen (Van Hecke et al. 2018). Idrottsanläggningar som ställer krav på medhavd utrustning, exempelvis badmintonracket, påverkar om ett besök blir av och även möjligheten till att utföra fysisk aktivitet i samband med besöket (ibid). Vidare är graffitti, glassplitter, och spår av droganvändning specifika exempel på kännetecken som inte lockar ungdomar eftersom det kan vara tecken på att platsen används av oönskade användare. Skyltar om förbud mot exempelvis bollspel kan ses som negativt eftersom ungdomar kan känna att de inte har någonstans att vara (ibid).

De ovan nämnda kännetecknen är undersökta ur ett hälsoperspektiv, där man undersökt dels hur dessa kännetecken kan uppmuntra till besök och dels bidra till fysisk aktivitet (Van Hecke et al. 2018). Därför tar studien inte upp kännetecken som inte är fysiska attribut, så som kulturella, individuella eller sociala karaktärer som också kan ha betydelse trots att de inte undersökts (ibid). Oavsett detta, är ovan nämnda kännetecken relevant i förhållande till uppsatsens forskningsfrågor.

Lindberg och Schipperijn (2015) observerade användningen av olika utrustningar i flertalet parker eller publika grönområden, däribland dubbelgungor. Trots att dubbelgungorna hade målgruppen tjejer mellan 13–16 år som tänkt användare, visade observationerna att dubbelgungorna snarare användes av barn som inte nått tonåren och av vuxna, inte av tonåringar. Fler män och pojkar, än kvinnor och flickor använder utrustningar i parker och framförallt används utrustningen av åldersgruppen 0–12-åringar och vuxna (ibid). Resultatet från observationerna av Lindberg och Schipperijn (2015) pekar på att utrustning som är social och gjorda för flera människor som till exempel, multi-sportbanor, fotbollsplaner, studsmattor, gungor och klätterväggar, används i högre utsträckning än de element som enbart riktar sig mot individuell styrketräning. Arkitekterna bakom parkerna som studerades försökte nå ut till gruppen

tonåringar som användare genom att rita in träningsredskap, gungor, klätterväggar, och små fotbollsplaner (Lindberg & Schipperijn 2015). Observationerna i parkerna visade att dessa lekutrustningar inte är något som tonåringarna söker sig till. Istället använde tonåringarna mest skateparker, konstgräsplan för fotboll, basketplan och en multisportbana. Vad tonårstjejer har för preferenser gällande parkutrustning för fysisk aktivitet kunde inte identifieras (ibid). Det går att argumentera för att vissa delar av Lindberg och Schipperijns (2015) studie är något motsägelsefullt, eftersom det konstateras att flest män och pojkar använder parkerna. Därför kan vissa slutsatser vara vinklade till att i större utsträckning ta upp lekutrustningar som män eller pojkar använder snarare än kvinnor och flickor.

Sociala relationer

I slutet av 1970-talet studerade Whyte (1980) människors beteenden i urbana miljöer, exempelvis hur människor rör sig på torg och var människor väljer att sitta. Trots att studien inte primärt fokuserade på tonåringar, kan mänskligt beteende vara aktuellt att nämna i denna uppsats. Till exempel har Cele (2013) visat att sociala relationer påverkar hur tonårstjejer under olika tider på dygnet använder parken Humlegården i Stockholm. En viss tid kan parken vara ett sexualiserat rum och då umgicks tjejerna gruppvis och spanade på andra människor. Andra tider gällde andra sociala normer, då var det okej att vara i parken ensam och filosofera under ett träd (Cele 2013).

3.1.2 Trygghet och deltagande

Trygghet är som tidigare nämnts en viktig del i utvecklingen av Gränbyparken baserat på handlingsplanen (Uppsala kommun 2020a). Både trygghet och deltagande i planeringsprocesser är delar av social hållbarhet (Weingaertner & Moberg 2011). Det saknas dock en entydig definition om vad social hållbarhet är då definitionen varierar efter studieområde och disciplin (ibid). Trots att det har Weingaertner och Moberg (2011) fokuserat på nyckelaspekter som begreppet kan innefatta (se figur 4).

Bilderna i figur 4 utgör tillsammans en beskrivning av social hållbarhet. Utav dessa aspekter fokuserar uppsatsen framförallt på lokal demokrati och deltagande samt säkerhet

i form av trygghet vilket kan kopplas till tonåringars användning av utemiljöer. Säkerhet och trygghet är grundläggande i sig och därmed viktig för att främja sociala interaktioner (Dempsey et al. 2009), vilket beskriver hur de olika aspekterna av social hållbarhet överlappar varandra.

Trygghetsaspekter

Jane Jacobs argumenterar för att fler ögon på stadens gator och torg gör att människor får en ökad känsla av trygghet på platser där fler människor rör sig (Jacobs & Hjukström 2005). Genom att skilja på föreställningar om hot och våld jämfört med det faktiska hotet kan en plats upplevas olika på grund av att föreställningen har stor inverkan. På så sätt kan en folktom plats ha låg kriminalitet men upplevas hotfull på grund av avsaknaden av människor (ibid).

Kristensson (2016) konstaterar att oro för våld och andra personer med missbruksproblematik påverkar ungas rörelsefrihet. Högstadiel elever boendes i ett område med låga inkomster och hög kriminalitet fick i en studie av McCray och Mora (2011) svara på vad som gjorde att de kände sig trygga respektive otrygga i området. Tjejerna kände sig trygga när andra människor fanns närvarande och när barn lekte i närheten, vilket killarna i studien inte nämnde. Inte heller nämnde killarna biltjuvar, risk för sexuella övergrepp vid beskrivningar av områden som upplevs otrygga, vilket tjejerna nämnde. Unga tjejer tenderar att uppleva trygghet om det finns sociala interaktioner

Social sammanhållning och inkludering mellan samt inom olika grupper

Hälsa och välbefinnande

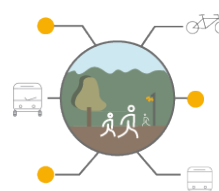
Lokal demokrati och deltagande samt känsla av platstillhörighet

Socialt kapital och nätverk

Tillgänglighet till arbete, öppna platser och lokal service

Gångvänlighet och bra sammankopplade transportlänkar

Säkerhet, både upplevd och faktisk

Figur 4. Nyckelaspekterna ger en översikt av vad social hållbarhet innebär (Weingaertner & Moberg 2011). Alla delar berör på ett sätt uppsatsen, men fokus ligger framförallt på lokal demokrati och deltagande, hälsa och välbefinnande samt säkerhet i form av trygghet.

mellan kompisar eller grannar och de besitter kunskap om deras närmiljö (McCray & Mora 2011). Killar å andra sidan förlitar sig istället mer på deras egen tro på sig själva att kunna ta hand om sig själva.

Trafikerade vägar och korsningar med högt trafikflöde kan verka avskräckande för ungdomar att utföra aktiviteter bortom (McCray & Mora 2011). Den upplevda tryggheten i utemiljöer kan påverkas positivt av att medborgare deltar i planeringssammanhang, vilket ur ett socialt hållbarhetsperspektiv är viktigt (Weingartner & Moberg 2017).

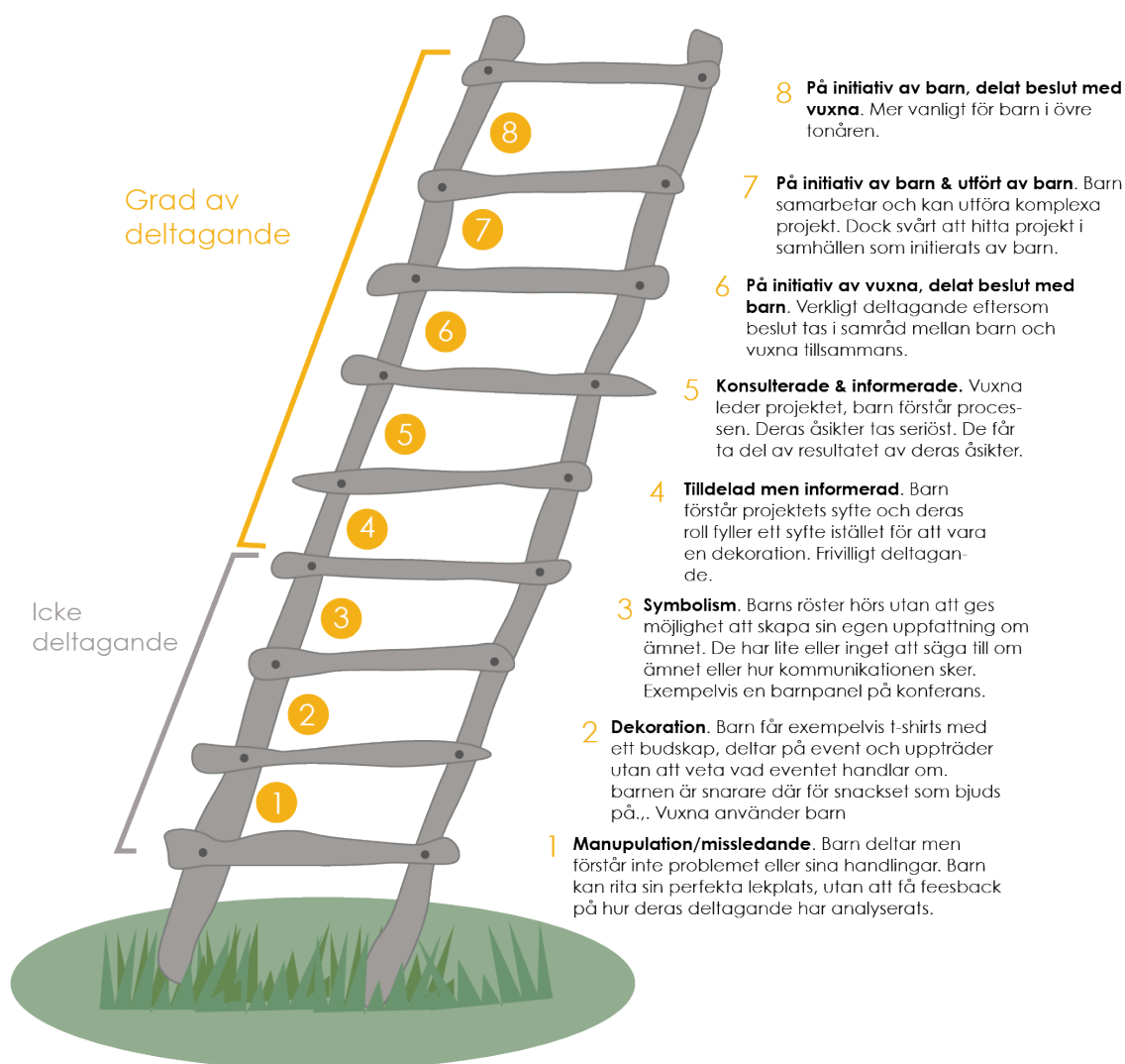
Deltagande

Kevin Lynch introducerade metoder för bland annat observationer och intervjuer med unga personer på 1970-talet (Derr, Chawla & Mintzer 2018:7). Sedan dess har metoderna utvecklats och blivit fler. Det som framkom då gäller även idag – att barn och ungas delaktighet är viktigt (ibid). Deltagande studier möjliggör för unga att dela sina erfarenheter av den levda miljön (Derr, Chawla & Mintzer 2018). Vidare ger deltagandet perspektiv på hur planeringsprocesser fungerar och hur deltagarna själva påverkas av processerna. Tonåringar i ett projekt, *Growing Up Bolder*, antydde att deras idéer inte tas på allvar av beslutsfattare, men deras inställning skiftade efter att ha deltagit i en påverkansprocess (ibid). Genom att delta aktivt i planeringsprocesser kan barn och unga få den övergripande bild av samhället som krävs för ett arbete mot en hållbar framtid. Unga som deltar tenderar att bli kreativa, uppleva att deras åsikter har ett värde och visa ett genuint intresse för att skapa en bättre plats (Derr, Chawla & Mintzer 2018).

Barns deltagande i planeringsprocesser kan illustreras med en stege (se figur 5) som representerar olika grader av delaktighet, men har sedan sitt genomslag på 1990-talet delvis blivit missförstådd. Hart (2007) har skapat modellen av delaktighetsstegen, som kan vara hjälpsam för yrkesverksamma att reflektera över hur de arbetar med barn.

De missförstånd som uppstått handlar om att bilden av stegen kan tolkas som att det är eftersträvänsvärt att stå högst upp, vilket nödvändigtvis inte är fallet (Hart 2007). Därför

har stegen i vissa fall skapat en "tävling" av deltagande. Hart (2007) menar att stegen snarare handlar om den *grad* som planerare och landskapsarkitekter möjliggör för barns deltagande. Detta har lett till försök att formatera om modellen till att beskriva olika *former* av deltagande (ibid).

Figur 5. Stegen illustrerar åtta steg av deltagande för barn och unga. Det olika stegen innebär inte lika deltagande från barn och handlar om i vilken utsträckning som barn tillåts och stöts i deltagandeprocesser. Därför behöver det inte vara eftersträvänsvärt att projekt rör sig högst upp. Stegen är ett verktyg för yrkesverksamma att reflektera över hur de arbetar med barn och unga. Illustration av författaren med inspiration från Hart (1992).

Hart (2007) betonar att de olika stegen av deltagande inte innebär likvärdigt deltagande och engagemang från barn. Därför kan det inte ses som olika former av deltagande.

Istället handlar det om i vilken utsträckning som barn tillåts, kan och stöttas i deltagandeprocesser (Hart 2007). Vuxna som jobbar i projekt där barn deltar ska därför vara medvetna om att barn inte måste involveras till högsta steget, samtidigt som barn bör informeras om att den möjligheten finns (ibid). Hart (2007) beskriver en balansgång som stegen illustrerar och att stegen mer handlar om en skala av kompetens än prestation:

“[...] children should feel that they have the *competence* and confidence to engage with others in the way outlined on any of the rungs of the ladder, but they should certainly not feel that they should always be trying to *perform* in such ways” (Hart 2007:24).

Med detta sagt, argumenterar Hart (2007) för att barn ska ses som medborgare med potential i deltagandeprocesser - att de ibland bör delta i den utsträckning som är barnets högsta nivå, utan att naivt plocka bort vuxnas engagemang totalt. Baksidan med modellen av stegen är att den inte tar hänsyn till demokratiska aspekter som barn får när de tillsammans genomför projekt i grupp (ibid). På toppen av stegen, utan vuxna, bemöter barnen frågor om vem som ska leda gruppen vilket ger förståelse för den demokratiska processen (ibid).

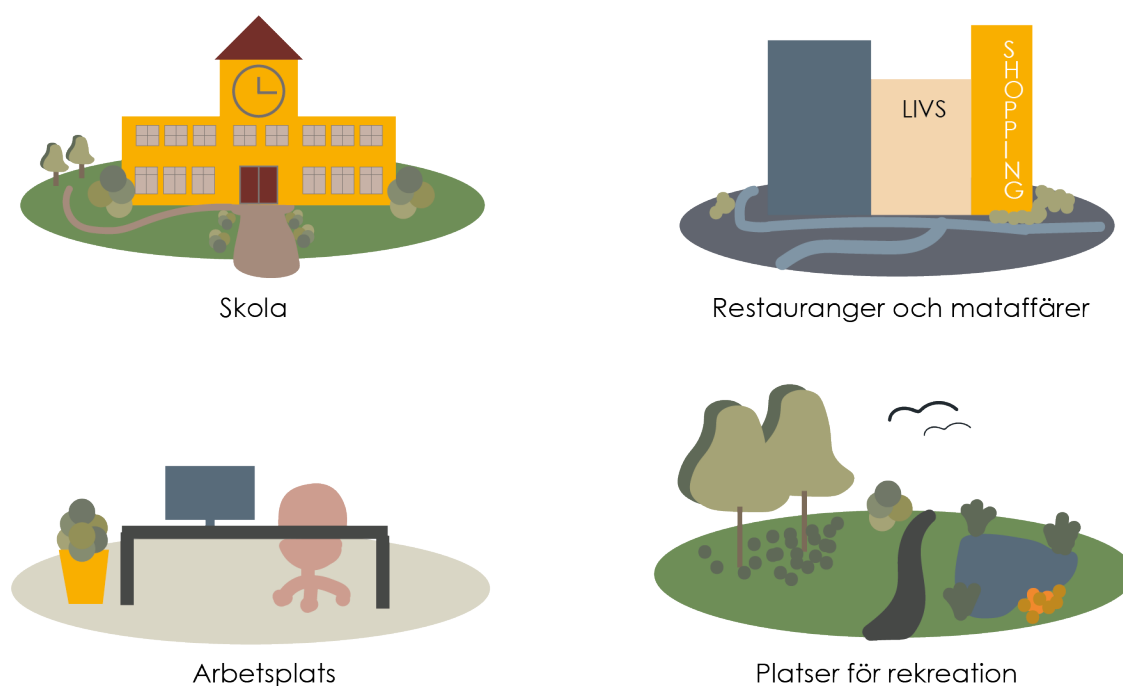
3.1.3 Mobilitet

Det finns ett samband mellan barns rörelsefrihet och utbudet av vad som finns att göra på en plats (Kytä 2004; Arup 2017). Finns det många saker att göra, men barnen inte kan ta sig dit, är staden inte lika barnvänlig som när barnens rörelsefrihet är hög, i kombination med att det finns saker att göra (ibid). Lika så har nära och bekvämt avstånd i studier visat sig vara viktigt för 14–17 åringar (Lieberg 1998). Barnvänliga städer är en viktig del i att göra städer mer hållbara, då barnvänliga och hållbara städer går hand i hand (Jansson, Sundevall & Wales 2016).

Tonåringars activity spaces

I litteraturen används begreppet *activity space* för att beskriva sambandet mellan platser som en individ regelbundet besöker (Chen & Akar 2016). Närmare 90% av samtliga resor som ungdomarna gör utgörs av fyra olika målpunkter som visas i figur 6 - skola, arbetsplats, platser för rekreation samt restauranger och mataffärer (Basta, Richmond och Wiebe 2010:1946). Som längst reste ungdomarna i en studie 1,2 mil från hemmet (ibid).

Kumulativt räknat på den sammanslagna reslängden mellan flera målpunkter under en dag mättes i vissa fall upp till 5,7 mil (Basta, Richmond och Wiebe 2010).

Figur 6. Målpunkter som tonåringar ofta rör sig mellan. Utgångspunkten är från hemmet vilket inte illustreras i figuren. Närmare 90 % av ungdomars resor är sker mellan målpunkterna ovan (Basta, Richmond och Wiebe 2010). Illustration av författaren.

Skillnader mellan yngre barn och tonåringar

Den kunskap som finns idag pekar tydligt på att den omedelbara miljön närmast hemmet är av stor betydelse för barns lek och utveckling (Kristensson 2016). De yngsta barnen är beroende av faktorer i den fysiska miljön så väl som vuxnas individuella förutsättningar för att kunna röra sig (ibid). Dessutom är de beroende av en vuxen och dennes psykiska och fysiska välmående (Brown et al. 2019). För barn fungerar bostadsgården som en lättillgänglig plats för social integration och speciellt för yngre barn, är den en trygg lekmiljö (Kristensson 2016:96). Det är dock oklart exakt vilken ålder inom gruppen barn som Kristensson (2016) syftar till. Det bör också uppmärksammas att bostadsgårdar kan skilja sig åt mellan olika bostadstyper så som radhus, villa eller höghus inom en stad och att inte alla bostadstyper har en bostadsgård.

Ungdomar i åldern 15 till 19 år spenderar stor del av deras dagliga tid utomhus utanför deras närmiljö (Basta, Richmond & Wiebe 2010). I en studie spenderade hälften av ungdomarna mellan 15–19 år över 90% av deras totala tid utomhus, utanför närmiljön (ibid). En annan studie, med 15 deltagande tjejer i åldern 14–17 år, använde GPS för att kartlägga ungdomars activity space (Wiehe et al. 2008). Resultatet visade att ungefär 33% av deras tid spenderades mer än 1 kilometer från hemmet (ibid). Att utgå från bostaden för att få mer kunskap om hur barn rör sig är därför mer användbart när det kommer till yngre barn, men inte när det gäller ungdomar som rör sig över större områden (ibid).

Yngre tonåringar vistas mer utomhus i närmiljön närmast bostaden, medan ju äldre en tonåring blir, desto vanligare är det att vistas på stan och andra platser utanför bostadsområdet (Lieberg 1998). Skillnader mellan tjejer och killar (14–17 år) har visat sig handla om att tjejer inte är lika bundna till bostadsområdet som killar är (ibid). Killar rör sig mer utomhus i bostadsområdet medan tjejer spenderar mer tid i stadskärnan i kommersiella miljöer (Lieberg 1998).

Det har visat sig vara mindre förekommande att platser som är speciella för tonåringar utgör formella, programmerade platser (Matthews, Limb & Percy-Smith 1998). Denna vetskap har betydelse för hur våra samhällen ska planeras eftersom det är osannolikt att tonåringarna delar samma uppfattning om omgivningen med vuxna, vilket talar för att tonåringarnas röster är viktiga i planeringsprocesser som styrs av vuxna (ibid).

Weller (2006) belyser, som nämndes inledningsvis, en diskussion som berör *barn* och *unga människor* och argumenterar för att den synonyma tillämpningen av begreppen gömmer den komplexa situationen av innebörden att vara ung och tonåring. Tonåringars situation kan beskrivas som ett mellanläge mellan vuxenvärlden och barndomen, där en tonåring är för gammal för att vara barn och samtidigt för ung för att anses vara vuxen. Weller (2006) sätter ord på komplexiteten enligt följande:

”A child is a young person but a young person does not necessarily have to be a child. A young person may also be an adult. At the same time a teenager may be a child, a youth or an adult or in-between any of those categories” (Weller 2006:101).

Även om forskning om tonåringars relation till utemiljöer är begränsad, finns kunskap som säger att tonåringar har stort behov av att använda utemiljöer för att utveckla sin identitet och att självständigt utforska sin omgivning, som ett steg närmare vuxenvärlden (Lieberg 1998; Höglhammer et al. 2018:816).

3.2 Riktlinjer för utemiljöer

Forskning visar att det finns ett behov av att studera parkanvändning kopplat till styrdokument och riktlinjer. Detta kan få fler människor att använda parker, vara fysiskt aktiva och ta del av grönskans hälsofördelar (Baran et al. 2014). Det finns en del aspekter som är viktiga i arbetet med att ta fram styrdokument vad gäller dess innehåll och detaljstyrning. Punter (2007) menar att det är viktigt att ha både allmänna riktlinjer för design likväl som kontextbaserade. Vidare är det upp till författare och användare av riktlinjer att anpassa det allmänna och generella till att fungera i en specifik lokal kontext. En förutsättning för detta är att övergripande strategiska planer också speglar de omständigheter som sedan kan rotas i specifika styrdokument (ibid).

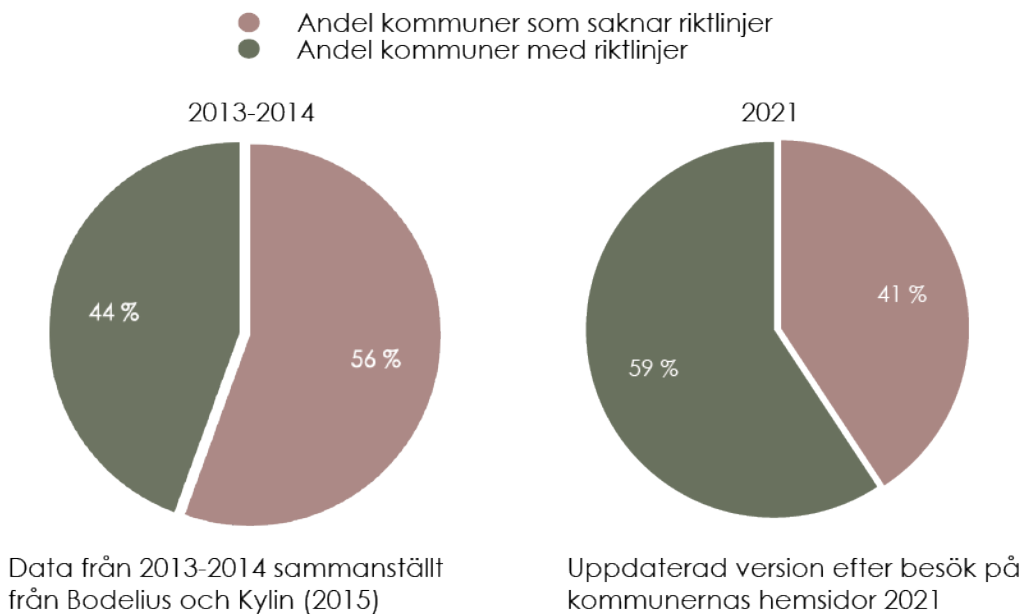
Trots att ett sådant kontrollsystem bäddar för goda resultat, har få resurser att genomföra det (Punter 2007). Vidare är det centralt att lokala myndigheter belyser skillnaden mellan obligatoriska krav och valbara delar i riktlinjer (ibid). Samtidigt bör riktlinjer, oavsett obligatoriska eller inte, vara mer detaljerade snarare än visionära, vilket underlättar vid tolkning och implementering (Punter 2007). Vid en utvärdering av hur en park används behövs demografiska variabler för att undvika att resultera i felaktiga policys (Baran et al. 2014). Exempel på demografiska variabler kan vara kriminalitet i området, inkomstnivå, ålder och genus som alla påverkar användningen av parker (ibid).

Det finns en koppling mellan parkanvändning och stadsmässiga karaktärer som kan omformas till policys och riktlinjer för hur ett bostadsområde ska designas (Baran et al. 2014). Det har visat sig att trottoarer och gatukorsningar är stadsmässiga karaktärer som är viktiga för kvinnor, samma karaktärer har däremot ingen betydelse för män (ibid). Det kan förklaras med att förekomsten av trottoarer och gatukorsningar har tidigare visat sig

ha positiv korrelation med fysisk aktivitet bland kvinnor. Dessutom är det sedan tidigare känt att män och kvinnor inte delar samma uppfattning om sin omgivning (ibid). Därför argumenterar Baran med kollegor (2014) för att framkomlighet sett till trottoarer och gatukorsningar är viktiga för att få fler kvinnor att besöka parker. Tjejer och killar använder offentliga platser i olika utsträckning och tonårstjejer är en underrepresenterad besöksgrupp i parker (Lindberg & Schipperijn 2015). Sammantaget talar detta för att det kan behövas speciella riktlinjer som tar hänsyn till genusaspekter för att fler kvinnor ska använda parker. Nu handlar denna uppsats om just riktlinjer och fokuserar på parker, och en längre utläggning om en omvänd reflektion - över vad som behövs för att få fler killar att istället använda stadskärnan eller kommersiella miljöer, där tjejer spenderar mer tid (Lieberg 1998), behandlas därför inte närmare i uppsatsen trots att en sådan frågeställning är viktig.

3.2.1 Förekomst av kommunala riktlinjer för lek – ett nationellt urval

Bodelius och Kylin (2015) har frågat 27 kommuner hur de styr planeringen vad gäller platser för barn (skolgårdar, förskolegårdar och lekplatser) och vilka riktlinjer som tillämpas. Resultatet visade att 12 av 27 kommuner hade riktlinjer för lekplatser enligt undersökningen som genomfördes mellan 2013–2014. Där hade majoriteten, 10 av 12 kommuner, använt kvantitativa riktlinjer. Kvalitativa innehåll använde färre än hälften av kommunerna som hade riktlinjer (ibid). Riktlinjer för lekplatser som är kvalitativa fokuserar på en viss funktion, som ofta handlar om gungor, sandlådor och lekplatser uppdelade i ålderskategorier (ibid). Eftersom studien gjordes 2013/2014 bör det uppmärksammas att mycket kan ha hänt sedan dess. För att kontrollera detta besökte jag samtliga kommuners hemsidor som i Bodelius och Kylins (2015) studie saknade riktlinjer för lekplatser. På respektive hemsida kontrollerades om nya riktlinjer för lekplatser publicerats. Resultatet visar att ytterligare fyra kommuner har riktlinjer för lekmiljöer publicerade på webben (se figur 7). Detta innebär att 59% av kommunerna idag har riktlinjer. De kan dock vara fler eftersom kommunerna inte kontaktades per mail.

Figur 7. Bodelius och Kylin (2015) undersökte hur många av ett urval av kommuner (27 st) som har eller saknar riktlinjer, vilket visas i cirkeln till vänster visar. Den till höger visar en uppdaterad version efter min sökning på kommunerna, där fler kommuner har tagit fram riktlinjer.

Riktlinjer som berör lekplatser handlar i de flesta fall om ett minimiavstånd från lekplatsen till bostaden, som varierar från 300 till 500 meter (ibid). Bodelius och Kylin (2015) argumenterar för att funktioner som har normer och riktlinjer också ger högre prioritet i planeringen, vilket är speciellt tydligt när det kommer till buller och parkeringsytor. Det är dock svårare att värna om de mjuka värdena som inte kan mätas i kvantitativa termer. Slutligen konstaterar författarna att det är just de kvalitativa delarna som samhällsplaneringen missar. Anledningen är att verkligheten är så mycket mer komplex och att den måste förenklas, ofta då till något kvantitativt, för att kunna hanteras.

3.2.2 Styrdokumentshierarki Uppsala kommun

Figur 8. Uppsala kommuns styrdokumentshierarki. Riktlinjer tillhör kategorin normerande styrdokument. Eftersom uppsatsen fokuserar på just riktlinjer är de övriga delarna i bilden inte lika framträdande. Illustration av författaren med inspiration från Uppsala kommun (2020d)

Det kan vara svårt att bilda en uppfattning hur hierarkin för kommunala styrdokument ser ut. Riktlinjer hör till kategorin normerande styrdokument som visar på hur verksamheten ska agera. En policy däremot, anger principer som kommunen ska kännetecknas av och vad kommunen ställer sig positiv eller negativ till (Uppsala kommun u.å.a). En riktlinje kan ta avstamp i en policy och då förklarar samt förtydligar riktlinjerna de principer som en policy består av. En riktlinje inom Uppsala kommuns organisation har funktionen att vara stödjande i den löpande verksamheten för att arbeta ändamålsenligt (Uppsala kommun 2020d:6).

3.2.3 Användningen av riktlinjer skapar tydlighet

Riktlinjerna som ligger under parker och grönytor i den tekniska handboken (se figur 3) kan ses som ett komplement till varandra och ska täcka upp olika aspekter som tillsammans bidrar till en bättre helhet (Lennartsson 2021). Riktlinjer är ett stöd vid exempelvis bygglovsärenden eller detaljplanering, men riktlinjer är inte juridiskt bindande (Boverket 2015:54). Vad gäller framtagande av riktlinjerna görs det av en grupp som är

kunniga inom sina respektive område (Wallgren 2021). Lennartsson (2021) förklarade att det är relativt fritt och upp till personerna som sitter vid tangentbordet att arbeta sig fram till ett innehåll, delvis baserat på feedback från dialoger och stöd av andra samtal med experter och intresseorganisationer. När riktlinjerna för lekmiljöer togs fram var generellt sett kunskapsinsamlingen betydligt större och involverade fler personer än vid riktlinjerna för sittplatser (Lennartsson 2021).

Innehållet blir till en början brett som sedan reduceras till det som är mest centralt för att kunna realiseras: ”Har vi för bred, eller för mycket riktlinjer då är det ju svårt att liksom göra allt till punkt och pricka om vi säger så” (Lennartsson 2021). Riktlinjerna är därför ett sätt att garantera att exempelvis tillgängliga sittplatser finns, men det hindrar inte att skapa designade sittplatser intill de tillgänglighetsanpassade. Lennartsson (2021) menar att en bra riktlinje är enkel och kortfattad, som till exempel typritningen i riktlinjer för sittplatser. Typritningen används flitigt (se bilaga 2).

Riktlinjerna stärker det interna arbetet och skapar tydlighet i hur organisationen vill att medarbetarna ska jobba (Wallgren 2021). Riktlinjerna kan beskrivas som ett hjälpmedel i att räta ut situationer där flera perspektiv kräver ens uppmärksamhet: ”Om man tar riktlinjerna för lekmiljö som ett exempel så finns det ju mycket som är lagstyrt. Men det finns också en typ av perspektivträngsel, liksom, det är så många saker du ska tänka på” (Wallgren 2021). Det är i dessa komplexa sammanhang som riktlinjerna är viktiga, när flera perspektiv ska tillgodoses och vägas in i ett pussel med för många pusselbitar.

3.3 Platsbeskrivning

Uppsala är en stad som växer och förtätas och stadsdelen Gränby är just nu (2021) i en expansiv fas (Uppsala kommun 2020a). I Uppsala kommuns *Handlingsplan för ökad trygghet i Gränby och Kvarngärdet* (2020a) utgör gruppen barn och unga ett fokusområde. Ett annat fokusområde i handlingsplanen är *trygg närmiljö*, med målet att den fysiska miljön ska verka förebyggande för otrygghet, brott och skapa en säker miljö runt skolor (Uppsala kommun 2020a). I handlingsplanen konstateras det att tryggheten i Gränby har haft en negativ spiral den senaste tiden. Skottlossningar, bränder, skadegörelse, nedskräpning och problem med felparkerade fordon har enligt handlingsplanen bidragit till otryggheten. Dessutom har flertalet nybyggnadsprojekt pågått samtidigt under en längre tid, med uppgrävda vägar som följd, vilket har gett ett stökigt intryck av gatumiljön (Uppsala kommun 2020a). Tidigt i handlingsplanen nämns att flickors trygghet är en central del i ett jämställt samhälle som också likställs med ett tryggare samhälle. Denna uppsats tar avstamp i handlingsplanen för ökad trygghet och arbetar vidare med trygghet och utemiljöer för tonåringar, som kan erbjuda social samvaro och rekreation i Gränby.

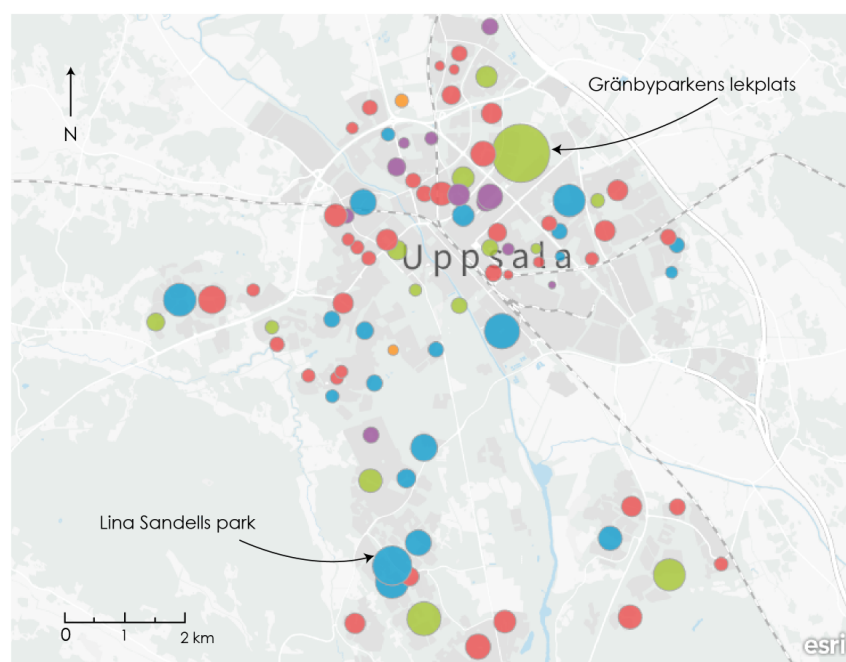
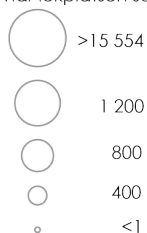
Centralt i Gränby ligger Gränbyparken, som är Uppsalas största grönområde i de östra stadsdelarna (Uppsala kommun 2020c) och här finns en utflyktslekplats. Regeringen införde nyligen ett ekonomiskt stöd för gröna och trygga områden (Boverket 2020). För Uppsala kommuns del innebär detta att de kan söka stöd från Boverket för att utveckla parker och andra grönområden till en grön, hälsofrämjande, inkluderande och trygg utemiljö. Ett förslag för utvecklingen av Gränbyparken ska på remiss våren 2021, vilket gör tonåringarnas syn på och användning av deras närmiljö allt mer aktuell. Här är Uppsala kommun skyldig, med hänvisning till svensk lagstiftning, att fånga in tonåringarnas perspektiv på deras relation till parkmiljön.

Tillgångsanlys av lekplatser

Typ av lekmiljö

- Kvarterslekplats
- Stadsdelslekplats
- Utflyktslekplats
- Närlekplats
- Friluftsområden

Antal barn 0-17 år som har lekplatsen som sin närmaste

Figur 9. En lekplatsanalys som visar kommunens olika typer av lekmiljöer i förhållande till antal barn som har parken som sin närmaste lekplats. Gränbyparkens lekplats sticker ut då närmare 1600 barn bor i närheten. Även Lina Sandells park har många barn som bor i närheten. Källa: Uppsala kommun – internt material, delvis omarbetad av författaren.

Ett liknande stöd har Uppsala kommun tidigare fått för att rusta upp Lina Sandells park i Gottsunda. I projektet Lina Sandells park var dialoger med befolkningen en stor del och framförallt tonårstjevers åsikter prioriterades i gestaltningen. Förutom liknande finansiering är frågor som rör trygghet gemensamt för båda projekten. Dessutom är de socioekonomiska förutsättningarna likartade i områdena och ett stort antal barn och unga har dessa parker som sin närmaste lekplats. Statistik från Uppsala kommun visar att närmare 1600 barn har Gränbyparkens lekplats som närmaste lekplats (se figur 9) vilket är en anledning för kommunen att rusta upp parken. Det är särskilt intressant att studera vad tonåringar tycker om och hur de använder utemiljöer eftersom forskningen inom området är begränsad (Vanderstede 2011; Veitch et al. 2017; Höglhammer et al. 2018), vilket kan försvåra kommunens arbetssätt att implementera tonåringars perspektiv i planeringen. Samtidigt är det av stor vikt att kommunens tidigare strategiska arbete och erfarenheter belyses, för att kunna använda resultatet i kommande projekt. Sammantaget utgör detta ett utmärkt tillfälle att studera Gränbyparken och Lina Sandells park då erfarenheter från det tidigare projektet och lärdomar om tonåringar som grupp, kan belysas inför kommande upprustning av Gränbyparken.

4. RESULTATREDOVISNING

Resultatkapitlet består av två delar. Den första delen (4.1) motsvarar uppsatsens första forskningsfråga. Resultatet från intervjun med tonåringarna från Gränbyskolan presenteras tillsammans med intervjun med Ljungman om deltagandeprocessen i Lina Sandells park och det tonåringarna framförde under dialogen. Efter det redogörs för de observationer som gjordes i Lina Sandells park, för att undersöka projektets efterlevnad och slutligen presenteras observationerna i Gränbyparken. Den andra delen (4.2) korresponderar med uppsatsens andra forskningsfråga, där resultatet av dokumentstudien av riktlinjerna presenteras parallellt med tjänstepersonernas intervjusvar. Det redogörs för hur dessa riktlinjer, på ett sparsamt sätt, involverar tonåringar som målgrupp idag.

I kapitlet presenteras löpande empiriska belägg för analysen genom både referat och citat från riktlinjerna och intervjuer i syfte att visa transparens och som en motivering till de tolkningar som görs (Esaiasson et al. 2017:228).

4.1 Tonåringars användning av park- och utemiljöer

Avsnittet är uppdelat i fem olika teman som representerar hur tonåringar använder och vill använda utemiljöer i Uppsala. Först presenteras varma och sociala sittplatser, vilket kännetecknar en utemiljö som tonåringar söker sig till (4.1.1). Efter det redovisas tonåringars utemiljöer och platserna som respondenterna besökte, vilket sätts i relation till ålder (4.1.2). Sedan tas trygghet upp (4.1.3) och i nästa del framhävs dialogens påverkan på gestaltningen i Lina Sandells park (4.1.4). Till sist redovisas observationerna i Lina Sandells park och Gränbyparken (4.1.5). Slutligen sammanfattas kännetecknen för utemiljöer som tonåringar söker sig till (4.1.6).

Figur 10. Översikt över Gränbyparken. Parken omges av GC-vägar, har stora öppna gräsytor och en basebollplan. Gränbyparkens lekplats är inramad i kartan. Källa: Uppsala kommun, omarbetad av författaren.

4.1.1 Varma och sociala sittplatser

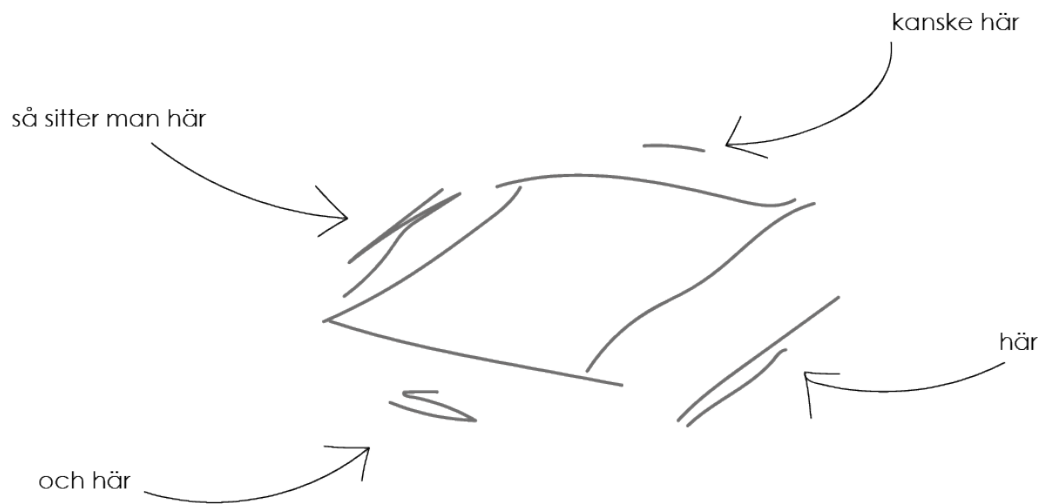
K och M, 15-åringarna från Gränbyskolan som intervjuades, menade att den här tiden på året (mars) är biblioteket en av få platser som de känner att de kan vara på. Det bästa med biblioteket är att det är varmt, till skillnad från andra platser utomhus som är kalla under den större delen av året.

Även om de vill vara inomhus under de kallare månaderna vill de vara utomhus på sommaren för att kunna umgås ute med kompisar eller åka och bada. K och M hade svårt att svara på vad som ska finnas på en plats utomhus för att platsen ska vara bra eller rolig. K sammanfattade det hela med:

”Asså lyssna, roligaste platsen här för oss, [...] det ska finnas såhär en, ett typ såhär innehus som vi kan vara i. Och såhär kanske en kiosk såhär för alla ifall de ville köpa någonting. Och såhär massor med fätöljer eller nånting, så kan vi sitta. *Bara så, det är ingenting mer.* Man kan sitta, snacka och göra vad man vill” (K 15 år).

Fyra gånger under intervjun tog M och K upp att de ville ha en plats som är ”stängd”, eller ”instängd” och de syftade då på rumslighet och att platsen ska stänga ute kyla, väder och vind. K beskrev det som en lokal, där man kan vara, sitta på bänkar och menade att det skulle vara en plats att umgås med några kompisar, ungefär 2–3 personer. Inte som en fritidsgård där alla är. Detta återkommande tema om en plats som stänger ute kyla och oväder kan tolkas som att det finns ett behov av just varma platser som behöver fyllas - där det ibland finns möjlighet att umgås i en mindre grupp.

K hade ett förslag som hon tog upp angående sittplatser: ”Gör såhär mer bänkar, asså överallt. Man sitter såhär lätt där två timmar på en bänk”. Under intervjun fattade K pennan som låg framför henne för att rita hur hon ville att bänkarna skulle se ut (se figur 11). K ritade en sittplats där en kan sitta mitt emot varandra och hon ville inte ha sittplatser där personerna sitter på rad.

Figur 11. Bänken som K ritade enligt hennes uppfattning om hur en bänk ska se ut. Bilden har kalkerats av mig för att digitaliseras. Orden i bilden är de ord som K beskrev ritningen med

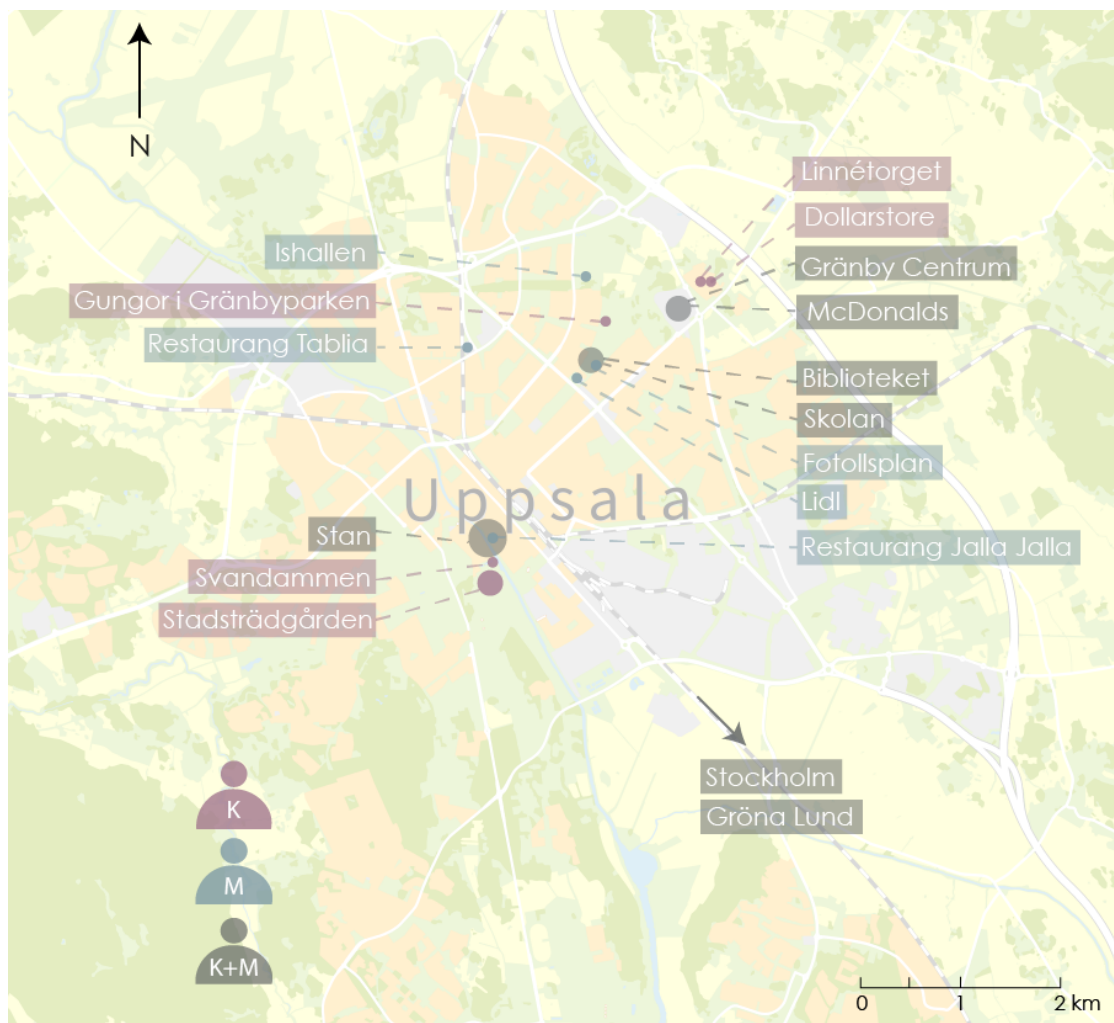
K uttryckte sig enligt följande när hon ritade bänken i figur 11: ”Asså typ en sån här bänk bara. Sen så sitter man här, här och kanske här och här. För man kan typ fika där, eller göra något” (K, 15 år). M höll med. Runt omkring får det gärna finnas fina blommor eller annan växtlighet vilket de uttryckte en avsaknad av idag, speciellt runt skolgården. Baserat på detta bör en sittplats för tonåringar designas med möjlighet att sitta så att personerna ser varandra, eventuellt ha ett bord för fika och erbjuda någonting vackert att titta på.

Sittplatser var ett ämne som tonårstjejerna i dialogen för Lina Sandells park också tog upp, men ur ett annat perspektiv. De kopplade sittplatserna till trygghet, vilket beskrivs mer i avsnitt 4.1.3.

4.1.2 Utemiljöer och ålder

Under intervjun frågades var tonåringarna brukar vara utomhus, vilka platser de besöker och vad de gör. Figur 12 visar en karta över samtliga platser som berördes under intervjun. M nämnde att Gränby centrum är en plats dit han går med sina vänner och där brukar de besöka McDonalds. K berättade följande om vad de gör i Gränby centrum: ”[...] vi hänger bara, går runt, snackar och sitter och så. Men nu kan man inte sitta på bänkar och så för det är corona” (K 15 år). K går gärna till Dollarstore i Gränbystaden

och Linnétorget som ligger mitt emot. Linnétorget är roligt att vara på tycker K, men säger själv att hon inte vet varför det är roligt. M brukar gå till Lidl med sina vänner. Där sa M att: "Vi handlar och skojar" (M, 15 år). M gillar att vara i ishallen i Gränby, både för att åka skridskor men också för att sitta och umgås. M nämnde också restaurangen Tablia dit han burkar gå med sina kompisar för att äta mat.

Figur 12. Platserna som tonåringarna i Gränby sa att de besöker, vilket ger en bild av var i staden tonåringarna rör sig. Bildkälla: Uppsala kommun webbkarta, omarbetad av författaren

Ibland åker M och K buss ner på stan. På stan umgås K med kompisar vid Svandammen och i Stadsträdgården där de kan de sitta, äta en bit mat och det finns mycket att göra. M är inte lika intresserad av Stadsträdgården. Jalla Jalla är en restaurang som M gärna besöker på stan. Den samlade bilden (figur 12) av platserna pekar framförallt på tre saker.

De finns möjlighet att köpa mat, flera av platserna är inomhus och framförallt rör sig tonåringarna över ett större område i staden.

För gammal eller för ung?

Både K och M tycker att det bara finns saker att göra för yngre barn i Gränbyparken och Gränbyparkens lekplats lockar dem inte särskilt mycket. Trots det umgås kompisarna där ibland och K kan uppskatta en gunga som finns där (se figur 13).

Figur 13. Gungan längst till vänster i bilden som K uppskattar, men generellt tyckte båda tonåringarna att det mest fanns saker att göra för yngre barn i Gränbyparken.

Tonåringarna tog upp ett minne från en sommar då de var utomhusbio i Gränbyparken, vilket de verkligen uppskattade och vill se mer av. Generellt sett saknar de saker att göra för ungdomar. K kopplade avsaknaden av saker att göra i Uppsala för personer i deras ålder med att de varken är barn eller vuxna:

M: Här i Uppsala finns inte så mycket saker att man gör

K: För ungdomar... För nu såhär vi asså

M: Det är därför några tycker att det [Uppsala] är tråkigt

K: Vi är inte barn, samtidigt, vi är inte såhär vuxna. Vi kan inte bara såhär spela med, vad heter det, rutschkanor och så...

Detta kan tolkas som att M och K själva tycker att de är för gammal för vissa lekplatser men samtidigt inte vuxen nog att söka sig till aktiviteter för vuxna.

4.1.3 Tonåringarna känner sig trygga, eller?

De tonåringar som intervjuades sa att de kände sig trygga utomhus både på dagtid och på kvällstid. Den enda tiden som de inte kände sig lika trygga var sent på natten. Generellt kände de sig trygga i området:

K: "Det har hänt massor med grejer här i Gränby, fast jag, det känns inte att det är såhär läskigt att vara ute"

M: "Förresten, det finns så mycket kameror"

K: "Ja speciellt här utanför skolan, det är typ fem styckna"

M: "och inne i skolan [...]"

K menade att kamerorna får henne att känna sig mer trygg på ett sätt, men samtidigt otrygg. De förklarade att en elev, på grund av kameraövervakningen, blivit polisanmäld för en oskyldig handling, vilket gör att kamerorna inte bidrar till ökad trygghet enligt respondenterna. Å andra sidan kunde en person som hotat en annan elev identifieras med hjälp av kamerorna. Därför ser de både positiva och negativa aspekter med kameraövervakningen. K poängterade att det inte bara är kamerorna som skapar trygghet: "Jag tror inte att det är kamerorna som gör det. Ifall en plats finns människor i, massor av människor, så är det fett lugnt att vara där" (K 15 år). Det som skulle få K att känna sig mer trygg är om det finns människor i närheten eller att hon har en vän med sig utomhus förklarade hon. K var tydlig med att säga att hon bara har vänner med sig när hon är utomhus för att det är roligt, inte för att hon är rädd. M rör sig utomhus både med vänner och ensam. Han vet inte vad som skulle få honom att känna sig mer trygg än vad han gör idag. Trafikrelaterade trygghetsaspekter var inget som togs upp under samtalet.

Figur 14. Lina Sandells park. Sittplatser finns både i område 1, 2 och 3. En skogshöjd med spångbro syns i söder. Bildkälla: Uppsala kommun (2020e), omarbetad av författaren.

Synpunkterna från dialogen med tonårstjejerna i Lina Sandells park handlade i stora drag om trygghet och en önskan om fler sittplatser (Ljungman 2021). Tjejerna som var med i dialogen ansåg att närvaron av barnfamiljer i parken skulle skapa trygghet, vilket liknar resonemanget av K ovan. En annan grupp, föreningen Tjejers rätt i samhället (TRIS) underströk vid ett tillfälle problemet med hederskultur sett till sociala mötesplatser likt en park, som kan skapa en övervakningsproblematik (Ljungman 2021). Trygghetsaspekten har exempelvis handlat om att unga män tar platser i besittning vilket skrämmer bort andra människor enbart genom sin närvaro. Det kan vara en problematik som är svår att lösa: ” Vi kan inte styra om hur parken ska användas i slutändan, utan vi kan ge förutsättningar som kanske påverkar lite [...]” (Ljungman 2021). Det är därför viktigt enligt Ljungman (2021) att *försöka skapa förutsättningar* trots att problematiken kan vara svår att påverka genom gestaltningen.

Figur 15. Några av de sittplatser som gestaltades i Lina Sandells park. Flera olika sittplatser skapar förutsättningar för att fler ska trivas. Tonårstjejer kan byta plats inom parken om ett killgäng kommer. Bilden visar område 3 i figur 14

Vidare ville tonårstjejerna ha platser där man kan umgås och bara sitta och prata eller använda mobiltelefonerna. Därför gestaltades Lina Sandells park för att skapa förutsättningar för att erbjuda fler ”hängplatser” inom parken (se figur 14 och 15). På så sätt skulle tjejerna kunna byta sittplatser från en del av parken till en annan, om exempelvis ett killgäng anslöt till parken. Detta kan tolkas som ett exempel på inkluderande design. Istället för att bygga bort möjligheten att vistas på en plats för en viss målgrupp, har kommunen istället medvetet skapat fler alternativ som ger bättre förutsättningar för fler att trivas på samma yta. Detta grundar sig på att tonårstjejerna uttryckte ett behov av att flytta sig från killar och en kan fråga sig i vilken utsträckning detta gäller, och även om det omvända gäller. Dock framkom ingen information om att killar skulle ha uttryckt ett behov av att flytta sig från tjejer inom parken.

Behovet av fler sittplatser är inte unika intervju svar varken från tonåringarna på Gränbyskolan eller i dialogen för Lina Sandells park. Det resulterade i ett tankesätt från kommunens sida kring att skapa alternativa sittplatser inom en park. Ett sätt att involvera

tonåringar som målgrupp i riktlinjerna kan därför vara att belysa behovet av alternativa sittplatser inom en parkmiljö, vilket också kan vara en trygghetsskapande åtgärd.

4.1.4 Dialogens påverkan på gestaltningen

Lina Sandells park finansierades delvis av ett bidrag från Boverket som liknar det som finns att söka år 2021 för upprustningen av Gränbyparken. Vad gäller bidragsansökan, påverkades dialogernas omfattning av hur detta formulerades i ansökan till Boverket (Ljungman 2021). I ansökningen för Lina Sandells park hade Uppsala kommun tryckt på att de skulle ha dialog med allmänheten, vilket gjorde att omfattande dialogarbeten genomfördes med olika grupper. Dialogerna fokuserade extra på unga tjejer vilket innebar att vid intresseavvägningar lyssnade kommunen mer på dem (Ljungman 2021).

Figur 16. DJ-båset som önskades av tonårstjejer vid dialogen i Lina Sandells park. Skogshöjden med spångbron skymtas i bakgrunden

Vid dialogen i Lina Sandells park fanns, utöver trygghet och fler sittplatser, också en vilja hos tonårstjejjerna att kunna utföra aktiviteter som dans eller kunna lyssna på musik. Idén om dans och musik plockades upp i gestaltningen genom att ett DJ-bås med tillhörande öppen yta för dans ritades in och därför är DJ-båset ett centralt element i uppsatsen. Från DJ-båset kan egen musik spelas och mixas. Utöver detta fördes även dialog med en grupp

killar separat, trots att gruppen tjejerna var huvudfokusgruppen. Ljungman (2021) såg likheter mellan vad tjejerna och killarna önskade göra i parken - klättra, gunga och "hänga". Undantaget var att killarna i större utsträckning ville ha möjlighet att spela fotboll medan tjejerna önskade basketplaner framför fotbollsplaner (Ljungman 2021).

Dialog: planerare informeras

Ljungman (2021) menar att dialoger kan fylla ett syfte för att ge information till planerare om exempelvis hur en plats används och vilka värden människor ser i platsen, vilket skapar en samlad grund vid beslutsfattande. Samtidigt som dialoger är bra för att identifiera värden, har planeraren det övergripande ansvaret att tolka dessa värden och sätta det i relation till andra delar i planeringsprocessen. Därför är det viktigt att de som har yrkeskunskapen också är de som: "tar tag om taktpinnen" (Ljungman 2021) eftersom de parerar information sett till projektet som helhet. Mellan en vanlig medborgare och en projektledare föreligger en ojämn kunskapssituation med stora skillnader i förkunskaper kring hur beslut tas och hur det påverkar andra processer, som medborgare inte är insatta i (ibid). Därför menar Ljungman att dialog ger värdefull information men i slutändan ska planeraren styra arbetet.

Figur 17. Bilder från Lina Sandells park. Till vänster syns konstgräsdelen intill den höga långsmala klätterställningen och till vänster i bakgrunden skymtas olika sittplatser. Bilden till höger visar hängmattan där en besökare sågs ligga under observationen. Även en grillplats, hängplatser och Dj-båset skymtas längre bak.

Dialog: demokratiskt värde

Förutom att dialoger kan syfta till att samla in information, kan dialoger även syfta till att belysa en demokratisk process menar Ljungman (2021). Ett dialogtillfälle skapar en kontaktyta mellan befolkning och planerare, vilket kan ses som ett demokratiskt värde. Den omfattande dialog som genomfördes inom projektet för Lina Sandells park symboliserar ett demokratiskt syfte enligt Ljungman (2021), som också menar att syftet med dialogprocessen borde preciseras tydligt i projektbeskrivningar, just på grund av att syftet kan variera:

” [...] alla, många ropar liksom mer dialog, dialog, men min poäng är väl liksom att man ska vara tydlig med i vilket avseende man ska ha dialogen och vilka syften man ska uppfylla. Att bara skrika dialog känns lite tomt liksom [...] (Ljungman 2021).

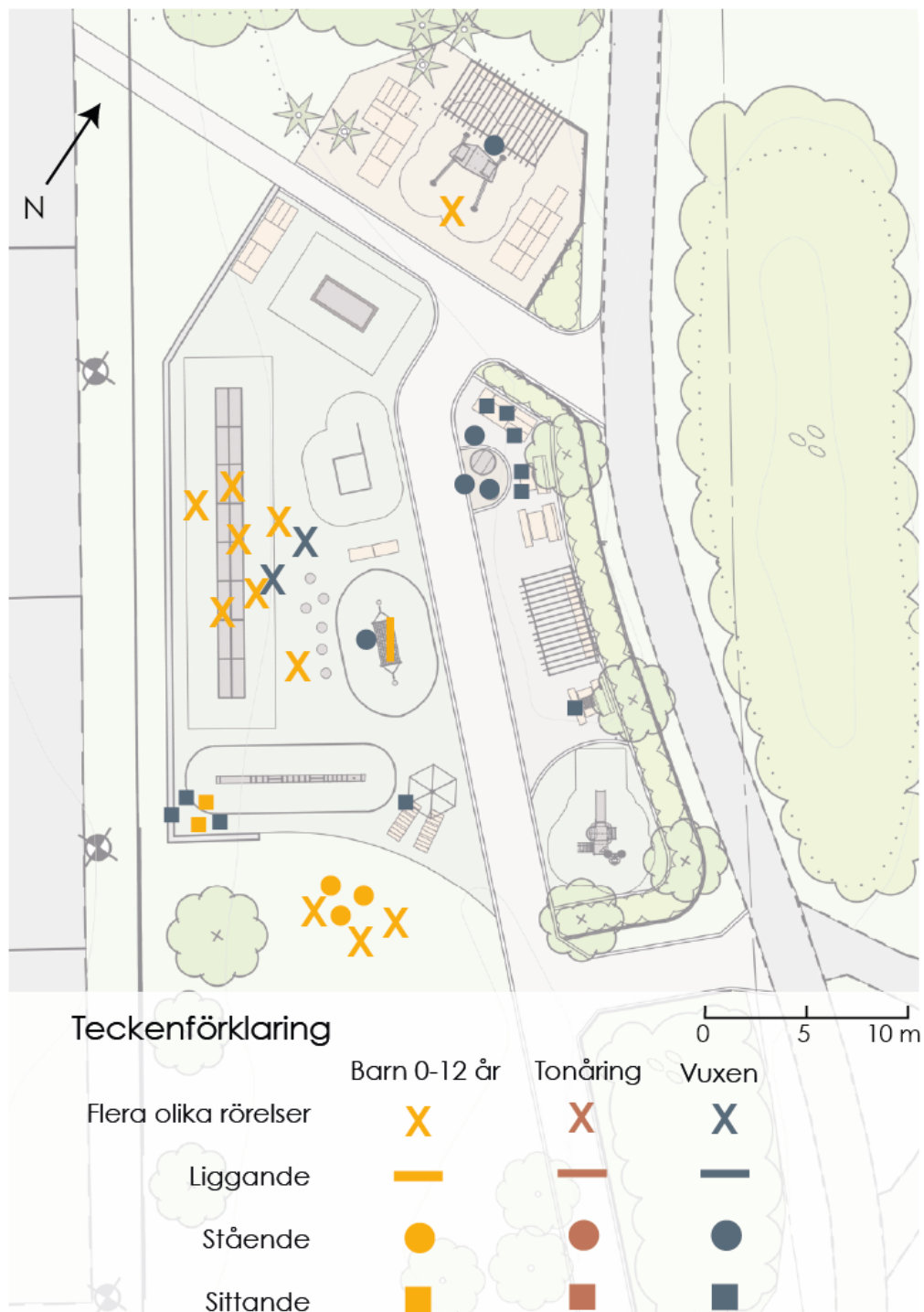
Vid kommande dialoger om Gränbyparkens upprustning kan det därför vara bra att ha ett tydligt formulerat syfte.

Sammanfattningsvis vad gäller gestaltningen av Lina Sandells park skiljer sig inte gestaltningen, med undantag av dansytan och DJ-båset, från hur kommunen brukar gestalta andra parker (se figur 14 och 15). Den största skillnaden ligger snarare i att det finns en tydlig motivering bakom gestaltningens alla delar som har sin utgångspunkt i dialogerna (Ljungman 2021).

4.1.5 Observationerna

Under den första observationen i Lina Sandells hade parken få besökare. Parken besöktes av ett sällskap, en vuxen med ett yngre barn. Människor rörde sig mest på närliggande GC-vägar. Under den andra observationen i parken, som gjordes på kvällstid, observerades fler användare både i parken och vid skogshöjden intill. Inga tonåringar syntes till denna gång heller. Vid tredje observationen användes parken av familjer med små barn och en ensam äldre dam. Musik spelades från DJ-båset av en vuxen som var där med ett yngre barn. Ingen av parkens besökare var tonåringar.

Se figur 18 för en karta över var besökarna befann sig under samtliga observationstillfällen. Observationernas viktigaste iakttagelser sett till forskningsfrågorna har sammanfattats i tabell 4.

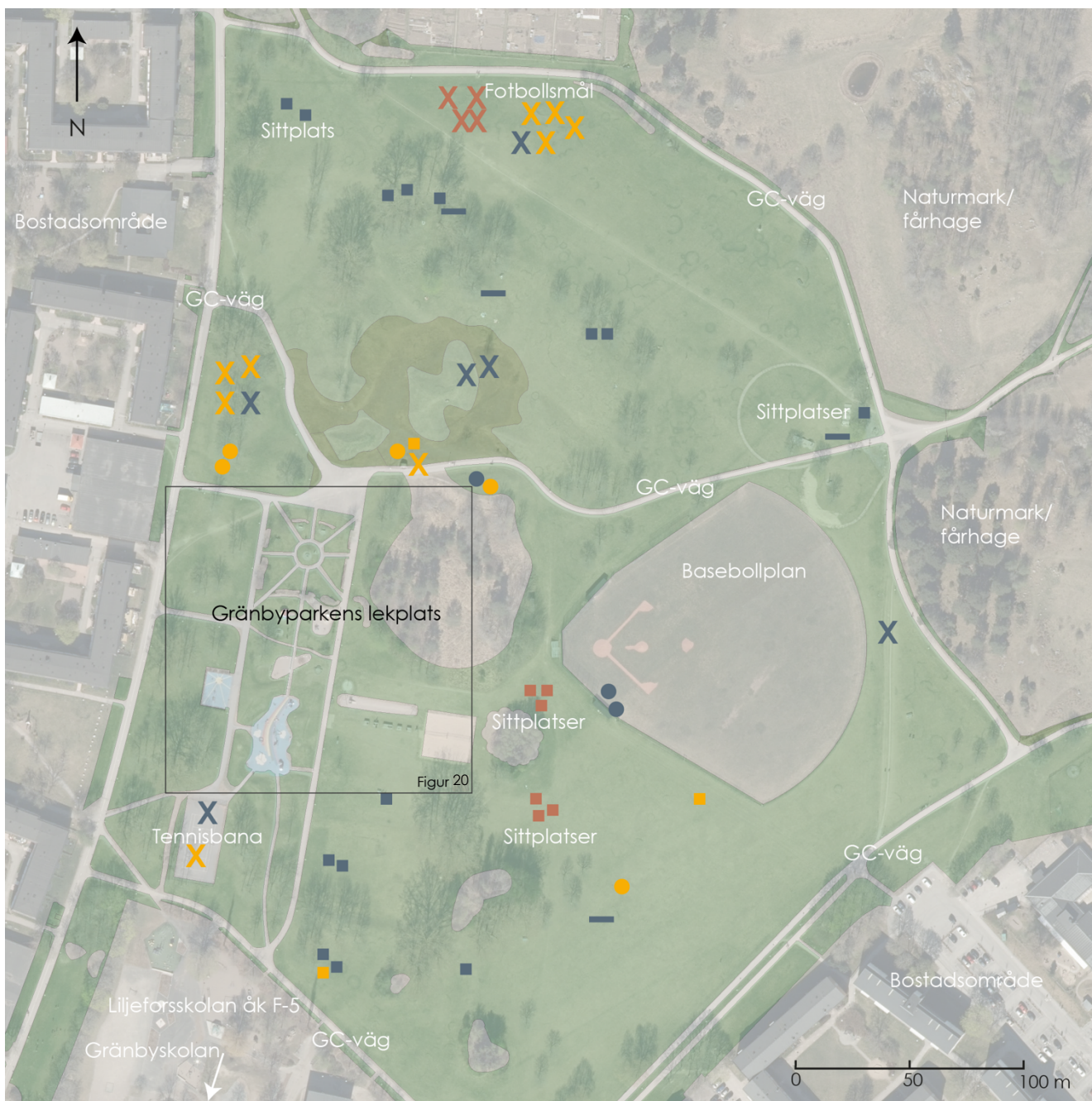
Figur 18. Visar vem som gör vad i Lina Sandells park under de tre observationerna som genomfördes. Inga tonåringar sågs använda parken. Bildkälla: Uppsala kommun (2020e,) omarbetad av författaren.

Tabell 4. Sammanställning av resultatet från observationerna i Lina Sandells park. Parken besöks inte av tonåringar utan mest av yngre barn och vuxna. DJ- bålet användes vid ett tillfälle.

DATUM OCH TID	TONÅRING	ANNAN ÅLDER	AKTIVITET	DJ-BÅS
2 mars - Lunch	Nej	Kvinna med ett barn ca 9 år	Ligga i hängmatta	Nej
30 mars - Kväll	Nej	Ett stort sällskap, sju män + tre kvinnor, alla vuxna. Ett barn ca 10 år.	Vid grillen. Barnet spelade fotboll med två vuxna män.	Nej
	Nej	Vuxen med yngre barn	Sitta på räckte till spångbron	Nej
19 april - Eftermiddag	Nej	Familjer med små barn.	Barnen lekte tagen. Vuxna satt på muren och på konstgräset.	Ja, av en vuxen
	Nej	Sju killar ca 9–10 år.	Stå vid cyklar, vänta på buss, springa till buss.	Nej

Gränbyparken – användes av tonåringar

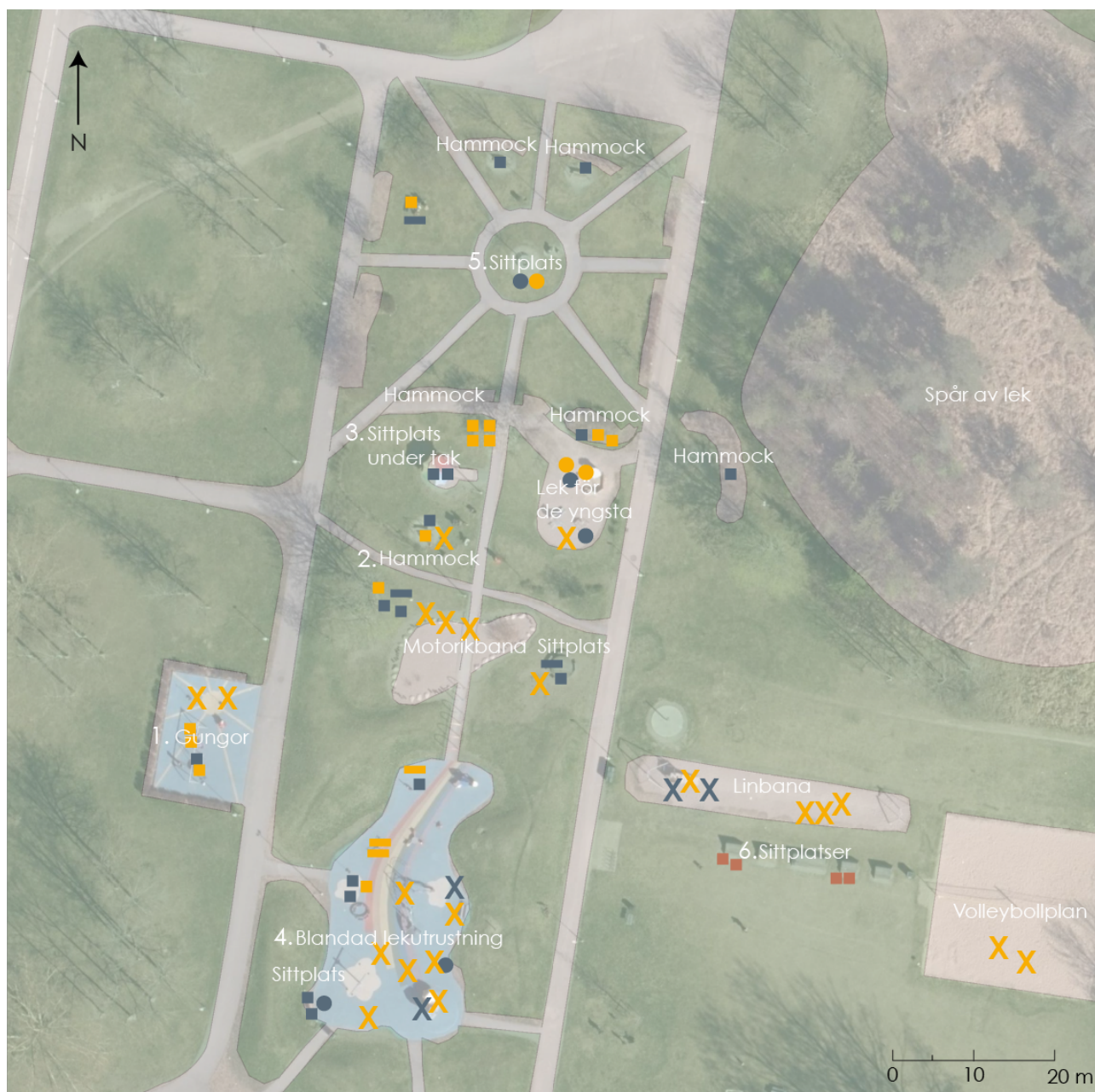
Det mest intressanta för observationerna i Gränbyparken syns i figur 19 och 20, nämligen att tonåringarna inte uppehöll sig inom själva lekplatsen där det var flest människor. Tonåringarna befann sig istället i utkanten där det finns sittplatser eller vid fotbollsmålen. De aktiviteter som tonåringarna utförde var att sitta och prata samt spela fotboll. Av de 10 tonåringar som satt och pratade vid någon av parkens sittplatser var en kille och nio tjejer. Samtliga tonåringar som sågs spela fotboll var killar. Bortsett från de tonåringar som spelade fotboll umgicks de andra i grupper om två till tre personer. Tonåringarna som spelade fotboll sågs vid kvällsobservationen medan de tonåringar som satt och pratade sågs på eftermiddagen. Fler tonårsskillar sågs använda ett av det intilliggande bostadsområdets basketplaner, som dock ligger utanför gränserna för parken och därför inte är med på kartan.

Teckenförklaring

	Barn 0-12 år	Tonåring	Vuxen
Flera olika rörelser	X	X	X
Liggande	—	—	—
Stående	●	●	●
Sittande	■	■	■

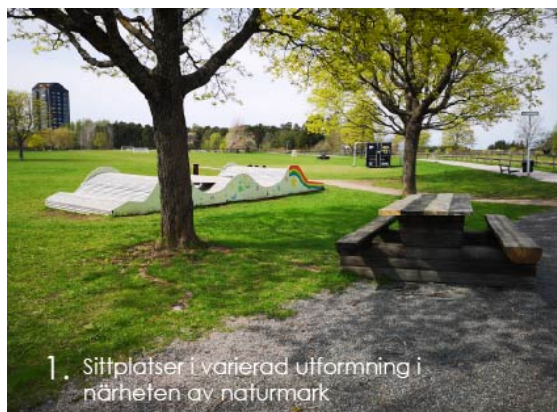
Figur 19. Observationer i Gränbyparken. Tonåringarna som sågs i parken satt eller spelade fotboll. Källa: Uppsala kommun internt material, omarbetad av författaren.

Teckenförklaring

	Barn 0-12 år	Tonåring	Vuxen
Flera olika rörelser	X	X	X
Liggande	—	—	—
Stående	●	●	●
Sittande	■	■	■

Figur 20. Observationskarta inzoomad på Gränhypparkens lekplats. Tonåringar sågs använda soffliknande sittplatser i söderläget framför linbanan. Källa: Uppsala kommun internt material, omarbetad av författaren.

Figur 21. Bilderna ger en uppfattning av vad som finns i Gränbyparken, framförallt i lekplatsen. Siffrorna i figuren återfinns i kartan i figur 20

4.1.6 Sammanfattning av kännetecken

Utav de kännetecken som presenterades tidigare i tabell 3, presenteras i tabell 5 de kännetecken för utemiljöer som identifierats i uppsatsen. I kolumnen *uppsatsens resultat* involveras perspektiven från tonåringarna i uppsatsen och tolkas i relation till de kännetecken som tidigare forskning belyst. Bortsett från raden om sittplatser i tabell 5, är resultatet i tabellen baserat på intervjun med tonåringarna i Gränby.

Tabell 5. Grundtabellen är samma som tabell 3, men här har tonåringars perspektiv involverats och tolkats i relation till de kännetecken som tidigare tagits upp i forskningen. Kännetecken i grå text berördes inte under intervjun med tonåringarna från Gränby eller under intervjun om dialogen i Lina Sandells park.

Kännetecken	Beskrivning	Uppsatsens resultat
Idrottsanläggningar	basketplaner, fotbollsplaner, BMX hopp	Fotbollsplanen användes av manliga tonåringen, inte av den kvinnliga
Lekanordningar	olika anordningar för lek i varierad utformning	Det mesta i Gränbyparken idag är för små barn
Grönytor	för bollspel, utomhusbio - växlande aktiviteter, okoordinerade, icke begränsade, öppna ytor	Tonåringarna vill se mer utomhusbio i Gränbyparken. Ytor för bollspel uppskattas av M. Öppenheten i Gränbyparken uppskattades av både K och M.
Vattenelement	bäckar med grönska, dammar	Svandammen och stadsträdgården erbjuder vattenelement, men saknas i Gränbyparken.
Mobilitet	stigar gång- och cykelbanor, cykelställ	Närhet till kollektivtrafik kan vara viktigt eftersom tonåringarna i Gränby inte cyklade.
Klättbara träd	träd som går att klättra i	
Naturliga element	stigar, bäckar med lövverk, träspångar,	Inget som nämndes uttryckligen för Gränbyparken, men Stadsträdgården och Svandammen ansågs ha dessa kvaliteter
Staket	för lek, rumsindelning, och till inhägnade platser för hundar	
Service	toaletter, dricksfontäner, grillmöjligheter	Möjlighet att köpa mat och sitta ner för att äta
Sittplatser	bänkar, uppvärmda sittplatser, bord	Tonåringarna i Gränby: Sittplatser där de kan sitta och se varandra. Värmande funktion framförallt viktig fråga under den kallare årstiden. Tonåringarna i Lina Sandells park: Fler sittplatser om ett annat gäng kommer till parken går det att byta plats.
Skyddande tak	tak som skyddar mot väder och vind	Togs upp fyra (!) gånger, en viktig del för tonåringarna i Gränby. Hänger samman med att de vill ha en varm plats. Bild nr 3 i figur 21 har skyddande tak, men ligger för centralt i lekplatsen för tonåringar.
Rent	fritt från dålig lukt, graffiti, skräp och glassplitter	
Äventyrliga element	branta långa rutschbanor, klätterutrustning, stora gungor	De uppskattade Gröna Lund. Gungor som sittplats. Rutschbanor kände sig K för gammal för. Den i Gränbyparken är till för de yngsta.
Estetik	moderna element, historiska statyer, vackra naturvyer, växter och olika livsmiljöer runt stigar	Kopplas till platserna Stadsträdgården och Svandammen. De uttryckte att det inte var vackert i Gränbyparken idag.
Omhändertaget	En väl underhållen plats - avsaknad av trasiga lampor, hål i staket och vandalisering	
Trafiksäkert	säkra övergångar, få bilar	

De kännetecken i tabellen ovan som är i grå text identifierades i tidigare forskning som kännetecken, men togs inte upp under de intervjuer som genomfördes inom uppsatsen. De kännetecken som berördes under intervjuerna och som nämndes i tidigare forskning står kvar i svart. Sammanfattningsvis sticker service, sittplatser och skyddande tak ut som kännetecken för platser som tonåringar söker sig till baserat på intervjuer och tidigare forskning. Naturliga element och estetik berördes indirekt under intervjun med tonåringarna och är därför svårt att dra några slutsatser om.

4.2 Riktlinjer med (frånvaro av) tonåringar som målgrupp

I detta avsnitt presenteras den del av resultatet som framförallt berör riktlinjer. Analysen visar på fyra genomgående teman – *trygghet*, *ålder*, *avstånd och mobilitet* samt *sittplatser* (4.2.1–4.2.4) vilka alla presenteras var för sig. Avslutningsvis tas förbättringsområden upp (4.2.5).

Strukturen följer således de teman som analysen mynnat ut i och därför redovisas inte de olika riktlinjerna var för sig, bortsett från temat om sittplatser som specifikt riktar sig till riktlinjer för sittplatser. Resultatet av intervjuer med tjänstepersoner från Uppsala kommun presenteras löpande tillsammans med resultatet från analysen av dokumentstudien om riktlinjerna.

4.2.1 Riktlinjerna saknar ett trygghetsperspektiv

Det har framkommit att policy, det vill säga riktlinjerna, skiljer sig från empiri vad gäller trygghet. Med andra ord involverar inte riktlinjerna trygghet i den mån som handlingsplanen för ökad trygghet, antyder att trygghet är en viktig fråga. I riktlinjer för parker beskrivs värden som ska vägas in i parkmiljöer, men det är svårt att ha alla värden i alla parker (Wallgren 2021). I riktlinjer för parker presenteras kommunens syn på social hållbarhet, där parkers hälsofördelar understryks och det anges att stadens invånare: "[...] ska kunna känna sig trygga i det offentliga rummet" (Uppsala kommun 2013:10). Att en plats ska vara trygg konstateras därför kort, utan att vidare hanteras. I andra riktlinjer nämns trygghet enbart i relation till lek, att lekmiljön ska vara stödjande för att genom leken känna sig trygg. Trygghet nämns även i form av säkra lekmiljöer (Uppsala kommun

2019a) vilket inte är samma sak som upplevd trygghet. I riktlinjer för sittplatser lyser trygghetsperspektivet med sin frånvaro.

Trygghet kan kopplas till genus, där tjejer och killar har olika upplevelser om utemiljön, vilket både tidigare forskning, tonåringarna från Gränbyskolan och dialogerna från Lina Sandells park pekar på. Därför bör riktlinjerna involvera ett trygghetsperspektiv som tar hänsyn till genus.

Trygghet prioriteras högt i verkligheten

Primärt ligger inte Gränbyparkens lekplats högt uppe på prioritetsordningen med hänsyn till att den är relativt ny, från 2015 (Wallgren 2021). Gränbyparken har trots det en hög prioritering. Wallgren (2021) konstaterade att trygghetsarbetet ligger till grund för denna höga prioritering trots att lekplatsen i parken är relativt ny: ”Hade det inte varit för trygghetsarbetet så hade kanske inte den [Gränbyparken] legat så här högt upp i prioriteringen” (Wallgren 2021). Status på lekplatser används som en prioritetsordning vid investering generellt sett men Gränbyparken har blivit mer aktuellt i och med trygghetsarbetet som gjorts (ibid). Detta visar att trygghet, inom ramen för social hållbarhet, har fått större vikt sett till trygghetsarbetet som pågår i Gränby.

Ytterligare en aspekt talar för att social hållbarhet prioriteras mer. Wallgren (2021) ser det som en utmaning att nuvarande riktlinjer är framtagna under olika tidsperioder och menar att det är stor skillnad på hur kommunen jobbade 2011/2012 jämfört med kommunen jobbar idag. Som exempel på detta gavs trygghetsarbetet i Gränby och att det är troligt att detta trygghetsarbete inte hade vägts in i parkplanen som togs fram 2011/2012. Idag jobbar kommunen annorlunda och väger in social hållbarhet, bland annat genom att studera statistiskt demografiskt underlag i sociala kompassen (Wallgren 2021), som är en kartering av hur bland annat förvärvsinkomst och arbetslöshet fördelas över kommunens stadsdelar (för mer information om sociala kompassen, se Statisticon & Uppsala kommun (2018)). Skillnaden i arbetssättet då och nu, kan vara en förklaring till varför riktlinjer för parker, som är från tidigt 2010-tal, kort tar upp trygghet utan att gå vidare med hur det hanteras.

4.2.2 Barn i olika åldrar

En av frågorna som ställdes till dokumenten inför analysen handlade om hur de kommunicerar ålder. I riktlinjer för parker, i ett avsnitt om social hållbarhet, nämns ålder i samband med att parker beskrivs som en mötesplats för alla åldrar. I riktlinjen finns ett uttalat mål om att skapa parker för alla, som genom följande punkter berör ålder. Förutom ålder berörs även människors olika behov samt deltagande:

- Skapa olika platser för olika intressen och behov.
- Ge utrymme för lek för alla åldrar och förmågor.
- Låt uppsalaborna vara delaktiga i parkutvecklingen

(Uppsala kommun 2013:14)

Riktlinjer för parker tar upp parkernas historiska utveckling i Uppsala och ordet barn nämns inte i den historiska redogörelsen. Däremot nämns att under tiden som dokumentet skrevs, år 2012, går parkers utveckling generellt mot att erbjuda aktiviteter för alla åldrar (Uppsala kommun 2013). Denna generella utveckling som beskrivs kan anas i riktlinjer för lekmiljöer, som har en tydligare inriktning på ålder (se tabell 5).

I riktlinjer för parker delas planlagd park- eller naturmark in i kategorier som exempelvis småpark, kvarterspark och närnatur. I samband med att detta presenteras finns inga uppgifter om olika åldersintervall kopplat till en viss typ av parkmiljö. Det kan bero på att riktlinjer för parker är ett något äldre dokument, vilket Wallgren (2021) varit inne på. Dock sägs att närnatur, vilket syftar till naturmark nära tätorter som kompletterar anlagda parker, är speciellt viktig för mindre barn då de behöver ha naturområden nära bostaden eller förskolan (Uppsala kommun 2013).

Den tydligaste åldersindelningen som görs i riktlinjer för lekmiljöer framkommer när kommunens olika typer av lekmiljöer presenteras – närlekplats, liten områdeslekplats, stor

områdeslekplats och utflyktslekplats. Här framgår det med klarhet att lekplatserna riktar sig till olika målgrupper, vilket redovisas i tabell 6.

Tabell 6. Olika lekmiljöer har olika målgrupper. Närlekplats och liten områdeslekplats har tydliga målgrupper - yngre barn som inte ännu är i tonårsåldern. Tabellen har sammanställts av författaren baserat på innehållsanalysen av riktlinjer för lekmiljöer (Uppsala kommun 2019a).

TYP AV LEKMILJÖ	MÅLGRUPP
Närlekplats	0–6 år
Liten områdeslekplats	0–12 år
Stor områdeslekplats	Alla, åldersvariation är viktigt
Utflyktslekplats	Utflyktsmål för barnfamiljer eller förskolegrupper. Alla, åldersvariation är viktigt

Lekmiljöerna har flera olika mål, bland annat att locka till utevistelse, fungera som mötesplatser samt vara trygga och säkra. Dessutom ska barn involveras i planeringsskedet av utemiljöerna (Uppsala kommun 2019a). Wallgren (2021) menar att Uppsala kommun ligger i framkant nationellt sett vad gäller lekplatser för små barn. Sedan 2011–2012 har kommunen jobbat mer aktivt, fått med sig politiken och fokuserat på lek i planeringen. Enligt Wallgren (2021) är tonåren en ålder där olika intressen gör sig påmind och det är svårt att göra något som tilltalar alla.

Ett intressant resultat är att bilderna i riktlinjer för lekmiljöer inte speglar den skriftliga definitionen av barn. Totalt finns 13 bilder av lekande barn i dokumentet riktlinjer för lekmiljöer. Ibland tar bilderna upp nästan en helsida och som minst en fjärdedel av en sida. Ingen av barnen som finns med på bilderna kan uppskattas vara över 13 år gamla, om ens över 10 år gamla. Detta talar för att den skriftliga definitionen av barn, som avser åldern 0–17 år, inte återspeglas i bilderna som finns i dokumentet (se figur 22 och 23).

I ett mail frågades Wallgren hur bilderna till riktlinjer för lekmiljöer valts ut. Några bilder kom från en begränsad bildbank och majoriteten av bilderna är tagna av tjänstepersonerna själva av deras egna barn

.

Figur 22. Bilden skulle kunna representera tonåringar i riktlinjer för lekmiljöer vilket kan ersätta figuren till höger, för att leva upp till den skriftliga definitionen av barn som är mellan 0–17 år. Källa: Piotr Malecki (2011)

Figur 23. Ett exempel på en bild från riktlinjer för lekmiljöer som bidrar till att riktlinjen mer fokuserar på yngre barn. Källa: Uppsala kommun (2019a)

Vid ett tillfälle skiljs ”små barn” från ”tonåringar” i riktlinjer för lekmiljöer och det betonas att barn i olika åldrar inte har samma behov: ”Små barn utforskar den egna kroppens möjligheter genom lek, medan tonåringen behöver platser för att kunna umgås och prata eller utöva spontanidrott, dans eller teater” (Uppsala kommun 2019a:7). Det visar på att det finns en medvetenhet om att tonåringar inte har samma behov som yngre barn. Trots det saknas information om hur riktlinjen ska ta hänsyn till denna kunskap.

Hittills har åldersaspekten tagits upp sett från riktlinjer för parker och lekmiljöer, avslutningsvis på temat ålder redogörs här för hur det hanteras i riktlinjer för sittplatser. Åldersmässigt vänder sig riktlinjer för sittplatser mot äldre, i pensionsåldern, vilket dels står uttryckligen i dokumentet och dels speglas i riktlinjens typritning som anger specifika mått för ökad tillgänglighet för sitthöjder, greppvänliga armstöd och instruktioner om markens utformning. När kommunen analyserar och planerar lokalisering av sittplatser, prioriteras stråk där äldre och rörelsehindrade rör sig (Uppsala kommun 2019b). Trots det anges att: ”En god tillgång på sittplatser underlättar för alla gående oavsett ålder eller livssituation” (Uppsala kommun 2019b:3), vilket är svårt att argumentera emot.

4.2.3 Avstånd och mobilitet

En sociotopsnurra, som anger längsta avståndet från bostad till lek och grönska, är en central del i riktlinjer för parker som också återkommer i riktlinjer för lekmiljöer (se figur 24). Wallgren (2021) menar att sociotopsnurran och måttet på att lek ska finnas inom 300 meter från bostaden, genomsyrar det dagliga arbetet. Genom sociotopsnurran styr riktlinjer för parker bland annat minsta avståndet till lek.

Figur 24. Sociotopsnurran visar det längsta avståndet mellan bostaden och sociotopvärderna. Sociotopvärderna är bland annat platser för lek eller hängplatser, som ska finnas inom 300 m från bostaden. Bild av författaren med inspiration från Uppsala kommun (2013).

I riktlinjer för lekmiljöer beskrivs tillgångsmål, det vill säga kortaste avstånd som en lekmiljö bör ligga i förhållande till olika typer av bebyggelse (tät, parknära och naturnära bebyggelse), där avståndet varierar mellan 300–500 meter. Tillgångsmålen baseras på förekomsten av trafik samt tillgång till natur. Gränby anges höra till kategorin parknära bebyggelse vilket indikerar att Gränby har lite biltrafik och desto mer vegetation. Därför anses närheten till park minska behovet av anlagda lekmiljöer i Gränby (Uppsala kommun 2019a). Således utgår riktlinjer för lekmiljöer utifrån att olika bebyggelser och bostadsområden har olika behov av lekmiljöer, vilket är ett strukturellt synsätt. Människors olika behov (Uppsala kommun 2013) och skillnaderna i små barns och tonåringars behov (Uppsala kommun 2019a) hamnar i skuggan av de strukturella behoven på bostadsnivå.

4.2.4 Sittplatser för vila och som mötesplats

Riktlinjer för sittplatser uppkom i samband med ett kommunalt mål om att bli en äldrevänlig stad och grundar sig bland annat på dialoger med äldre människor, samtal med olika intresseorganisationer och tillgänglighetsexperter (Lennartsson 2021). Resultatet av analysen visar att det finns en likhet mellan tonåringars och äldres behov av sittplatser i utemiljöer. Båda målgrupperna är i behov av sittplatser, men av olika anledningar. Äldre behöver sitta för att vila medan tonåringar snarare sitter som ett sätt att umgås. På så sätt ställer behoven hos äldre och tonåringar, liknande krav på den fysiska miljön.

Fysisk aktivitet och sittplatser länkas samman i riktlinjer för sittplatser eftersom riktlinjen riktar sig äldre människor och rörelsehindrade som: ”behöver möjligheten att kunna sitta och vila för att kunna gå” (Uppsala kommun 2019b:3). Därför ses sittplatser som en förutsättning för att äldre och rörelsehindrade personer ska kunna röra sig i staden (Lennartsson 2021). Sittplatser har som främsta funktion att *erbjuda vila*, vilket var ett tema som identifierades i analysen. Inom samma tema identifierades ytterligare en funktion. Det angavs att i parker och liknande rekreativa miljöer, är sittplatser också en *mötesplats*. Bänkbord, som är en kombination av en soffa/bänk och ett bord, ”passar bra för picknick och när många vill sitta tillsammans” (Uppsala kommun 2019b:4). Citatet visar på att sittplatser också har en social funktion och kan liknas vid den sittplats som K ritade (se figur 11). Den sociala funktionen som sittplatser har ges lite utrymme i riktlinjer för sittplatser och utelämnas i de andra studerade riktlinjerna, vilket tyder på att riktlinjerna i just detta fall kan anses komplettera varandra.

Sittplatser längs stråk

Riktlinjer för sittplatser anger bestämda avstånd mellan sittplatser längs *gångstråk*, *målpunkter* (exempelvis nära handel, service eller kollektivtrafiksnoder) samt vid *friluftsliv och rekreation*. Vid *smultronställen* och *mötesplatser* (exempelvis nära lekplatser, blomsterplanteringar eller vid utegym) anges inget bestämt avstånd mellan sittplatserna, utan där uppges att antalet sittplatser kan behöva vara fler. Det kan tolkas som att riktlinjer för sittplatser i dagsläget inriktade på sittplatser efter stråk. Således finns en linjär

struktur i riktlinjen och placeringen av sittplatser. Detta perspektiv stärktes under intervjun, då Lennartsson (2021) berättade att majoriteten av sittplatserna är koncentrerade längs olika stråk. Det finns potential för förändringar som på ett tydligare sätt kan guida i frågor om sittplatser som finns utanför kommunikationsstråk och transportsträckor.

4.2.5 Riktlinjer som gör skillnad

I en digital handlingsplan, som är en del av riktlinjer för lekmiljöer, har GIS-underlag och kartor kommit att bli ett kraftfullt argumentationsverktyg (Wallgren 2021). Detta illustreras med tätorterna Lindbacken, Bälinge och Störvreta som exempel. I Lindbacken och Bälinge bor ungefär lika många barn, båda områdena byggs ständigt ut och nya familjer flyttar in. I Bälinge finns åtta lekplatser medan det i Lindbacken inte finns en enda lekplats. En förklaring till denna ojämnt fördelade spridningen på lekplatser är att när Lindbacken byggdes, fanns inte riktlinjerna för lekmiljöer och den tillhörande handlingsplanen med kartor i Uppsala kommun (se figur 9 som ett exempel). Vidare menar Wallgren att: ”Det är ju ett exempel som jag tycker är väldigt talande för att, det ska ju inte kunna hända när vi bygger en ny tätort, att vi inte ens bygger en lekplats, det är ju liksom helt galet” (Wallgren 2021). Wallgren svarade på frågan om hon tror att det hade gjort någon skillnad om riktlinjerna hade funnits. Svaret var tydligt:

”Ja då hade vi, alltså dom försökte ju med nått liknande i södra Störvreta men då sa jag bara nej och visade analyserna och då var det inget snack om att vi kan inte göra så. Ni kan inte ta bort lekplatsen här” (Wallgren 2021).

Det praktiska exemplet ovan visar på att riktlinjen och den digitala handlingsplanen med kartunderlag är ett verktyg för argumentation och att dess existens har varit betydelsefull i beslutsfattande situationer. Detta talar för att riktlinjerna gör skillnad, vilket kan betyda att om tonåringar involveras på ett tydligare sätt, kan det också ge resultat i praktiken.

Förbättringsområden

Idag arbetar kommunen med att möjliggöra för sport och lek i en typ av gränsland mellan spontanidrotten och lekplatsen, likt klätterkuberna som finns i Källparken i Uppsala (se

figur 25) (Wallgren, 2021). Idag finns ett fokus på fysisk aktivitet men Wallgren menar att det inte nödvändigtvis är något som alla gillar. Uppsala kommun hoppas på att barnen vill vara aktiva och röra på sig då kommunen vill stimulera fysisk aktivitet (Wallgren 2021), vilket också framgår i de riktlinjer som analyserats (Uppsala kommun 2013; 2019a-b). Sammanfattningsvis kan Uppsala kommun enligt Wallgren (2021) bli bättre på att lyssna in vad flera olika grupper inom gruppen tonåringar har för behov och önskemål. Wallgren menar att det därför finns ett behov av att inte se gruppen tonåringar som en homogen enhetlig grupp utan att se till eventuella skillnader tonåringar emellan. Detta aktualiseras desto mer i samband med ett så pass stort projekt som Gränbyparken (Wallgren 2021).

Figur 25. Klätterkuber i Källparken som ett exempel på hur kommunen jobbar i gränslandet mellan spontanidrott och lek. Bildkälla: [Karavan](#) (u.å.)

På nästa sida sammanfattas i punktform de utarbetade förslagen till förändringar i riktlinjerna som uppsatsen har resulterat i. Dessa punkter diskuteras vidare i nästa kapitel.

Förslag på hur riktlinjerna kan involvera tonåringar som målgrupp:

- Belysa barns behov sett till olika åldersgrupper.
- Applicera ett genomgående trygghetsperspektiv som tar hänsyn till genusaspekter.
- Använda bilder av tonåringar.
- Sittplatser
 - Varma sittplatser är något som tonåringar kan uppskatta, vilket också fler människor kan använda.
 - Typritning av en social sittplats, som inte nödvändigtvis behöver vara koncentrerad längs stråk.
 - Alternativa sittplatser inom ett och samma område kan öka tryggheten för tonårstjejer.
- Dialog med tonåringar – krävs att vara ute i god tid och fånga deras intresse. Delaktighet under skoltid kan underlätta.

Notera att:

- Sittplatser uppskattas av äldre och av tonåringar vilket kan användas som ekonomiskt argument.

5. DISKUSSION

Syftet med uppsatsen var att utarbeta förslag på hur kommunala riktlinjer kan stödja tonåringars användning av utemiljöer. Därtill har målet varit att arbetet ska bidra till en bättre planering av parkmiljöer i Uppsala samt i förlängningen en bättre utemiljö för tonåringar. Därför har uppsatsen undersök hur tonåringar använder och vill använda parkmiljöer i Uppsala. Detta ger sedan möjlighet att diskutera olika sätt som Uppsala kommuns riktlinjer kan involvera tonåringar.

De första fem nästkommande avsnitten diskuterar uppsatsens huvudresultat – varma och sociala sittplatser (5.1), trygghet och genus (5.2), ålderskillnader (5.3), tonåringars rörelse mellan platser (5.4) och till sist dialog och deltagande (5.5). Avsnitt 5.6 utgör en slutsats som baseras på diskussionen. Kapitlet avslutas med en reflektion (5.7) över de metoder och källor som använts samt förslag på framtida studier.

5.1 Varma och sociala sittplatser som kännetecken

Ett återkommande tema under intervjun med tonåringarna var en önskan om en plats som stänger ute kylan och som tillhandahåller sittplatser. Det tyder på att tonåringarna vill kunna använda sittplatser som är tillgängliga under alla årstider, vilket också studien av Van Hecke (et al. 2018) stödjer. I och med pågående pandemi har dessutom fler inomhusaktiviteter flyttats utomhus, vilket pekar på ett generellt ökat behov av mötesplatser utomhus som fungerar oavsett säsong. Varma sittplatser kan därför uppskattas av tonåringar likväl som av andra målgrupper. Fler pandemier kan väntas i framtiden (IPBS 2020:2). Därför är tonåringarnas förslag om en varm plats i Gränbyparken högst aktuellt även på längre sikt och kan tilltala en bredare målgrupp.

Det knappa antal respondenter som deltog från Gränbyskolan och det faktum att intervjun genomfördes i mars, försvårar möjligheten att dra några slutsatser om vad tonåringarna tycker om Gränbyparken under den varmare årstiden.

Observationerna i Gränbyparken pekar på att tonåringarna som satt och pratade umgicks gruppvis i parken, vilket dock skulle kunna skifta om fler observationer gjorts vid olika tider (Cele 2013). Trots det kan observationerna i Gränbyparken stärka resonemanget om vikten av sittplatsers sociala funktion för tonåringar. Eftersom typritningen var den delen av riktlinjer för sittplatser som Lennartsson (2021) uppfattade användes mest, kan en typritning som visar en mer social sittplats, likt den K skissade på, involveras i riktlinjen. På så sätt kan kommunala riktlinjer stödja tonåringars användning av utemiljöer.

Trots att observationerna i Lina Sandells park inte involverade tonåringar överhuvudtaget, behöver inte det betyda att parken aldrig används av målgruppen. Här finns likheter mellan uppsatsen och studien av Lindberg & Schipperijn (2015), eftersom parkutrustningen som var designad för målgruppen inte användes som planerat. Till detta hör också att tonårstjejer är underrepresenterad grupp i parker (ibid), vilket delvis kan förklara resultatet av observationerna. Det ger signaler om att det eventuellt behövs andra åtgärder än att justera utrustning och utformning i parken för att locka fler tonårstjejer till parker. Fler intervjuer och observationer i parker behövs för att med säkerhet kunna säga

att underrepresentationen enligt Lindberg & Schipperijn (2015), gäller även i Uppsalas kontext.

Det observationerna visade är att sittplatserna används av andra än tonåringar, vilket innebär att de sittplatser som önskades av tonårstjejer fortfarande utnyttjas. Därför går det att argumentera för att sittplatser överlag är inbjudande för fler målgrupper än tonåringar. Medan äldre människor har ett behov av att ofta kunna stanna till (Uppsala kommun 2019b; Lennartsson 2021), har tonåringar motsatt behov, nämligen att ständigt förflytta sig mellan olika platser (Lieberg 1998) och ibland att sitta ned under en länge tid. Trots att behoven är de motsatta, ställer de delvis samma krav av den fysiska miljön eftersom sittplatser är centralt hos båda användargrupperna. Detta kan således göra sittplatser med varierad utformning mer ekonomiskt försvarbart vid upprustning av befintliga parker eller nyanläggning.

Riktlinjer för sittplatser fokuserar mest på att vara en plats för äldre att kunna vila, vilket är viktigt för att de ska våga sig ut. Det hindrar inte utvecklingen av riktlinjer för sittplatser att involvera tonåringar som målgrupp och låta den sociala delen av sittplatser få större utrymme. Det har konstaterats att riktlinjerna kompletterar varandra vad gäller sociala sittplatser, i den mening att kompletterar betyder att en riktlinje kort nämner sittplatser med en social funktion och att de övriga inte tar upp det. En kan ställa sig frågan i vilken utsträckning denna komplettering av riktlinjer sinsemellan är lämplig. Punter (2007) argumenterar snarare för att styrdokument på olika nivåer ska genomsyras av samma omständigheter för att bättre kunna förankras lokalt i riktlinjerna. Så är inte fallet här eftersom den sociala funktionen som sittplatser anses ha, saknas i det övergripande dokumentet riktlinjer för parker.

Samma princip att kort nämna utan att utveckla, som vid den sociala funktionen för sittplatser, framträder även vid trygghet – trygghet nämns kort i riktlinjer för parker, där tar det slut. Detta är ett mönster som tyder på att tanken om att riktlinjerna ska komplettera varandra kanske gör att viktiga delar går förlorade. Det är förstaeligt att riktlinjernas format ska vara kortfattat för att det ska vara möjligt att realisera innehållet,

men innehållet bör underbyggas på ett systematiskt sätt för att säkerställa att väsentlig information finns med.

5.2 Trygghet och genus

De två tonåringar som intervjuades sa att de för det mesta kände sig trygga i Gränbyparken och i Gränby. Trots det, är det mycket troligt att jag, om jag hade pratat med fler eller med andra tonåringar, hade fått andra svar. Statistik visar att den upplevda otryggheten för högstadieelever och gymnasieelever i Uppsala län har ökat för platser som bostadsområden (kvällstid) och i centrala stadsmiljöer (Region Uppsala 2018). Trygghetsarbetet som Uppsala kommun arbetar med, som upprustningen av Gränbyparken är en del av, talar för att det troligtvis finns fler som upplever mer otrygghet än vad tonåringarna gav uttryck för.

På samhällsnivå verkar det finnas en motsättning i hur tonåringar önskar använda utemiljöer och vad samhället anser är trygg planering. Tonåringarna berättade att de önskade en stängd plats där de kan umgås 2-3 personer i grupper utan att andra stör, vilket observationerna i Gränbyparken också ger stöd för. Men att skapa avskilda platser i exempelvis parkmiljöer är något som generellt sett inte görs, snarare tvärt om – buskage klipps ner för att öka tryggheten. Detta uppmärksammar en knepig situation som dock inte studerats mer ingående inom ramen för uppsatsen.

En diskussion om trygghet leder oss oundvikligen in på hur samhällsplaneringen kan förhålla sig till användare ur ett genusperspektiv. Det resultat som trätt fram bekräftar skillnader som tidigare forskning beskriver om tjejer och killars olika upplevelser av trygghet (McCray & Mora 2011). Både tonårstjejerna i dialogen om Lina Sandells park och tonårstjejen K lyfte fram närvaro av barnfamiljer respektive sällskap och andra närvarande människor som en faktor för ökad trygghet, vilket går hand i hand med vad tidigare studier kommit fram till (Jacobs & Hjukström 2005; McCray & Mora 2011). Den manliga respondenten Ms resonemang om trygghet kan förklaras av att killar överlag har större tilltro till sig egen förmåga att ta hand om sig själv (McCray & Mora 2011). Det är

ett skäl till att trygghet, generellt sett och utifrån ett genusperspektiv, bör tas upp i riktlinjerna. Vid upprustningen av Gränbyparken ligger trygghet i fokus vilket är ett perspektiv som de riktlinjer som studerats, inte eller knappt, berör. En förankring av trygghetsperspektivet i riktlinjerna skulle göra riktlinjerna förenliga med empirin.

5.3 Åldersskillnader

Sett med ett perspektiv som ser till tonåringars behov av varma sittplatser, är det problematiskt att bilderna i riktlinjer för lekmiljöer (Uppsala kommun 2019a) inte visar äldre barn, trots att de sägs inkluderas i definitionen av barn och som målgrupp i vissa lekmiljöer. På vilket sätt en bild illustrerar en viss omständighet kan påverka hur en mottagare uppfattar innehållet i bilden (Eriksson 2009:38). Fler bilder på tonåringar skulle skapa transparens i kommunens nuvarande definition av barn och vilka behov yrkesverksamma sedan i praktiken föreställer sig att barn i åldern 0–17 år har. Att ersätta vissa bilder må vara en enkel lösning, men ack så viktigt, för att ge en tydligare bild till läsaren av att tonåringar också är barn och belysa deras behov av exempelvis varma sittplatser. Resultatet väcker frågor i en bredare diskussion om hur individuella tolkningar av samhällets normer påverkar ens (i detta fall yrkesverksammas) handlingar och i slutändan kan leda till utestängning av människor (tonåringar), som inte passar in i normen (yngre barn) (Kalonaityté 2014:10).

Kristensson (2016:96) argumenterar för att bostadsgårdar och nära lek är viktigt för yngre barns utveckling. Likaså undersöker Bodelius och Kylin (2015) platser för barn vilket mer konkret innefattar skolgårdar, förskolegårdar och lekplatser, som är mer användbart när det kommer till yngre barn (Wiehe et al. 2008). Detta kan ställas i kontrast till det faktum att ungdomar (15–19 år) spenderar större delen av deras tid utomhus bortom närmiljöns gränser (Basta, Richmond & Wiebe 2010) och tonårstjejer (14-17år) som spenderar en tredjedel av deras tid 1 kilometer från hemmet (Wiehe et al. 2008). Det jag försöker belysa genom att ställa ovanstående undersökningar mot varandra är att det finns en problematik i att använda begreppet barn synonymt med tonåringar, vilket också Weller (2006) har tagit upp tidigare. Det är uppenbart att det finns stora skillnader i hur barn i

olika åldrar använder utemiljöer, vilket därför bör speglas i riktlinjerna. Ett exempel från uppsatsen som styrker resonemanget är spridningen av de platser som tonåringarna i Gränby sa att de besökte, vilket visar på att de använder platser utspridda över staden (se figur 12). Ett annat exempel är tabell 6 vilket är kommunens försök till att rikta uppmärksamhet till olika åldersgrupper av barn, där utgångspunkten är huvudrubriker om olika lekmiljöer. Om olika åldersgruppers behov istället kan beskrivas under egna huvudrubriker, som komplement till att utgå från lekmiljöerna, kan människans behov sättas i fokus och den synonyma användningen av barn och tonåringar suddas ut. Det mest talande exemplet från uppsatsen är att K själv beskrev som att hon inte är barn men samtidigt inte vuxen. Det tyder på att tonåringar kan känna sig för gamla för att använda viss lekutrustning i parker (Van Hecke et al. 2018) och att paraplybegreppet barn i riktlinjerna kan ifrågasättas.

Varför beskrivs både olika åldersgruppers behov utifrån lekmiljöer som huvudrubrik (tabell 5) och olika bebyggelsers samt bostadsområdets behov i förhållande till lekmiljöer (avsnitt 4.2.3) - istället för att utgå från barn i olika åldrars behov, oavsett lekmiljö eller bebyggelse? Uppsatsen landar i en möjlig förklaring, trots att det säkert finns flera förklaringar. Lekmiljöer går att räkna kvantitativt, sortera på storlek och avståndsmässiga parametrar. Bebyggelse och bostadsområden har också tydliga kvantitativa mått som mängden biltrafik i området och mått på minsta avstånd till lekmiljöer. Detta bekräftar att kvantitativa riktlinjer generellt fått större genomslag i samhällsplaneringen (Bodelius & Kylin 2015). Kvalitativa termer, som hur tonåringar använder utemiljöer missas, till fördel för det mätbara.

Det faktum att riktlinjer för lekplatser fokuserar på yngre barn både i bild och i text, behöver vara något negativt. Yngre barn är trots allt mer beroende av platser för lek nära hemmet (Kristensson 2016) då de inte rör sig lika självständigt eller över större ytor som tonåringar (Wiehe et al. 2008; Basta, Richmond och Wiebe 2010). Därför går det å ena sidan att argumentera för att riktlinjerna tar hänsyn till tidigare forskning. Å andra sidan är just tonåringar en grupp som är relativt bortglömd i forskningen (Höglhammer et al. 2018; Vanderstede 2011), vilket också kan anses speglas i riktlinjerna i och med den limiterade uppmärksamheten som tonåringars användning av utemiljöer får där.

5.4 Tonåringars rörelse mellan platser

Trots att respondenterna uttryckligen ombads ge exempel på platser som de gillar *utomhus*, var många platser som de nämnde inomhus (se figur 12). Flera av dessa platser inomhus bekräftar att just *restauranger och mataffärer* är en av fyra målpunkter som ungdomar oftast rör sig mellan (Basta, Richmond & Wiebe 2010:1946). Förutom att restauranger och mataffärer erbjuder service, har de kvaliteter som gör dem attraktiva eftersom de tillhandahåller sittplatser, skydd för väder och ger värme vilket är kännetecknen för platser som tonåringar söker sig till. Dessutom gör kvaliteterna att tonåringarna kan stanna länge på en plats (Van Hecke et al. 2018). På så vis kan tonåringars behov sägas ligga närmare vuxnas snarare än yngre barns behov. Detta kan återkopplas till diskussionen om varma sittplatser - kanske är tonåringar i större behov av varma sittplatser än vuxna, eftersom tonåringars position mellan lekmiljöer och vuxenvärlden inte alltid är självklar. Exempelvis besökte tonåringarna Gränby Centrum för att umgås, inte primärt för att handla och dessutom försvårar regler om social distansering i samband med pandemin möjligheten för tonåringarna att umgås där.

Det faktum att intervjun med tonåringarna genomfördes i mars kan ha påverkat respondenterna att tala om platser inomhus på grund av rådande kyliga väderlek. Även om uppsatsen skrivs inom ämnet landskapsarkitektur och fokuserar på utemiljöer kan tonåringarnas platser inomhus vara intressanta. Platserna inomhus är en del av flera platser som tonåringarna regelbundet besöker, vilket ger en bild av deras activity space (Chen & Akar 2016). Om vi vet mellan vilka platser tonåringar oftast rör sig mellan, kan utemiljöerna mellan och i närheten av platserna inomhus vara extra intressanta för plattsskapande åtgärder.

Som aktivitet nämnde tonåringarna att de ”bara hänger” och ”går runt, snackar och sitter” vilket också tidigare forskning har kommit fram till (Lieberg 1998). Ett ständigt förflyttande mellan platser för att undvika att bli uttråkad är ett beteende som identifierats hos tonåringar (ibid). Det talar för att en lekmiljö för tonåringar sträcker sig över större delar av staden och att tonåringars lek eller ”häng” sker på flera olika platser. Det ställer högre krav på kopplingen mellan platser som tonåringar rör sig mellan och aktiviteterna

som erbjuds, vilket är ett skäl till att lyfta blicken bortom traditionella lekplatser. Detta bidrar till en barnvänlig stad (Kyttä 2004; Arup 2017) både för tonåringar och för yngre barn.

5.5 Dialog och deltagande

Dialog är viktigt vilket konstateras i riktlinjer för lekmiljöer (Uppsala kommun 2019a) och stöds av tidigare forskning om barn och ungas deltagande i planeringsprocesser (Hart 2007; Derr, Chawla & Mintzer 2018). För att besvara frågan hur tonåringar använder och vill använda parkmiljöer i Uppsala idag är samtal med målgruppen av stor vikt. Det som uppsatsen erfarit är att det ibland kan vara svårt att få tag på tonåringar som vill delta. SLU-doktoranden Mark Wales kommenterade i tidningen Arkitekten att rådande pandemi kan vara en förklaring till detta (Gordan 2020). Ytterligare en annan faktor som kan ha påverkat deltagandet var att eleverna inte erbjöds medverka under skoltid, vilket i en annan studie har visat sig fördelaktigt för att få fler elever att delta (Höglhammer et al. 2018:817).

Det har betydelse att involvera tonåringar i planeringen, men i detta finns också en svårighet att få deltagare inom ramen för ett projekt vilket bör uppmärksammas i riktlinjerna. Såväl denna uppsats som projektet för upprustningen av Gränbyparken har en tidsram att förhålla sig till, där tiden för dialoger måste förhålla sig till uppsatsens eller projektets ramar. Det är troligt att Uppsala kommun har styrdokument för dialoger och därför bör inte riktlinjerna för parker och grönytor övergå till att handla om hur dialog bäst genomförs med målgruppen. Däremot bör det påpekas att medverkande under skoltid kan öka chanserna till att få fler deltagare (Höglhammer et al. 2018:817), vilket riktlinjerna kan uppmärksamma. Här kan det finnas anledning att fråga sig hur kontakten med tonåringar bäst fås och upprätthålls för att kunna skapa en förståelse som gör att kommunen vågar satsa på att genomföra förändringar. En dialog i skolmiljön kan förslagsvis ske som ett samarbete mellan en skola och en kommuns stadsbyggnadsförvaltning och förenas med undervisningssyfte vilket kan ge en stabil kontakt med tonåringarna.

Tidsaspekten som projekt i allmänhet har att förhålla sig till gör att kontakt med tonåringar som kan tänkas delta bör ske tidigt med god planering och med marginal för inställda aktiviteter. Detta kan kopplas till Harts (2007) steg om olika grader av delaktighet. Ett pressat tidschema kan riskera att ambitionerna om att tonåringar ska delta mynnar ut i icke-deltagande delen på stegen då de kanske inte hinner uppfatta problemet, få feedback på deltagandet eller skapa sin egen uppfattning. Tanken med att i bakgrundskapitlet presentera Harts (2007) deltagandesteg var inte att försöka passa in uppsatsen, dialogprocessen i Lina Sandells park eller kommande upprustning av Gränbyparken på stegen. Stegen belyser istället det som Ljungberg (2021) beskrev, att vara tydlig med vilket syfte som dialogen ska ha och därtill enligt Hart (2007) reflektera över hur kommunen vill arbeta med deltagande tonåringar. Ett tydligt syfte och en tanke om var på stegen en dialog med tonåringar kan röra sig vid undviker att stegen misstolkas och en strävan om att vara högst uppe på stegen tonas ned.

5.6 Slutsats

Hur använder och vill tonåringar använda parkmiljöer i Uppsala idag? Tonåringar uppfattas vilja ha alternativa sittplatser inom ett och samma område vilket kan öka tryggheten. Dessutom ska sittplatserna ha en social utformning och fungera året om vilket pekar på att det finns ett behov av varma sittplatser som skyddar mot kyla. Baserat på tidigare forskning finns flera kännetecknen för en utemiljö som tonåringar söker sig till och resultatet av uppsatsen pekar på att tonåringar söker sig till sittplatser. Tonåringar rör sig mellan flera platser, bland annat de som erbjuder värme eller tillåter dem att bara vara, vilket kan betyda att tonåringars behov i vissa fall ligger närmare vuxnas än yngre barns.

Det finns förbättringspotential för hur Uppsala kommuns riktlinjer för parker och grönytor kan involvera tonåringar som målgrupp. Resultatet pekar på att vetskapen om att tonåringar har andra behov än yngre barn finns, men att tonåringarna ändå ges lite uppmärksamhet. Ett trygghetsperspektiv saknas i riktlinjerna trots att verkligheten pekar

på en uppslutning kring trygghetsfrågor. Därför behöver trygghetsfrågor förankras i riktlinjerna och även sättas i relation till ett genusperspektiv eftersom trygghet tenderar att upplevas olika sett till män och kvinnor. Med enkelhet kan nuvarande bilder delvis bytas ut mot bilder på tonåringar som bättre skulle representera gruppen barn enligt definitionen 0–17 år. En tydligare beskrivning av kvalitativa värden, som barns behov sett till olika åldersgrupper skulle sätta tonåringar och yngre barn i centrum och komplettera de administrativa enheternas kvantitativa mätvärden. En typitning på en socialt utformad sittplats kan involvera tonåringar mer som målgrupp i riktlinjerna.

5.7 Reflektioner

Nedan reflekteras över de metoder och källor som använts i arbetet. Uppsatsen avslutas med en reflektion över framtida studier på ämnet.

5.7.1 Metoder som använts

Sammanfattningsvis producerade metoderna ett resultat enligt målsättningen, även om tonvikten i resultatet förflyttades under arbetets gång. Förflyttningen kan ses som ett skifte från en ursprunglig tanke om att studera tonåringarnas egna perspektiv (deras röster) till ett tonårsperspektiv (vuxnas röster om tonåringar) vilket blev fallet då det var svårt att få tag på deltagare och därför fokuserade uppsatsen i slutändan mer på innehållet i riktlinjerna.

Samspelet mellan valda metoder gjorde att uppsatsen ändå kunde komma fram till ett resultat, trots att antal tonåringar som intervjuades blev färre än planerat. Det hade såklart varit fördelaktigt att prata med fler tonåringar. Hårdare restriktioner om rekommenderad självisolering på grund av Covid-19-pandemin gjorde fler besök på skolan för att söka fler deltagare omotiverat. I och med att endast två tonåringar intervjuades flyttades perspektivet från deras egen upplevelse av Uppsalas utemiljöer, till att handla mer om innehållet i riktlinjerna och tjänstepersonernas egna upplevelser av riktlinjerna och planeringsprocessen.

Det bör uppmärksammas att sista steget i metoden för intervjun med tonåringarna skulle ha bestått av en promenadintervju i Gränbyparken. Förutom att promenadintervjuer utomhus är att föredra i och med pandemins restriktioner, ger intervjuer utomhus bättre förutsättningar för respondenterna att kunna prata om platsen när de samtidigt befinner sig där (Cele 2013). De tonåringar som gav samtycke till deltagande visade ett genuint intresse för att delta, precis som Derr, Chawla och Mintzer (2018) beskriver. Efter första intervjun svalnade dock deras intresse (enligt min uppfattning) då de inte var tillmötesgående i att hitta en ny tid för ytterligare en intervju. En promenadintervju kunde, trots flera ansträngningar via sms, inte genomföras inom tidsramen för uppsatsen.

Enligt god forskningssed frågade jag inte varför de inte ville fortsätta eftersom deltagarna ska få avbryta medverkan utan att uppge anledning (Brinkmann & Kvale 2018). Praktiska skäl, som att vara beroende av en buss för att ta sig hem efter skolan, gjorde att de elever som lämnat samtycke inte kunde vara med. Försök gjordes att hålla intervjuer på håltimmar, men de inblandades olika skolscheman i kombination med att skoltiden inte kunde användas för intervjutid försvårade möjligheterna för dessa elever att delta. För de intervjuer som blev inställd fanns ingen marginal för att på nytt leta deltagare och genomföra fler intervjuer.

5.7.2 Källkritik

Några ämnesmässiga litteraturdatabaser användes inte systematiskt i sökandet av litteratur, vilket kan ha bidragit till att litteratursökningen missat aktuella artiklar. Kurslitteratur från kursen *Stadsrum för barn och unga* la grunden till tidigare forskning som presenterades i bakgrundskapitlet. Eftersom jag dels sedan tidigare samlat på mig aktuell litteratur och dels började söka mer litteratur i Google Scholar, tog det inte länge innan bakgrunden blev mättad på tidigare forskning.

Kommunala dokument studerades och därför bör en vara medveten om att den praktiska verksamheten som en kommun arbetar inom kan påverka utfallet i riktlinjerna, då de som offentligt organ har interna förhållningsregler och arbetssätt. Därför lades tid ned på att

se till den kontext riktlinjerna tillkommit. Exempelvis kan förhållningsregler om publicering på bilder av barn ha påverkat innehållet i riktlinjer för lekmiljöer, då de flesta av bilderna visade sig vara tagna av tjänstepersonerna själva.

5.7.3 Framtida studier

En fortsättning på denna uppsats kan gräva djupare i de skilda behoven inom gruppen barn 0–17 år och söka en uppdelning av vad barn i olika åldrar har för beteenden och behov när det kommer till trygghet, mobilitet och deltagande. Vidare kan fler lokala perspektiv om tonåringars platser och aktiviteter fås genom att intervjua tonåringar på andra orter eller inom andra stadsdelar i Uppsala. Vedertagna metoder som kan användas är promenadintervjuer och auto photography (Cele 2013) där deltagarna själva får fota och förklara bilden av deras utemiljö.

I dagsläget finns en avsaknad av en analys utifrån genus i riktlinjerna om hur tjejer och killar kan använda utemiljöer på olika sätt. En studie som fokuserar på tonåringar med ett genusperspektiv och utemiljöer i relation till riktlinjer kan fylla en kunskapslucka. Eftersom denna uppsats tyder på, likt tidigare studier konstaterat, att tjejer upplever ökad trygghet vid närvaro av barnfamiljer eller andra människor kanske detta går att kombinera med varma sittplatser. Därför vore det intressant att undersöka en situation där varma sittplatser både användas av tonåringar och av exempelvis barnfamiljer, och om detta samtidigt kan bidra till ökad upplevd trygghet på en plats.

6. REFERENSER

- Arup. 2017. Cities Alive. *Designing for urban childhoods*. London: Arup. Tillgänglig: <https://www.arup.com/perspectives/cities-alive-urban-childhood> [Hämtad: 2021-02-03]
- Baran, P.K., Smith, W.R., Moore, R.C., Floyd, M.F., Bocarro, J.N., Cosco, N.G. & Danninger, T.M. (2014). Park Use Among Youth and Adults: Examination of Individual, Social, and Urban Form Factors. *Environment and behavior*, vol. 46 (6), pp. 768–800 Los Angeles. <https://doi.org/10.1177/0013916512470134>
- Basta, L.A., Richmond, T.S. & Wiebe, D.J. 2010, "Neighborhoods, daily activities, and measuring health risks experienced in urban environments", *Social science & medicine* (1982), vol. 71, no. 11, pp. 1943-1950.
- Bishop, K., & Corkery, L. (Eds.). (2017). *Designing cities with children and young people: Beyond playgrounds and skate parks*. Taylor & Francis.
- Bodelius, S. & Kylin, M. (2015). Riktlinjer för lek svenska kommuners arbete med planering av platser för barn: reflektioner kring hur föreställningar om barn och barndom påverkar utformningen av staden. Alnarp: Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap, Sveriges lantbruksuniversitet.
- Boverket & MOVIUM (2015). *Gör plats för Barn och unga: En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*. (Volume 2015:8). Karlskrona; Alnarp: Boverket och MOVIUM.
- Brinkmann, S. & Kvale, S. (2018). *Doing interviews*. 2nd edition. London: SAGE.
- Brown, C., de Lannoy, A., McCracken, D., Gill, T., Grant, M, Wright, H., & Williams, S. (2019) *Special issue: child-friendly cities, Cities & Health*, 3:1-2, 1-7, DOI: [10.1080/23748834.2019.1682836](https://doi.org/10.1080/23748834.2019.1682836)
- Bryman, A. (2016) *Social Research Methods* 5th ed. Oxford: Oxford University Press.
- Cele, S. 2013, Performing the Political through Public Space: Teenage Girls' Everyday Use of a City Park, *Space and Polity*, 17:1, 74-87, DOI: [10.1080/13562576.2013.780714](https://doi.org/10.1080/13562576.2013.780714)
- Chen, N. & Akar, G. 2016, "Effects of neighborhood types & socio-demographics on activity space", *Journal of transport geography*, vol. 54, pp. 112-121.
- Clark, C. and Uzzell, DL. (2006) The Socio-Environmental Affordances of Adolescents' Environments. In C. Spencer and M. Blades (Eds.) *Children and their Environments*, Cambridge: Cambridge University Press.
DOI: [10.1017/CBO9780511521232.012](https://doi.org/10.1017/CBO9780511521232.012)
- Dempsey, N., Brown, C., Bramley, G. (2012). The key to sustainable urban development in UK cities? The influence of density on social sustainability. *Progress in Planning*, 77(3), 89– 141. doi:10.1016/j.progress.2012.01.001

- Derr, V., Chawla, L. & Mintzer, M. (2018). Placemaking with children and youth: participatory practices for planning sustainable communities . First edition. New York: New Village Press.
- Eriksson, Y. (2009). *Bildens tysta budskap: interaktion mellan bild och text*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad* . 4., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A E. & Wängnerud, L. (2017) *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad* 5. uppl. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Flannigan, C., & Dietze, B. (2018). Children, outdoor play, and loose parts. *Journal of Childhood Studies (Prospect Bay)*, pp. 53-60.
- Gehl, J. & Svarre, B. (2013). *How to Study Public Life*. 1st ed. 2013. Washington, DC: Island Press/Center for Resource Economics.
- Gill, T. 2021, Urban Playground: How Child-Friendly Planning and Design Can Save Cities, RIBA Publishing.
- Gordan (2020). Stresstest för utemiljöerna. *Arkitekten*, december 2020.
- Hart, R. A. (1992). Children's participation: From tokenism to citizenship. (No. inness 92/6).
- Hart, R.A (2007).Stepping Back from “The Ladder”: Refl ections on a Model of Participatory Work with Children. I: Reid, A., Jensen, B.B., Nikel, J. & Simovska, V (red) *Participation and Learning: Perspectives on Education and the Environment, Health and Sustainabilit*. Dordrecht: Springer Netherlands, pp. 19–31.
- Höglhammer, A., Muhar, A., Stokowski, P., Schauppenlehner, T. & Eder, R. 2018, "Factors affecting adolescents' use of urban public spaces in their leisure time: an exploratory study from the city of Vienna", *Local environment*, vol. 23, no. 8, pp. 814-829.
- IPBES (2020) Workshop Report on Biodiversity and Pandemics of the Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. Daszak, P., Amuasi, J., das Neves, C. G., Hayman, D., Kuiken, T., Roche, B., Zambrana-Torrel, C., Buss, P., Dundarova, H., Feferholtz, Y., Földvári, G., Igbinosa, E., Junglen, S., Liu, Q., Suzan, G., Uhart, M., Wannous, C., Woolaston, K., Mosig Reidl, P., O'Brien, K., Pascual, U., Stoett, P., Li, H., Ngo, H. T., IPBES secretariat, Bonn, Germany, DOI:10.5281/zenodo.4147317.
- Jacobs, J. & Hjukström, C. (2005). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. Göteborg: Daidalos.
- Jansson, M., Sundevall, E. & Wales, M. (2016). The role of green spaces and their management in a child-friendly urban village. *Urban forestry & urban greening*, vol. 18, pp. 228–236.
- Kaczynski, A.T. & Henderson, K.A. (2007). Environmental Correlates of Physical Activity: A Review of Evidence about Parks and Recreation. *Leisure sciences*, vol. 29 (4), pp. 315–354.
- Kalonaitytė, V. (2014). *Normkritisk pedagogik*. Lund: Studentlitteratur
- Kristensson, E. (2016). *Bostadsgården - en hotad lek miljö när staden förtätas*. I Jansson, M. och Klintborg Ahlklou, A. Plats för lek. Svenska lekplatser förr och nu. Svensk Byggtjänst, ISBN 978-91-7333-785-4
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun* 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Kyttä, M. 2004, "The extent of children's independent mobility and the number of actualized affordances as criteria for child-friendly environments", *Journal of environmental psychology*, vol. 24, no. 2, pp. 179-198.

- Lieberg, M. (1998). Ungas rum och rörelse i stadens periferi. *Nordisk arkitekturforskning*, vol. 11 (3), ss. 21–35. Tillgänglig: <http://arkitekturforskning.net/na/article/view/559>
- Matthews, H., Limb, M. & Percy-Smith, B. (1998). Changing Worlds: the Microgeographies of Young Teenagers. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, vol. 89 (2), pp. 193–202 Oxford, UK and Boston, USA: Blackwell Publishers Ltd.
- McCray, T.M. & Mora, S. 2011, "Analyzing the Activity Spaces of Low-Income Teenagers: How Do They Perceive the Spaces Where Activities Are Carried Out?", *Journal of urban affairs*, vol. 33, no. 5, pp. 511-528.
- Mårtensson, F (2009). Lek i verklighetens utmarker, I: Jensen M & Harvard Å (red.) *Leka för att lära, Utveckling, kognition och kultur*. Studentlitteratur. 163–188.
- Parfitt, J. (2005) Questionare design and sampling. Ingår I: *Methods in Human Geography: a guide for students doing a research project* 2nd ed, Flowerdew, R. & Martin, D (red.), Prentice Hall: Harlow, s.75-106.
- Punter, J. (2007). Developing Urban Design as Public Policy: Best Practice Principles for Design Review and Development Management. *Journal of urban design*, vol. 12 (2), pp. 167–202 Taylor & Francis Group.
- Region Uppsala (2018). *Trygghet hos unga i Uppsala län – en rapport från undersökningen liv och hälsa ung 2017*. Uppsala: Region Uppsala.
- Repstad, P. & Nilsson, B. (1999). *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*, 3., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Selander, S. (2003). *Kobran, nallen och majjen: tradition och förnyelse i svensk skola och skolforskning*. Forskning i fokus nr 12. Myndigheten för skolutveckling, Stockholm. Liber Distribution.
- UNICEF (2019). *For Every Child, Every Right: The Convention on the Rights of the Child at a crossroads*. New York: United Nations Children's Fund (UNICEF). ISBN: 978-92-806-5073-0.
- Valentine, G. (2005). Tell me about...: using interviews as a research methodology. I: Flowerdew, R. & Martin, D (red.) *Methods in Human Geography: a guide for students doing a research project*, 2nd ed. Harlow: Prentice Hall: ss. 100-126.
- Vanderstede, W. 2011, "'Chilling' and 'hopping' in the 'teenage space network': explorations in teenagers' geographies in the city of Mechelen", *Children's geographies*, vol. 9, no. 2, pp. 167-184.
- Van Hecke, L., Ghekiere, A., Veitch, J., Van Dyck, D., Van Cauwenberg, J., Clarys, P. & Deforche, B. (2018). Public open space characteristics influencing adolescents' use and physical activity: A systematic literature review of qualitative and quantitative studies. *Health & place*, vol. 51, pp. 158–173 England: Elsevier Ltd. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2018.03.008>
- Veitch, J., Salmon, J., Deforche, B., Ghekiere, A., Van Cauwenberg, J., Bangay, S. & Timperio, A. (2017). Park attributes that encourage park visitation among adolescents: A conjoint analysis. *Landscape and urban planning*, vol. 161, pp. 52–58 Elsevier B.V.
- Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. VR1708. Stockholm: Vetenskapsrådet. ISBN 978-91-7307-352-3
- WCED (1987). Our Common Future (Brundtland Report) World Commission on Environment and Development. Oxford: Oxford University Press.
- Weingaertner, C. & Moberg, Å. (2014). Exploring Social Sustainability: Learning from Perspectives on Urban Development and Companies and Products. *Sustainable development (Bradford, West Yorkshire, England)*, vol. 22 (2), pp. 122–133 Chichester: Wiley.
- Wiehe, S.E., Hoch, S.C., Liu, G.C., Carroll, A.E., Wilson, J.S. & Fortenberry, J.D. (2008). Adolescent Travel Patterns: Pilot Data Indicating Distance from Home

- Varies by Time of Day and Day of Week. *Journal of adolescent health*, vol. 42 (4), pp. 418–420 New York, NY: Elsevier Inc.
- Weller, S. (2006). Situating (Young) teenagers in geographies of children and youth. *Children's geographies*, vol. 4 (1), pp. 97–108.
<https://doi.org/10.1080/14733280600577517>
- Whyte, W.H. (1980). *The social life of small urban spaces*. Washington, D.C: The Conservation Foundation.

Elektroniska källor

- Boverket (2020). *Regeringen inför ett stöd för gröna och trygga samhällen*. Tillgänglig:
<https://www.boverket.se/sv/bidrag-garantier/nyheter/regeringen-infor-ett-stod-for-grona-och-trygga-samhallen/> [Hämtad: 2021-02-05]
- Statisticon & Uppsala kommun (2018). Den sociala kompassen – nio nyanser av Uppsala. Tillgänglig:
<https://www.uppsala.se/contentassets/35350f7719c348b382efe14ceb97b301/den-sociala-kompassen---nio-nyanser-av-uppsala.pdf> [Hämtad:2021-02-05]
- Uppsala kommun (u.å.a). Policy och riktlinjer [Internt material].
- Uppsala kommun (u.å.b). *Teknisk handbok Uppsala kommun*. Tillgänglig:
<https://tekniskhandbok.uppsala.se/> [Hämtad:2020-02-03]
- Uppsala kommun (2013). *Uppsalas parker – riktlinjer*. Tillgänglig:
<https://www.uppsala.se/contentassets/9da79d457d9d4914bf4fe6a4760c7302/uppsalas-parker-riktlinjer.pdf> [Hämtad:2021-02-05]
- Uppsala kommun (2019a). *Riktlinjer för lekmiljöer på allmän plats i Uppsala kommun*. Tillgänglig:
<https://www.uppsala.se/contentassets/3422bde4df024a758a8b12f9cc234547/riktlinje-for-lekmiljoer-pa-allman-plats-i-uppsala-kommun.pdf> [Hämtad:2021-02-05]
- Uppsala kommun (2019b). *Riktlinjer för sittplatser på allmän plats i Uppsala kommun*. Tillgänglig:
<https://www.uppsala.se/contentassets/cb3097fb4184423cb1f1a45d18fe2aaa/riktlinjer-for-sittplatser-pa-allman-plats-i-uppsala-kommun.pdf> [Hämtad:2021-02-05]
- Uppsala kommun (2020a). *Handlingsplan för ökad trygghet i Gränby och Kvarngärdet 2020-2021*. Tillgänglig:
<https://www.uppsala.se/contentassets/4153bd3c8c7a41339f2b1fd548edd973/7.-handlingsplan-for-okad-trygghet-i-granby-och-kvarngardet-2020-2021.pdf> [Hämtad: 2021-02-10]
- Uppsala kommun (2020b). *Utvecklingsplan Gränby*. Tillgänglig:
<https://www.uppsala.se/contentassets/29d258394d684bb4af392dbbc1f82e39/5.-utvecklingsplan-granby.pdf> [Hämtad: 2021-02-11]
- Uppsala kommun 2020c. *Gränbyparkens friluftsområde*. Tillgänglig:
<https://www.uppsala.se/kultur-och-fritid/natur-parker-och-friluftsliv/friluftsomraden-naturreseptat-och-leder/friluftsomraden-och-naturreseptat/granbyparkens-friluftsomrade/> [Hämtad: 2021-02-22]
- Uppsala kommun 2020d. *Riktlinje för styrdokument*. Tillgänglig:
<https://www.uppsala.se/contentassets/20e6a13db1564b22ab7bfe46484e03de/riktlinje-for-styrdokument2.pdf> [Hämtad 2020-03-01]
- Uppsala kommun (2020e). Lina Sandells park. Tillgänglig:
<https://bygg.uppsala.se/planerade-omraden/gottsunda/parker-och-lekplatser/lina-sandells-park/> [Hämtad: 2021-03-01]

Intervjuer

Lennartsson, Anna, 2021-03-11, landskapsarkitekt och projektledare anläggning vid Uppsala kommun.

Ljungman, Henrik, 2021-02-24, landskapsarkitekt och projektledare vid Uppsala kommun.

Wallgren, Linda, 2021-02-01- och 2021-02-16, landskapsingenjör och projektledare park vid Uppsala kommun.

Bildkällor

Karavan (u.å). Klätterkuber i Källparken. [fotografi]. Tillgänglig:

<http://karavanlandskap.se/kallparken/> [Hämtad: 2021-03-01]

Piotr Malecki (2011). Children in Garden City. [fotografi]. Artstore. Tillgänglig:

library.artstor.org/asset/APANOSIG_10313583864 [Hämtad: 2021-03-12]

Om inget annat anges är illustrationer och bilder gjorda eller tagna av författaren.

Bilagor

Bilaga 1 – Intervjuguide tonåringar om utemiljöer

Alla får säga sitt namn och ålder

Inledande fråga

- Tänk på igår, eller idag när du gick utanför dörren – vart gick du då?

Övning: Skriv ner minst tre platser som ni gillar att vara på utomhus och tre platser som ni inte gillar att vara på.

Platser och saker att göra

- Vad brukar ni göra utomhus? (t.ex. i somras eller sist ni hittade på något)
- Var brukar du och dina kompisar vara utomhus?
- Varför går ni ut?
- Har ni något ställe utomhus som ni ofta hänger på?
 - o Varför/vad gör ni/vad är bra med stället/ hur hänger platsen ihop med andra ställen?
- Har ni något ställe utomhus som ni inte hänger på så ofta, men skulle vilja besöka oftare?
 - o Varför/vad gör ni/vad är bra med stället/hur hänger platsen ihop med andra ställen?
- Vad är viktigt i en utomhusmiljö?
 - o För att du ska gå dit – själv? kompisar? Vad finns här? Hur hänger platsen ihop med andra ställen du besöker?
- Vad får er att stanna längre på en plats utomhus?
 - o Vinter? Sommar?

Känslor och trygghet

- Var går ni för att få lugn och typ rensa huvudet?
- Vad får er att känna er otrygg utomhus?
- Vad får er att känna er trygg utomhus?

Transport/mobilitet

- Hur brukar ni ta er mellan olika platser? (hem-skola-kompis-annat)
 - o Varför det färdssättet?

Kommunens planerade aktiviteter i Gränbyparken

- Har ni en cykel? Brukar ni cykla? *Pumptracken är dock för yngre barn*
- Brukar ni hänga på *konstgräsplaner*? Vad gör ni där?
- Har ni funderat på att besöka ett *utegym*? Varför/varför inte?
- Brukar ni ses och grilla utomhus? *Grillplatser*
- Hänger ni ibland där det finns vatten? Om ni vill se vatten, var går ni då?
Vattenlek

Avslutning

- Summera huvuddrag - något att tillägga?

Hör av er om ni kommer på något mer, eller skriv ner det till nästa gång vi ses.

Bilaga 2 – Typritning av sittplats, från riktlinjer för sittplatser

